

Νεοελληνική Γλώσσα

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 2ος

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Ελένη Κατσαρού,

Φιλολόγος Εκπ/κός Β/θμιας Εκπαίδευσης

Αναστασία Μαγγανά, *Γλωσσολόγος*

Αικατερίνη Σκιά, *Φιλολόγος*

Βασιλική Τσέλιου,

Φιλολόγος Εκπ/κός Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Ευαγγελία Θωμαδάκη,

Επ. Καθηγ. του Δημοκρίτειου Παν/μίου Θράκης

Αριστείδης Δουλαβέρας, *Σχολική Σύμβουλος*

Βιολέττα Λέκκα, *Φιλολόγος, Εκπ/κός Β/θμιας Εκπ/σης*

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Αντώνιος Νικολόπουλος, *Εικονογράφος-Σκιτσογράφος*

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Φωτεινή Κουκούτση, *Φιλολόγος*

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ

Χριστίνα Αργυροπούλου, *Σύμβουλος Π.Ι.*

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Αχιλλέας Δρούγκας, *Ζωγράφος*

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα Εργασίας Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου

Μάθησης και Θρησκευμάτων

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ελένη Κατσαρού Αναστασία Μαγγανά
Αικατερίνη Σκιά Βασιλική Τσέλιου

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ
ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Νεοελληνική Γλώσσα

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 2ος

**Γ΄ Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία
Πράξεων 2.2.1.α: «Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ Πρόεδρος του
Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

**Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων βιβλίων και
παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με
βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»**

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης
Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου
Γεώργιος Κ. Παληός
Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτ.

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό
Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.**

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

Κυριολεξία και μεταφορά

Ακούω και μιλώ

Στο κείμενο 1 υπάρχουν λέξεις και εκφράσεις που δεν κυριολεκτούν. Οι περισσότερες μπορεί να περάσουν απαρατήρητες, επειδή έχουμε συνηθίσει τη μη κυριολεκτική χρήση τους, π.χ. «Ο ρατσισμός είναι μια αρκετά συνηθισμένη συμπεριφορά..., που περνάει δυστυχώς απαρατήρητη». Σκεφτείτε ποια είναι η κυριολεκτική σημασία της λέξης περνάει και πώς χρησιμοποιείται εδώ. • Μπορείτε να εντοπίσετε και άλλες τέτοιες λέξεις και εκφράσεις στο κείμενο 1;

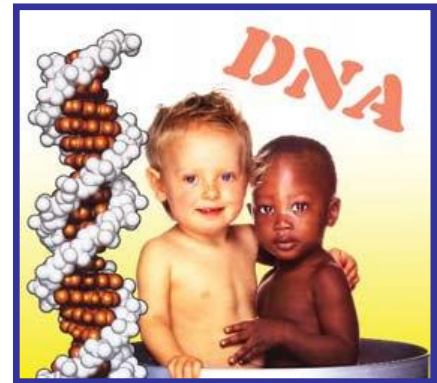
Οι πρώτες μου γνώσεις για την **κυριολεξία** και τη **μεταφορά**

- ▶ Στην **κυριολεξία** μια λέξη ή έκφραση διατηρεί τη **βασική και ακριβή σημασία της**.
- ▶ Η **μεταφορά** είναι ένα σχήμα λόγου. Στη μεταφορά μια λέξη ή μια φράση χρησιμοποιείται σε ένα ορισμένο περιβάλλον με **σημασία διαφορετική από την αρχική**. Ωστόσο, ανάμεσα στις δύο σημασίες (την κυριολεκτική και τη μεταφορική) υπάρχει κάποια μικρή ή μεγάλη ομοιότητα, η οποία και επιτρέπει, μαζί με τα συμφραζόμενα, την κατανόηση της νέας μεταφορικής σημασίας.
- ▶ Οι λέξεις με τη μεταφορά ανανεώνονται, ξαναγεννιούνται. Η γλώσσα πλουτίζεται με καινούριες **εκφραστικές δυνατότητες**.

Κείμενο 8 Η γενετική είναι ...αντιρατσίστρια

Η ομοιότητα μεταξύ των ανθρώπων είναι αυταπόδεικτο γεγονός: Όλοι οι άνθρωποι μοιάζουμε σε τέτοιο βαθμό, ώστε να είναι ξεκάθαρο ότι ανήκουμε στο ανθρώπινο είδος. Ταυτόχρονα όμως διαφέρουμε σε τέτοιο βαθμό, ώστε να μπορεί κανείς να ξεχωρίσει εύκολα τον έναν από τον άλλον. Αναζητώντας το ποσοστό του γενετικού υλικού μας, το οποίο είναι υπεύθυνο για τις ομοιότητες μεταξύ μας, οι επιστήμονες συνέκριναν τμήματα DNA από ανθρώπους διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών. Η σύγκριση κατέδειξε ότι ο Homo sapiens αποτελεί ένα εξαιρετικά ομοιογενές είδος: Δύο οποιοιδήποτε άνθρωποι, ανεξάρτητα από την προέλευση τους, είναι γενετικά ταυτόσημοι κατά 99,9%. Το υπόλοιπο 0,1% είναι αυτό που κάνει τον καθένα από μας ξεχωριστό.

Ακόμα και μεταξύ ατόμων με εμφανώς διαφορετικά χαρακτηριστικά, τα οποία κατά παράδοση χρησιμοποιούνται για την κατηγοριοποίηση μας (χρώμα δέρματος, ματιών...) οι ομοιότητες είναι τεράστιες. Οι συγκριτικές μελέτες του DNA κατέδειξαν ότι τα χαρακτηριστικά αυτά ελέγχονται από μικρό αριθμό γονιδίων, τα οποία μεταλλάχθηκαν ως ανταπόκριση στις περιβαλλοντικές συνθήκες. Έτσι, οι πληθυσμοί που κατοικούν γύρω από τον Ισημερινό ανέπτυξαν σκούρο χρώμα, ώστε να προστατεύονται από την αυξημένη, στις περιοχές αυτές, υπεριώδη ακτινοβολία. Αντίθετα, οι πληθυσμοί που εξελίχθηκαν γύρω από τους πόλους ανέπτυξαν διάφανο λευκό δέρμα, προκειμένου να μπορούν να

εκμεταλλευτούν το λιγοστό φως για την παραγωγή βιταμίνης D.

Ιωάννα Σουφλερή, ένθετο «BHMASCIENCE»,
εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ, 2003

Ακούω και μιλώ

1. Οι κυριολεκτικές φράσεις της πρώτης στήλης βρίσκονται στο κείμενο 8. Αντιστοιχίστε τες με τις μεταφορικές φράσεις της δεύτερης στήλης.

μικρό αριθμό

έφερε στο φως

αυταπόδεικτο γεγονός

μια χούφτα

κατέδειξε

βγάζει μάτι

2. Το κείμενο που θα προέκυπτε, αν αντικαθιστούσαμε τις κυριολεκτικές εκφράσεις με τις αντίστοιχες μεταφορικές, θα ήταν αποδεκτό; • Αιτιολογήστε την απάντησή σας και προσπαθήστε να διατυπώσετε ένα γενικό συμπέρασμα.

3. Ποιες μεταφορικές εκφράσεις μπορείτε να εντοπίσετε στο κείμενο 4;

Διαβάζω και γράφω

1. Αξιοποιώντας τα μηνύματα των κειμένων 1, 2, 3 και τον τρόπο με τον οποίο διατυπώνονται οι ερωτήσεις στο κείμενο 2, γράψτε μερικές ερωτήσεις, με τις οποίες θα προβληματίζατε τους συμμαθητές σας σχετικά με κάποιες προκαταλήψεις και στερεότυπα που αποτελούν συνηθισμένες συμπεριφορές.

- Προσπαθήστε να χρησιμοποιήσετε και μεταφορική γλώσσα, π.χ. Ποιες σκέψεις σας γεννιούνται στο μυαλό, όταν γεννιέται ένα παιδί με ειδικές ανάγκες;
2. Κοιτάξτε τους τίτλους όλων των κειμένων που παρατίθενται σ' αυτή την ενότητα. Ποιοι από αυτούς κυριολεκτούν; • Ποιοι περιέχουν μεταφορές; • Επιλέξτε δύο από τους μεταφορικούς τίτλους και μετατρέψτε τους σε κυριολεκτικούς. • Αντικαταστήστε δύο κυριολεκτικούς τίτλους με άλλους μεταφορικούς.
  3. Προσπαθήστε να αντικαταστήσετε τις μεταφορικές εκφράσεις του κειμένου 4 με κυριολεκτικές. • Πότε η ανάγνωσή του είναι πιο ευχάριστη και για ποιους λόγους;

Κείμενο 9 [Ο διωγμός των Εβραίων της Θεσσαλονίκης από τους Ναζί]

Η Θεσσαλονίκη, το όμορφο αυτό λουλούδι των Βαλκανίων, που το ένα τέταρτο του πληθυσμού της ήταν εβραϊκό και λάμπρυνε με την εξέχουσα κουλτούρα του την πόλη, θα γινόταν «Juderein» (Γιουντεράιν: καθαρή από Εβραίους), όπως και όλες οι άλλες πόλεις, όπου πατούσαν οι δαίμονες του σημαδεμένου αιώνα. Τα εβραϊκά μαγαζιά με τις αναρτημένες επιγραφές στα λατίνιο, στα εβραϊκά και στα ελληνικά, που έδιναν στη «Νύμφη του βορρά» έναν κοσμοπολίτικο αέρα προόδου και ευρωπαϊκού προχωρημένου εμπορίου και που, όταν έκλειναν το Σάββατο, την ερήμωναν, θα έκλειναν για πάντα σφραγίζοντας και την επί πέντε αιώνες άνοιξή της. Οι απόγονοι των κυνηγημένων της Βαρκελώνης, της Μαδρίτης, της Σεγκόβια, της Αλικάντε, της Κόρδοβα και του Τολέδο, που οι προγονοί τους είχαν βρει κάτω από το γελαστό ουρανό της πόλης

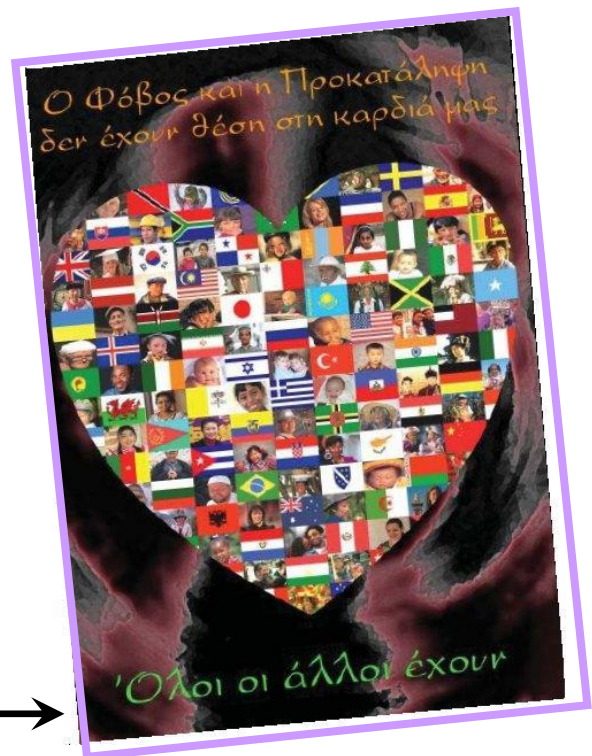
τις αλκυονίδες μέρες που ζητούσε η ψυχή τους για να γλυκάνει και να ζεσταθεί, και που είχαν χτίσει εκεί τη ζωή τους από την αρχή, όπως ο καλός χτίστης το σπίτι του, ξεριζώθηκαν οριστικά.

Νίνο. Κοκκαλίδου-Ναχμία, Ρέινα Ζιλμπιέρτα, Ένα παιδί στο γκέτο της Θεσσαλονίκης, εκδ. Ωκεανίδα, 1996

Κείμενο 10 [Ό,τι χωράει η καρδιά]

Ο Φόβος και η Προκατάληψη
δεν έχουν θέση
στην καρδιά μας

Όλοι οι άλλοι έχουν

Αφίσα του 1ου ΤΕΕ Βόλου

Ακούω και μιλώ

1. Μπορείτε να εντοπίσετε τις μεταφορές που υπάρχουν στα κείμενα 9 και 10; • Τι νομίζετε ότι επιτυγχάνεται με τις μεταφορές αυτές;
2. Το λεκτικό μήνυμα του κειμένου 10 είναι κυριολεκτικό ή μεταφορικό; • Η εικόνα αποδίδει μεταφορικά ή κυριολεκτικά το νόημα του λεκτικού μηνύματος;

- Τι αποτέλεσμα δημιουργεί ο συνδυασμός λόγου και εικόνας στην περίπτωση αυτή;
3. Ποιο θα μπορούσε να είναι το περιεχόμενο μιας είδησης με τίτλο:
    - α. «Η ανατολή ενός καινούριου κόσμου για τα άτομα με ειδικές ανάγκες»
    - β. «Ανθοφορία στον κόσμο της γυναικείας επιχειρηματικότητας»
    - γ. «Βροχή τα προβλήματα για τους πρόσφυγες»
    - δ. «Η οδύσσεια των τσιγγάνων δεν έχει τέλος»
- Ποιες λέξεις χρησιμοποιούνται μεταφορικά στους παραπάνω τίτλους;

Διαβάζω και γράφω

1. Βρείτε στις εφημερίδες και άλλους μεταφορικούς τίτλους ειδήσεων. • Αντιγράψτε τους, παρουσιάστε τους στην τάξη σας και καλέστε τους συμμαθητές σας να μαντέψουν το περιεχόμενο των ειδήσεων αυτών.
2. Συγκεντρώστε όσο περισσότερες μεταφορικές εκφράσεις μπορείτε από αυτές που είναι συνηθισμένες στη γλώσσα των νέων.
3. Φτιάξτε ένα μικρό λεξικό των εκφράσεων αυτών στην τάξη σας, γράφοντας ο καθένας την ερμηνεία μίας από τις λέξεις ή εκφράσεις αυτές, ώστε να μπορεί να τις καταλάβει και ένας μεγαλύτερος.
  - Δώστε ένα μεταφορικό τίτλο στο λεξικό αυτό.

Μαθαίνω για τη **μεταφορά**:

- ▶ Ο καθημερινός λόγος είναι γεμάτος **μεταφορές** που, επειδή είναι τόσο συνηθισμένες, δεν τις αντιλαμβανόμαστε ως τέτοιες:
  - π.χ. Έβαλα τα κλάματα.
Έπιασα δουλειά.
- ▶ Η μεταφορά χρησιμοποιείται επίσης ευρύτατα στη **λογοτεχνία**, στη **δημοσιογραφική γλώσσα** και στη **διαφήμιση**.
- ▶ Η μεταφορά συνδέεται, τέλος, και με τον ιδιαίτερο **τρόπο επικοινωνίας διάφορων ομάδων** (κοινωνικών, επαγγελματικών, ηλικιακών κ.λπ.). Χαρακτηριστικό παράδειγμα η γλώσσα των χρηστών των υπολογιστών και του Διαδικτύου:
  - π.χ. Σώζω τα αρχεία μου.
Κατεβάζω τραγούδια.
Τρέχω το πρόγραμμα.
- ▶ Η μεταφορά στη γλώσσα συνδέεται άμεσα με τον **πολιτισμό** μιας χώρας, γι' αυτό και πολλές μεταφορικές εκφράσεις δε μεταφράζονται εύκολα σε άλλες γλώσσες.

Ακούω και μιλώ

Ποιες ελληνικές μεταφορικές εκφράσεις μεταφράζουν οι... γλωσσομαθείς στα παρακάτω σκίτσα;

hmm...welcome!
We did black eyes to see you

WHAT???

I' LL PUT THE VOICES!!

Κείμενο 11 [Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα»]

Διαφημιστική καταχώριση
Στον Τύπο, 2003 →

Σήμερα ο δρόμος της επιχειρηματικότητας είναι ανοιχτός σε όλους.

**ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
"ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ"**

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» του Υπουργείου Ανάπτυξης, με τη συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη δική σου συμμετοχή, ενισχύει τις νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες των Ατόμων με Αναπηρίες.

- Στη μεταποίηση • Το εμπόριο • Τις υπηρεσίες • Τον τουρισμό

Έλα τώρα κι εσύ στο δρόμο της ανάπτυξης.

**ΑΝΟΙΧΤΗ ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ**

Τώρα υπάρχει η δυνατότητα να γίνεις επιχειρηματίας! Αν είσαι Άτομο με Αναπηρία μπορείς να υποβάλεις πρόταση στον ΕΟΜΜΕΧ για να ξεκινήσεις επιχειρηματική δραστηριότητα.

Υποβολή προτάσεων: έως 15 Ιουνίου 2003

Για πληροφορίες:
Γραφείο Πληροφόρησης Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα»
Τηλ: 210 7758727
Ηλεκτρονική διεύθυνση: info@epa@antagon.gr
Διαδικτυακός τόπος: www.antagonisticita.gr
ΕΘΜΜΕΧ
Τηλ: 210 7491200, 210 7491220
Διαδικτυακός τόπος: www.eommex.gr

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΥΝΕΡΓΙΑΣ
Γ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΔΥΝΑΜΗ ΜΑΣ Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ
Υ Π Ο Υ Ρ Γ Ε Ι Ο Α Ν Α Π Τ Υ Ξ Η Σ

Σήμερα ο δρόμος της επιχειρηματικότητας
είναι ανοιχτός σε όλους

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ"

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» του Υπουργείου Ανάπτυξης, με τη συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη δική σας συμμετοχή, ενισχύει τις νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες των Ατόμων με Αναπηρίες.

- Στη μεταποίηση • Το εμπόριο
- Τις υπηρεσίες • Τον Τουρισμό

Έλα τώρα κι εσύ στο δρόμο της ανάπτυξης.

**ΑΝΟΙΧΤΗ ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ**

**Τώρα υπάρχει η δυνατότητα να γίνεις επιχειρηματίας!
Αν είσαι Άτομο με Αναπηρία μπορείς να υποβάλεις
πρόταση στον ΕΟΜΜΕΧ για να ξεκινήσεις
επιχειρηματική δραστηριότητα.
Υποβολή προτάσεων: έως 15 Ιουνίου 2003**

**Για πληροφορίες: Γραφεία Πληροφόρησης
Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα»:
Τηλ. 2107758727**

**Ηλεκτρονική διεύθυνση:
infoeran@mou.gr**

**Διαδικτυακός τόπος: www.antagonostikotita.gr
ΕΟΜΜΕΧ:**

Τηλ. 2107491200, 2107491220

**Διαδικτυακός τόπος:
www.eommex.gr**

**Γ' ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ
ΔΥΝΑΜΗ ΜΑΣ Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ**

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Ακούω και μιλώ

- 1. Μελετήστε το κείμενο 11. • Ποιο είναι το βασικό λεκτικό μήνυμα της αφίσας; • Ποιος είναι ο φορέας που έχει εκδώσει την αφίσα; • Ποιο είναι το κοινό στο οποίο απευθύνεται; • Ποια σχέση έχει η εικόνα της αφίσας με το λεκτικό της μήνυμα;**
- 2. Συζητήστε στην τάξη το μήνυμα του κειμένου 10.**
- 3. Απευθύνεστε σε κάποιους συμμαθητές σας αμέσως μετά την απρεπή τους συμπεριφορά απέναντι σε παιδιά με ειδικές ανάγκες σε μια εκδρομή του σχολείου**

σας. Προσπαθήστε να τους ευαισθητοποιήσετε συναισθηματικά, χρησιμοποιώντας ερωτήσεις με τις οποίες θα τους βοηθήσετε να έρθουν στη θέση των παιδιών αυτών.

Διαβάζω και γράφω

- 1. Γράψτε ένα κείμενο στο οποίο θα επιχειρηματολογήσετε, για να μεταπείσετε κάποιους συμμαθητές σας που πιστεύουν ότι η διαφορετικότητα έχει βιολογική βάση.** • Στοιχεία για την επιχειρηματολογία σας μπορείτε να αντλήσετε από το κείμενο 8 και από το μάθημα της Βιολογίας που διδάσκεστε.
- 2. Θέλετε να κάνετε στο σχολείο σας μια έρευνα σχετικά με τη στάση των μαθητών απέναντι στις φυλετικές και κοινωνικές διακρίσεις.** • Κατασκευάστε ένα ερωτηματολόγιο. (Μπορείτε να συμβουλευτείτε το ερωτηματολόγιο στο κείμενο 7.) • Αν πρόκειται να επεξεργαστείτε στατιστικά τις απαντήσεις, τότε τι είδους ερωτήσεις είναι προτιμότερο να περιλάβετε στο ερωτηματολόγιο σας;
- 3. Γράψτε ένα κείμενο επιχειρηματολογίας, όπου θα υποστηρίζετε το δικαίωμα των ανθρώπων στην ισότητα αλλά και τη διαφορετικότητα.** • Αξιοποιήστε όσο περισσότερες μπορείτε από τις λέξεις του λεξιλογίου. • Αφού θέσετε τα κριτήρια ποιότητας για το επιχειρηματολογικό αυτό κείμενο, επιλέξτε ύστερα από συζήτηση τα καλύτερα κείμενα. Φτιάξτε κατάλληλα σκίτσα ή βρείτε ταιριαστές φωτογραφίες από εφημερίδες και περιοδικά και δημιουργήστε ένα λεύκωμα της τάξης σας.

Ενδεικτικά μπορείτε να χρησιμοποιήσετε κριτήρια ποιότητας όπως αν:

- α. στο κείμενο περιέχονται επαρκείς πληροφορίες,
- β. τα επιχειρήματα στηρίζονται με στοιχεία,
- γ. τα επιχειρήματα έχουν λογική οργάνωση.

Διαθεματική εργασία

- ▶ Πολλοί ειδικοί υποστηρίζουν ότι τα παιδικά παιχνίδια έχουν κάποια σχέση με την αναπαραγωγή και τη διαίωνιση στερεότυπων αντιλήψεων σχετικά με τους ρόλους ανδρών και γυναικών.

Για να διερευνήσετε την άποψη αυτή:

- α. Φτιάξτε ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο θα απευθύνετε σε γονείς που έχουν παιδιά ενός ως δεκαπέντε χρονών. • Επεξεργαστείτε τα στοιχεία που θα συλλέξετε με τη διαδικασία αυτή.
- β. Παρατηρήστε συστηματικά και καταγράψτε τα κείμενα και τα άλλα στοιχεία από διαφημίσεις παιχνιδιών και εντοπίστε τις διαφορές στον τρόπο με τον οποίο αυτές απευθύνονται στα αγόρια και στα κορίτσια. Επίσης, συγκεντρώστε στοιχεία από το Διαδίκτυο, χρησιμοποιώντας σε μηχανές αναζήτησης λέξεις-κλειδιά, όπως στερεότυπο, προκατάληψη, σεξισμός, παιδικό παιχνίδι.
- γ. Τέλος, δημοσιεύστε στην ιστοσελίδα του σχολείου σας καταχώριση με τίτλο: «Παιδικά παιχνίδια για αγόρια και κορίτσια». Εκεί μπορούν να υπάρχουν σύντομα κείμενα, κάποιες αφίσες που θα κατασκευάσετε εσείς, συνθήματα, καθώς και

τα ευρήματα της παραπάνω έρευνας,
παρουσιασμένα με διαγράμματα και σχόλια.

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ Σ' ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

► Ευθύ λόγο χρησιμοποιούμε όταν .....

► Πλάγιο λόγο χρησιμοποιούμε όταν .....

Ερωτηματικές προτάσεις

ΚΥΡΙΕΣ

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ

Ευθείες ερωτήσεις

- Ολικής άγνοιας
- Μερικής άγνοιας

Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις

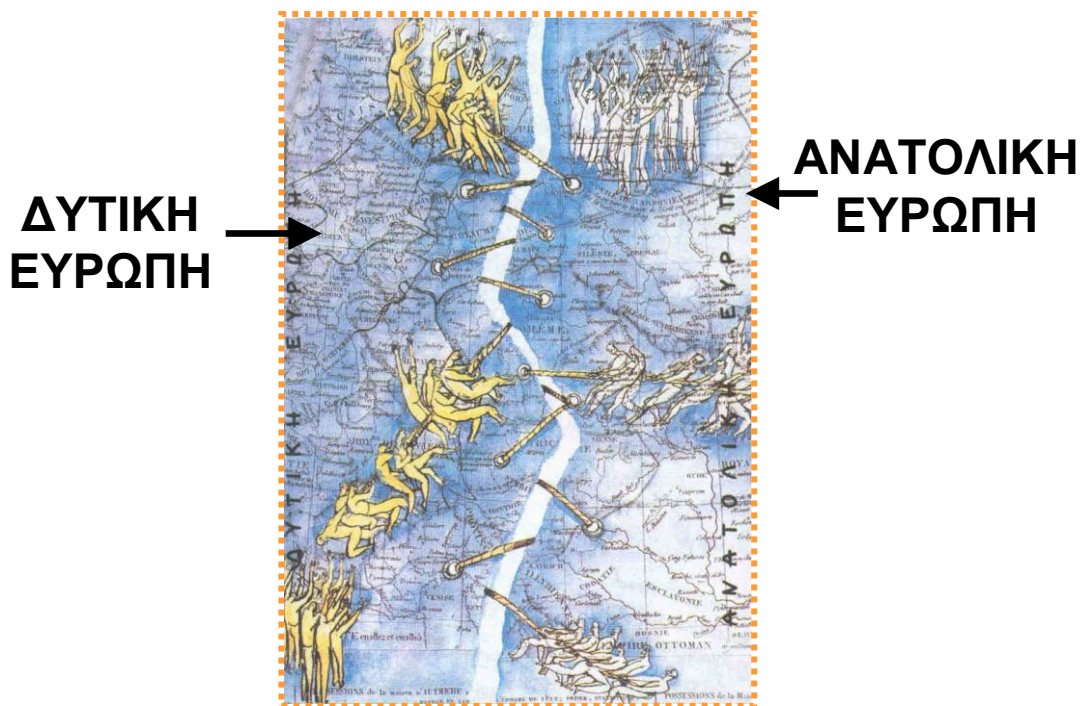
- Ολικής άγνοιας
- Μερικής άγνοιας

► Λέξεις που εισάγουν ερωτηματικές προτάσεις

► Όταν λέμε σε κάποιον: «Είσαι αλεπού», δε χρησιμοποιούμε τη λέξη αλεπού κυριολεκτικά, αλλά
..... και εννοούμε ότι

4η ενότητα

ΕΝΩΜΕΝΗ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ

Από το βιβλίο του Jacques Le Golf,
Η Ευρώπη. Μια αφήγηση για παιδιά και νέους,
μτφρ. Βάσιος Τσακόπουλος,
εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997

Σ' αυτή την ενότητα:

Θα γνωρίσουμε τα είδη των **αναφορικών προτάσεων** και το ρόλο που παίζουν στο λόγο μας.

Θα διαπιστώσουμε την ευρύτατη χρήση, στις ευρωπαϊκές γλώσσες, λέξεων που αξιοποιούν **λεξικά στοιχεία της ελληνικής**.

Θα μελετήσουμε τις σχέσεις μεταξύ των λέξεων που έχουν **παρόμοιες** ή **αντίθετες σημασίες**.

Θα συζητήσουμε διάφορες απόψεις για **το παρόν και το μέλλον της Ευρώπης** και για την ιστορική σημασία του εγχειρήματος της **Ένωσης**.

Θα σκεφτούμε και θα μιλήσουμε για το ρόλο που καλείται να παίξει **η χώρα μας μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση** αλλά και **η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσα στο σύγχρονο κόσμο**.

Κείμενο 1 [Περίπατος στην Ευρώπη]

Η Ευρώπη είναι σαν ένας κήπος που συγκεντρώνει τα πιο διαφορετικά λουλούδια, τα πιο αταίριαστα χρώματα. Κάθε φορά που περνούμε τα σύνορα μιας ευρωπαϊκής χώρας, αισθανόμαστε πως όλα αλλάζουν τριγύρω μας, όχι μόνο η γλώσσα και οι κοινωνικές συμβάσεις, μα κι ο αέρας που αναπνέουμε, κ' η ουσία της γης που πατούμε, κι ο χαρακτήρας των ανθρώπων που συναντούμε. Σε κάθε ευρωπαϊκή χώρα αισθανόμαστε αμέσως μια ιδιαίτερη έκφραση, μοναδική και αμίμητη, μια ιδιαίτερη φυσιογνωμία, ζωντανή και αεικίνητη, δημιούργημα της φύσης, των αιώνων και της ιδιοφυΐας ενός λαού.

Όταν, ύστερα από ένα ταξίδι, ξεδιπλώνουμε ένα χάρτη της Ευρώπης, ξαναζούμε με τον απλούστερο

τρόπο αυτή την αίσθηση της βαθιάς αλλαγής που μας έδωσε η διάβαση των συνόρων. Η Ιταλία κυανή, η Γαλλία κόκκινη, η Βρετανία κίτρινη, η Γερμανία πράσινη. Η κάθε χώρα ξεχωρίζει από τις άλλες απότομα, βάνουσα ίσως. Αντιτάσσει στους γείτονες την ιδιαίτερη μορφή της, απλοϊκά, χοντρά, στις γενικές γραμμές της. Μπορούμε όμως να κοιτάξουμε αυτόν το χάρτη με το μικροσκόπιο και τότε διακρίνουμε πως η διαφοροποίηση συνεχίζεται στο άπειρο. Μέσα σε κάθε χώρα της Ευρώπης υπάρχουν πολλές μικρές χώρες, η καθεμιά με την ιδιαίτερη φυσιογνωμία της που ξεχωρίζει καθαρά από τη φυσιογνωμία του γείτονα. Κάθε επαρχία μιας ευρωπαϊκής χώρας έχει κάτι δικό της να μας πει, κάτι παλιό και κάτι σημερινό. Κάθε πόλη της Ευρώπης είναι σα μια ζωντανή γυναίκα που δε μοιάζει με καμιάν άλλη στον κόσμο, με το δικό της αέρα, με τα δικά της όνειρα, με τα δικά της πάθη. Είναι ένα πλάσμα μοναδικό, που δεν μπορεί να επαναληφθεί δύο φορές.

Η Ευρώπη είναι ένα σύμπλεγμα από άπειρες αντιθέσεις. Διαφορετικές και πολύ συχνά αντίθετες ψυχικές διαθέσεις γεννιούνται στο Βορρά και στη Μεσημβρία, στη Δύση και στην Ανατολή. Διαφορετικούς τρόπους του αισθάνεσθαι και του σκέπτεσθαι εκδηλώνουν οι Λατίνοι, οι Αγγλοσάξονες, οι Γερμανοί, οι Σλάβοι. Δεν ακούει κανείς την ίδια μουσική στις όχθες του Δούναβη, του Σηκουάνα, του Τάμεση. [...]

Όταν περιπλανάται κανείς στα μονοπάτια και στα άλση του κήπου της Ευρώπης, παρατηρεί από κοντά τις διαφορές και τις αντιθέσεις και μπορεί να τις αναλύσει λεπτομερειακά. Του λείπει όμως η αίσθηση του συνόλου. Χρειάζεται, ύστερα από την αναλυτική εξέταση των διαφορών, να τολμήσουμε να κάνουμε ένα γύρο απάνω από τον κήπο με αεροπλάνο. [...]

Η Ευρώπη, μονάχα όταν την κοιτάζουμε από ψηλά, δείχνει όλη τη λαμπρότητά της. Όταν σηκωθεί το αεροπλάνο, και αποκτήσουμε προοπτική, και μπορέσουμε να αγκαλιάσουμε την ήπειρο με μια ματιά, αισθανόμαστε ξαφνικά την αρμονία του συνόλου. Οι τοπικές παραφωνίες ενώνονται σε μια ανώτερη συμφωνία, που δεν μπορεί να τη συλλάβει το αυτί του πεζοπόρου, γιατί συντελείται ψηλά. Οι άπειρες αντιθέσεις συγχωνεύονται σε μια ανώτερη σύνθεση.

Γιώργος Θεοτοκάς, Ελεύθερο πνεύμα, εκδ. Ερμής, 1973

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Ο συγγραφέας κοιτάζει την Ευρώπη με δύο διαφορετικές προοπτικές.

- Αν θέλατε να εκφράσετε μονολεκτικά την εντύπωση που κυριαρχεί στη «μικροσκοπική» θεώρηση της Ευρώπης, ποια λέξη θα χρησιμοποιούσατε;
- Ποια λέξη θα χρησιμοποιούσατε αντίστοιχα για τη μακροσκοπική («αεροπορική») θεώρηση;

2 Το κείμενο που διαβάσατε είναι γραμμένο αρκετές δεκαετίες πριν από τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, ο συγγραφέας δείχνει να συναισθάνεται την ύπαρξη μιας ευρωπαϊκής ταυτότητας και μιλάει γι' αυτή με αγάπη και σεβασμό. Βρείτε λέξεις, φράσεις και σχήματα λόγου που φανερώνουν αυτήν τη στάση του συγγραφέα απέναντι στην Ευρώπη.

Κείμενο 2 [Ευρωπαϊκή Ένωση και ελληνική ταυτότητα]

Η εξέλιξη προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, όταν μάλιστα τελικός στόχος είναι η δημιουργία μιας Συνομοσπονδίας, προκαλεί το φόβο μήπως οδηγήσει στην απώλεια των εθνικών μας ιδιαιτεροτήτων, της ταυτότητας μας. Οι κίνδυνοι για την ταυτότητά μας δεν προέρχονται από τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Η επέκταση της αγοράς, η ανάπτυξη των επικοινωνιών, η διασύνδεση των τοπικών κοινωνιών με τον περιβάλλοντα διεθνή χώρο έχει οδηγήσει τόσο στην τυποποίηση των πολιτιστικών προϊόντων, όσο και στην απόλυτα ελεύθερη διακίνηση τους πέρα από τα εθνικά σύνορα. Είμαστε όλοι εκτεθειμένοι σε αληθινό βομβαρδισμό πολιτιστικών προϊόντων που διαμορφώνονται σύμφωνα με τη διεθνή διαφημιστική προβολή. Τα κράτη-έθνη δεν ανέκοψαν, αλλά αδιαφόρησαν γι' αυτή την εξέλιξη. Η Ελλάδα την ενίσχυσε μάλιστα έμμεσα με ιδεολογικό προσανατολισμό σε μια διαστρεβλωμένη και γι' αυτό χωρίς απήχηση ελληνική και χριστιανική παράδοση και με αδιαφορία προς τον παραδοσιακό λαϊκό πολιτισμό.

Η αντιμετώπιση αυτής της εξέλιξης δεν πραγματοποιείται με προσήλωση στις εθνικές, θρησκευτικές ή άλλες ιδιαιτερότητες που δήθεν κινδυνεύουν και με άρνηση της συμμετοχής στις ευρωπαϊκές εξελίξεις. Χρειάζεται να δώσουμε μέσα από τις ευρωπαϊκές εξελίξεις στην πολιτιστική μας ζωή μια διαφορετική

διάσταση και δυναμική. Η ιδιαιτερότητά μας και οι παραδόσεις μας θα αποκτήσουν τη δυνατότητα αντίστασης και θα κρατηθούν ζωντανές, εφόσον αποτελέσουν για μας και για τους άλλους δημιουργικό στοιχείο, εφόσον συνδεθούν με τα σύγχρονα ρεύματα σκέψης πέρα από τα σύνορα. Η συμμετοχή μας στην αναζήτηση νέων ιδεών και νέων τρόπων έκφρασης θα ισχυροποιήσει και θα εμπλουτίσει την ταυτότητά μας. Η δύναμή μας θα προέλθει όχι από τα τείχη που θα ορθώσουμε γύρω από τη χώρα, αλλά από την ικανότητά μας να κάνουμε τη δική μας προσφορά πηγή έμπνευσης. Οι ευρωπαϊκές εξελίξεις δεν οδηγούν στην «κόλαση του πολιτισμού». Εξασφαλίζουν, απέναντι στην καταθλιπτική ομοιομορφία που επιβάλλουν οι δυνάμεις της αγοράς, τη δυνατότητα υπεράσπισης της διαφορετικότητας των λαών. Εξασφαλίζουν επίσης τη συνεργασία στη συνέχιση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής παράδοσης που πηγάζει από την αρχαία Ελλάδα, που διαμόρφωσε τη σύγχρονη Ευρώπη, και ανήκει σε κάθε έθνος χωριστά, και ταυτόχρονα σε όλα μαζί.

Κώστας Σημίτης, Εθνικιστικός λαϊκισμός ή εθνική στρατηγική;, εκδ. Γνώση, 1992

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1** Στη σύγχρονη εποχή ο κίνδυνος να χάσουν τα έθνη την ιδιαίτερη πολιτιστική τους ταυτότητα είναι πραγματικός ή φανταστικός; • Από πού προέρχεται ένας τέτοιος κίνδυνος;
- 2** Μπορείτε να αναφέρετε μερικά παραδείγματα από τη δική σας εμπειρία που να δείχνουν την τάση πολιτισμικής ομογενοποίησης των σύγχρονων

κοινωνιών; (Σκεφτείτε π.χ. τους τομείς της διατροφής, της τέχνης, της ενδυμασίας, του τρόπου ζωής κ.λπ.)

3 Με ποιον τρόπο, σύμφωνα με το κείμενο, μπορεί η Ελλάδα να κρατήσει ζωντανή την ιδιαίτερη πολιτιστική της ταυτότητα;

Κείμενο 3 [Ο ευρωπαϊκός πολιτισμός με μια ματιά]

Στα τραπεζογραμμάτια ευρώ απεικονίζονται αρχιτεκτονικοί ρυθμοί που αντιστοιχούν σε επτά περιόδους της ευρωπαϊκής πολιτισμικής ιστορίας – κλασικός, ρωμανικός, γοθτικός, αναγεννησιακός, μπαρόκ και ροκοκό, αρχιτεκτονική χάλυβα και υάλου, μοντέρνα αρχιτεκτονική του 20ού αιώνα–, ενώ δίνεται έμφαση σε τρία βασικά αρχιτεκτονικά στοιχεία: παράθυρα, πύλες και γέφυρες.

Τα παράθυρα και οι πύλες στο πρόσθιο μέρος κάθε τραπεζογραμματίου συμβολίζουν το ανοιχτό πνεύμα, καθώς και το πνεύμα συνεργασίας στην Ευρώπη. Επίσης, εμφανίζονται τα δώδεκα αστέρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία συμβολίζουν το δυναμισμό και την αρμονία της σύγχρονης Ευρώπης.

Για να συμπληρωθεί το σχέδιο, στην οπίσθια όψη των τραπεζογραμματίων απεικονίζεται μια γέφυρα χαρακτηριστική της αντίστοιχης εποχής της ευρωπαϊκής πολιτιστικής εξέλιξης. Αυτές οι γέφυρες κυμαίνονται από τις πρώιμες κατασκευές στις πρωτοποριακές κρεμαστές γέφυρες της σύγχρονης

εποχής και συμβολίζουν την επικοινωνία μεταξύ των λαών της Ευρώπης, καθώς και μεταξύ της Ευρώπης και του υπόλοιπου κόσμου.

Τραπεζογραμμάτια και κέρματα ευρώ, ενημερωτικό φυλλάδιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, 2000

Ερώτηση κατανόησης

■ Ποια είναι και τι συμβολίζουν τα σχέδια που υπάρχουν στις δύο όψεις των χαρτονομισμάτων του ευρώ;

Κείμενο 3 [Η Ευρώπη των 25]

Η ΕΥΡΩΠΗ
ΤΩΝ 25...

Ηλίας Μακρής, περ. «Κ», εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 2003

Ερώτηση κατανόησης

■ Το σκίτσο αυτό δημοσιεύτηκε τη στιγμή που η Ευρωπαϊκή Ένωση επιχειρούσε τη μεγαλύτερη διεύρυνση στην ιστορία της, στη Διάσκεψη των Ευρωπαίων ηγετών στην Αθήνα, την άνοιξη του 2003. Πώς νομίζετε ότι αντιμετωπίζει ο σκίτσογράφος τη διεύρυνση: με εμπιστοσύνη και αισιοδοξία ή με σκεπτικισμό και

ανησυχία; • Σε ποια στοιχεία του σκίτσου βασίζεται η άποψή σας;

B

Αναφορικές προτάσεις

Ακούω και μιλώ

1. Αναζητήστε στο βιβλίο της Γραμματικής τις αναφορικές αντωνυμίες και τα αναφορικά επιρρήματα.
2. Στα λόγια του παρακάτω σκίτσου να βρείτε προτάσεις που εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες και αναφορικά επιρρήματα και να τις υπογραμμίσετε.

EURO CLUB

ΟΣΟΙ ΘΕΛΟΥΝ ΑΣ
ΧΟΡΕΨΟΥΝ

ΕΚΦΡΑΣΤΕΙΤΕ
ΟΠΩΣ ΣΑΣ ΑΡΕΣΕΙ.

ΔΙΑΛΕΞΤΕ ΤΟ ΧΟΡΟ ΠΟΥ
ΠΡΟΤΙΜΑΤΕ.

3. Ποια από τις προτάσεις που υπογραμμίσατε:
  - α. προσδιορίζει ένα ουσιαστικό;
  - β. είναι υποκείμενο ρήματος;
  - γ. έχει επιρρηματική σημασία;

Μαθαίνω ότι:.

- ▶ Οι προτάσεις που εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες και τα αναφορικά επιρρήματα λέγονται δευτερεύουσες αναφορικές προτάσεις.
- ▶ Οι αναφορικές προτάσεις μπορούν να παίξουν πολλούς διαφορετικούς συντακτικούς ρόλους στο λόγο.
- ▶ Ανάλογα με το συντακτικό τους ρόλο διακρίνονται σε ονοματικές και επιρρηματικές.

4. Με βάση αυτά που ξέρετε για τις ονοματικές και τις επιρρηματικές προτάσεις μπορείτε να βρείτε ποιες από τις αναφορικές προτάσεις του σκίτσου είναι ονοματικές και ποια είναι επιρρηματική;

B1

Επιθετικές αναφορικές προτάσεις

Ακούω και μιλώ

1. Ξαναδιαβάστε την πρώτη παράγραφο του κειμένου 1 και υπογραμμίστε τις προτάσεις με που. • Προσπαθήστε να εντοπίσετε σε ποια λέξη αναφέρεται η κάθεμιά από τις προτάσεις, τις οποίες υπογραμμίσατε.
2. Κάντε το ίδιο στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου 2.
3. Προσπαθήστε να αντικαταστήσετε τα που με τους κατάλληλους τύπους της αντωνυμίας ο οποίος, η οποία, το οποίο.

4. Συζητήστε στην τάξη τις παρατηρήσεις σας σχετικά με τις αλλαγές που προκλήθηκαν στο ύφος των κειμένων. • Ποια από τις δύο εκδοχές προτιμάτε σε κάθε περίπτωση; Αυτή με το που ή εκείνη με το οποίος; Γιατί; • Γιατί νομίζετε ότι οι συγγραφείς προτιμούν την εκδοχή με το που;

Διαβάζω και γράφω

1. Αφού βρείτε τα παρακάτω αποσπάσματα μέσα στο κείμενο 1: «πολλές μικρές χώρες,... του γείτονα», «Κάθε πόλη της Ευρώπης... με καμιάν άλλη στον κόσμο», «Είναι ένα πλάσμα μοναδικό,... δύο φορές», υπογραμμίστε τις αναφορικές προτάσεις που περιέχονται σ' αυτά. • Μπορείτε να αντικαταστήσετε τις προτάσεις που υπογραμμίσατε με μια λέξη που να αποδίδει περίπου το ίδιο νόημα;
2. Συμπεράνετε: Τι είδους είναι οι αναφορικές προτάσεις που υπογραμμίσατε; Ποιος είναι ο συντακτικός τους ρόλος;

Μαθαίνω ότι:

- ▶ Από τις ονοματικές αναφορικές προτάσεις μια μεγάλη κατηγορία (όπως αυτές που υπογραμμίσαμε παραπάνω) χρησιμοποιούνται για να προσδιορίζουν κάποιο ουσιαστικό και έτσι:
  - είτε βοηθάνε στη διάκριση και την αναγνώριση του
  - είτε απλώς προσθέτουν μια πληροφορία σχετικά με αυτό.

Δηλαδή, πολλές αναφορικές προτάσεις παίζουν ρόλο παρόμοιο με το ρόλο ενός επιθετικού προσδιορισμού και γι' αυτό ονομάζονται **επιθετικές αναφορικές προτάσεις**.

► Οι επιθετικές αναφορικές προτάσεις εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες:

– ο οποίος, η οποία, το οποίο

– που

Το αναφορικό που χρησιμοποιείται πιο συχνά στη γλώσσα μας, ιδιαίτερα στον προφορικό λόγο.

Η αντωνυμία ο οποίος, η οποία, το οποίο

χρησιμοποιείται περισσότερο στον επίσημο λόγο.

Ακούω και μιλώ

1. Στις δύο πρώτες παραγράφους του κειμένου 3 βρείτε και υπογραμμίστε δύο αναφορικές προτάσεις.
2. Ποια από τις δύο νομίζετε ότι αποτελεί απαραίτητο συμπλήρωμα της έννοιας του ουσιαστικού που προσδιορίζει και ποια αποτελεί ένα επιπλέον σχόλιο;
3. Σε ποια περίπτωση η αναφορική πρόταση χωρίζεται από την κύρια με κόμμα και σε ποια δε χωρίζεται;

Μαθαίνω ότι:

- Οι επιθετικές αναφορικές προτάσεις **δε χωρίζονται με κόμμα** από την πρόταση στην οποία αναφέρονται, όταν περιέχουν μια πληροφορία που θεωρείται απαραίτητη για τη διάκριση και τον ακριβή προσδιορισμό του ουσιαστικού στο οποίο αναφέρονται.

- ▶ Αντίθετα, **χωρίζονται με κόμμα**, όταν προσθέτουν απλώς μια ακόμα πληροφορία σχετικά με το ουσιαστικό που, όμως, είναι ήδη επαρκώς προσδιορισμένο.

Ορθογραφία

ΠΡΟΣΟΧΗ:

- ▶ Το αναφορικό που δεν τονίζεται
- ▶ Αντίθετα το ερωτηματικό πού τονίζεται.

Διαβάζω και γράφω

Βάλτε τόνο όπου χρειάζεται:

- Αναρωτιέμαι μέχρι που θα φτάσουν τα όρια της Ευρώπης στα χρόνια που έρχονται.
- Που μπορώ να βρω πληροφορίες για τα ευρωπαϊκά προγράμματα που αφορούν τους νέους επιχειρηματίες;
- Με ρώτησαν από που ήρθα και φάνηκαν χαρούμενοι που με συνάντησαν.

Κείμενο 5 Ευρωπαϊκό πρόγραμμα ΝΕΟΛΑΙΑ

Κάνε πραγματικότητα τα όνειρά σου

Δράση 1
ΔΙΕΥΡΥΝΕ ΤΟΥΣ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ ΣΟΥ

Τα προγράμματα ανταλλαγών -διάρκειας από 6 έως 21 ημέρες- έχουν παιδαγωγικό, άτυπα εκπαιδευτικό χαρακτήρα, με σκοπό να φέρουν σε επαφή ομάδες νέων με διαφορετικό υπόβαθρο, από δύο ή περισσότερες χώρες, παρέχοντας τους τη δυνατότητα να συναντηθούν, να συζητήσουν και να ασχοληθούν με διάφορα θέματα, ενώ ταυτόχρονα θα γνωρίζουν τους πολιτισμούς και τις χώρες τους.

Δράση 2
ΓΙΝΕ ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ

Σου δίνεται η ευκαιρία να εργαστείς ως εθελοντής σε μια άλλη χώρα -για 6 έως 12 μήνες- και να συνεισφέρεις στην ανάπτυξη και στην υλοποίηση τοπικών δράσεων σε τομείς όπως η τέχνη, το περιβάλλον, η τεχνολογία, η πολιτιστική κληρονομιά, ο αθλητισμός, η ψυχαγωγία. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να έχεις συμπληρώσει το 18ο έτος ηλικίας.

Έλα κι εσύ στο πρόγραμμα ΝΕΟΛΑΙΑ

Σου προσφέρει την πληροφόρηση, τη δυνατότητα κατάρτισης και τις ευκαιρίες για προώθηση νέων συνεργασιών σε όλη την Ευρώπη, ακόμη και χρηματοδοτική στήριξη των σχεδίων σου για προσωπική και τοπική ανάπτυξη.

ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΣ ΑΙ;

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα ΝΕΟΛΑΙΑ, μπορείς να επισκεφτείς το δικτυακό τόπο της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς (www.neagenia.gr) ή ένα από τα Κέντρα Πληροφόρησης Νέων.

Κέντρο Πληροφόρησης Νέων Αθηνών
Αρσενίου 127 & 143, Αθήνα - Τηλ.: (210) 2092000, Fax: (210) 2099007
www.neagenia.gr • e-mail: grammat@neagenia.gr

Κέντρο Πληροφόρησης Νέων Θεσσαλονίκης
Τραπεζή 203, 540 20 Θεσσαλονίκη - Τηλ.: (531) 257 131-2, Fax: 257 137

Οι υπηρεσίες για όλες τις θέσεις υποβάλλονται στην Ελλάδα. Προσέλευση: Οι αιτήσεις για θέσεις καλύπτει Αρραβωνιστική αποστέλλονται με τους φρονιμείς αποστέλλονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ενημερωτικό φυλλάδιο της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, 2000

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΝΕΟΛΑΙΑ

ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΓΝΩΡΙΣΕ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΟΛΥΜΟΡΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Έλα κι εσύ στο πρόγραμμα ΝΕΟΛΑΙΑ

Σου προσφέρει την πληροφόρηση, τη δυνατότητα κατάρτισης και τις ευκαιρίες για προώθηση νέων συνεργασιών σε όλη την Ευρώπη, ακόμη και χρηματοδοτική στήριξη των σχεδίων σου για προσωπική και τοπική ανάπτυξη

Κάνε πραγματικότητα τα όνειρά σου

Δράση 1

ΔΙΕΥΡΥΝΕ ΤΟΥΣ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ ΣΟΥ

Τα προγράμματα ανταλλαγών – διάρκειας από 6 έως 21 ημέρες– έχουν παιδαγωγικό, άτυπα εκπαιδευτικό χαρακτήρα, με σκοπό να φέρουν σε επαφή ομάδες νέων με διαφορετικό υπόβαθρο, από δύο ή περισσότερες χώρες, παρέχοντας τους τη δυνατότητα να συναντηθούν, να συζητήσουν και να ασχοληθούν με διάφορα θέματα, ενώ ταυτόχρονα θα γνωρίζουν τους πολιτισμούς και τις χώρες τους.

Δράση 2

ΓΙΝΕ ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ

Σου δίνεται η ευκαιρία να εργαστείς ως εθελοντής σε μια άλλη χώρα – για 6 έως 12 μήνες- και να συνεισφέρεις στην ανάπτυξη και στην υλοποίηση τοπικών δράσεων σε τομείς όπως η τέχνη, το περιβάλλον, η τεχνολογία, η πολιτιστική κληρονομιά, ο αθλητισμός, η ψυχαγωγία. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να έχεις συμπληρώσει το 18ο έτος ηλικίας.

ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΣΑΙ;

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα ΝΕΟΛΑΙΑ, μπορείς να επισκεφτείς το δικτυακό τόπο της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς (www.neagenia.gr) \ ή ένα από τα Κέντρα Πληροφόρησης Νέων.

Κέντρα Πληροφόρησης Νέων Αθήνας

Αχαρνών 41711143, Τηλ.: (210)2599500,
Fax: (210)2599507 (www.neagenia.gr)

e-mail: gramgg@neagenia.gr

Κέντρα Πληροφόρησης Νέων Θεσσαλονίκης

Τσιμισκή 103,54622 Θεσσαλονίκη

Τηλ.: (031) 257131-2, Fax:257137

Οι αιτήσεις για όλες τις δράσεις υποβάλλονται στην Εθνική Υπηρεσία.

Οι αιτήσεις για κάποιες ειδικές δραστηριότητες αποστέλλονται από τους φορείς απευθείας στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Διαβάζω και γράφω

1. Ένας μαθητής έτυχε να διαβάσει το ενημερωτικό φυλλάδιο για το ευρωπαϊκό πρόγραμμα νεολαία (κείμενο 5) και σκέφτηκε να ενημερώσει τους φίλους του. Αυτοί έχουν πολλές απορίες και του υποβάλλουν ερωτήσεις σαν αυτές που ακολουθούν.

- Συμπληρώστε τα κείμενα των απαντήσεων, βασιζόμενοι στις πληροφορίες που δίνει το φυλλάδιο.

ΕΡ.: Ποιοι μπορούν να λάβουν μέρος στη Δράση 1;

ΑΠ.: Στη Δράση 1 μπορούν να συμμετάσχουν όποιοι

.....

ΕΡ.: Μπορούμε να λάβουμε μέρος και στη Δράση 2;

ΑΠ.: Δυστυχώς, όχι όλοι. Στη Δράση 2 μπορούν να λάβουν μέρος μόνο όσοι .....

.....

ΕΡ.: Χρειαζόμαστε κι άλλες πληροφορίες για να αποφασίσουμε.

ΑΠ.: Ό,τι ..... μπορούμε να το αναζητήσουμε στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση www.neagenia.gr

ΕΡ.: Σε ποια χώρα λέτε να πάμε;

ΑΠ.: Μπορούμε να πάμε όπου . .....

.....

- 2.** Μελετήστε τα κείμενα των απαντήσεων που φτιάξατε. • Από ποια ρήματα εξαρτώνται οι συμπληρώσεις που προσθέσατε; • Ποιες από τις συμπληρώσεις σας είναι υποκείμενα του ρήματος, ποιες είναι αντικείμενα και ποιες επιρρηματικοί προσδιορισμοί;
- 3.** Εργαστείτε ανά δύο για να φτιάξετε μικρά κείμενα που θα μπορούσατε να αναρτήσετε στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης ή του σχολείου σας για οποιοδήποτε πραγματικό (ή φανταστικό) θέμα της σχολικής σας ζωής χρησιμοποιώντας, όσο μπορείτε, κάποιες από τις λέξεις: όποιος (όποιοι, -ες), όσος (όσοι, -ες), ό,τι, όπου, όπως, όποτε, οποιοσδήποτε, οποιοδήποτε.

Π.χ.:

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

- Όποια παιδιά ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν στην ομάδα βόλεϊ του σχολείου να το δηλώσουν στη γυμνάστρια κα Παπαδοπούλου μέχρι την Παρασκευή 30/10.
- Οι μαθητές που θα επιλεγούν πρέπει να είναι συνεπείς στις υποχρεώσεις τους και να προσέρχονται στις προπονήσεις όποτε τους καλεί η γυμνάστρια, αν θέλουμε το σχολείο μας να διακριθεί στους αγώνες όπως και πέρσι.

Προσοχή: δικαίωμα συμμετοχής έχουν όσα παιδιά έχουν γεννηθεί από το 1990 και μετά.

4. Στο κείμενο του παραδείγματος εντοπίστε τις αναφορικές προτάσεις και βρείτε το συντακτικό ρόλο της καθεμιάς.

Μαθαίνω για τις **ελεύθερες αναφορικές προτάσεις**

- ▶ **Ελεύθερες αναφορικές προτάσεις** λέμε εκείνες που εισάγονται με τις **αναφορικές αντωνυμίες** όπως (-α, -ο), **όσος (-η, -ο), ό,τι, οποιοσδήποτε, οσοσδήποτε κ.λπ.** ή με τα **αναφορικά επιρρήματα** όπως, όπως, **όποτε κ.λπ.**
- ▶ Οι **ελεύθερες αναφορικές προτάσεις** που εισάγονται με **αναφορικές αντωνυμίες** είναι **ονοματικές δευτερεύουσες προτάσεις**, εξαρτώνται συνήθως από ένα ρήμα και μπορούν να είναι είτε:
  - α. το υποκείμενό του**
π.χ. Όποιος ενδιαφέρεται να το δηλώσει.
  - β. το αντικείμενό του**
π.χ. Η γυμνάστρια θα προπονεί κάθε Σάββατο όσους επέλεξε.
  - γ. κατηγορούμενο (σπάνια)**
π.χ. Εύχομαι να γίνεις ό,τι ονειρεύεσαι.
- ▶ Οι **ελεύθερες αναφορικές προτάσεις** που εισάγονται με **αναφορικά επιρρήματα** είναι **δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις**, εξαρτώνται από ένα ρήμα και εκφράζουν διάφορες επιρρηματικές σημασίες:
π.χ. **ΧΡΟΝΟΣ:** θα έρχεστε **όποτε** σας καλώ.
ΤΡΟΠΟΣ: Η ομάδα μας θα διακριθεί **όπως** και πέρσι (όπως διακρίθηκε και πέρσι).
ΤΟΠΟΣ: Πάμε **όπου** θέλεις.

5. Ανταλλάξτε μεταξύ σας τις ανακοινώσεις που γράψατε στη δραστηριότητα 3. • Αναζητήστε, αν υπάρχουν, ελεύθερες αναφορικές προτάσεις, βρείτε με ποιες λέξεις εισάγονται και αναγνωρίστε το συντακτικό τους ρόλο.

Ορθογραφία

ΠΡΟΣΟΧΗ:

► Το αναφορικό **ό,τι** γράφεται διαφορετικά από τον ειδικό σύνδεσμο **ότι**.

Διαβάζω και γράφω

Συμπληρώστε τις παρακάτω φράσεις με **ό,τι** ή **ότι**:

- α. Οι νέοι της Ευρώπης επικοινωνώντας μεταξύ τους ανακαλύπτουν ..... έχουν πολλά κοινά όνειρα και προσδοκίες, αλλά και κοινά προβλήματα και ανησυχίες. Γι' αυτό, παραμερίζοντας ..... χωρίζει τους Ευρωπαίους των παλαιότερων γενεών, συνεργάζονται για την επιτυχία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για την ειρήνη και την κοινή ευημερία.
- β. Πολλοί πιστεύουν ..... η νέα πραγματικότητα που διαμορφώνεται στην Ευρώπη μπορεί να οδηγήσει σε μια πολιτισμική ομοιομορφία και να εξαφανίσει ..... καλύτερο περιλαμβάνεται στις εθνικές ή στις τοπικές παραδόσεις των λαών της.
- γ. Οι ευρωπαϊκοί κανονισμοί σε ..... αφορά την προστασία του περιβάλλοντος είναι υποχρεωτικοί για όλες τις χώρες-μέλη.

Γένος, αριθμός και πτώση της αναφορικής αντωνυμίας ο οποίος

Κείμενο 6 [Η Ευρώπη του Κόσμου]

Η μεγάλη Ευρώπη δεν πρέπει να φτιαχτεί χωρίς παράθυρο: ανοιχτό προς το Νότο, τον Τρίτο Κόσμο, τη Γη ολόκληρη, όχι για να την κυριαρχήσει, αλλά για να συζητήσει μαζί της και να τη βοηθήσει.

Ύστερα, η Ευρώπη δεν πρέπει να κυριαρχηθεί μόνο από το χρήμα, από τις επιχειρήσεις, από τα υλικά συμφέροντα.

Πρέπει να είναι μια Ευρώπη του πολιτισμού και της παιδείας. Αυτό είναι το μεγαλύτερο της πλεονέκτημα, η πιο πολύτιμη κληρονομιά της από πάντα. Θυμηθείτε: η Ελλάδα και η Ρώμη, ο Χριστιανισμός, ο Ουμανισμός, το μπαρόκ, ο Διαφωτισμός και η συνέχεια.

Πρέπει να είναι μια Ευρώπη των Δικαιωμάτων του ανθρώπου, που είναι το δημιούργημά της. Μια Ευρώπη της γυναίκας και του παιδιού. Μια Ευρώπη πιο δίκαιη, που να αγωνίζεται εναντίον των ανισοτήτων, της ανεργίας, του αποκλεισμού – αρνητικά φαινόμενα, τα οποία οι Ευρωπαίοι μπορούν να καταπολεμήσουν μόνο από κοινού. Μια Ευρώπη πιο ανήσυχη για τη διατήρηση της ισορροπίας ανάμεσα στους ανθρώπους, τα ζώα και τη φύση.

Πιστεύω ότι η πραγματοποίηση της όμορφης και σωστής Ευρώπης είναι το μεγάλο σχέδιο που προσφέρεται στη δική σας γενιά. Όλοι έχουμε ανάγκη, ιδιαίτερα όταν είμαστε νέοι, από ένα μεγάλο στόχο, που να είναι

ένα ιδανικό και ένα πάθος. Παθιαστείτε για την ευρωπαϊκή οικοδόμηση, το αξίζει. Εάν τη βοηθήσετε να πετύχει, αυτό θα σας γεμίσει τη ζωή, ακόμα κι αν πρέπει να ξεπεράσετε εμπόδια. Τίποτα σημαντικό δεν επιτυγχάνεται χωρίς προσπάθεια.

Jacques Le Goff, Η Ευρώπη. Μια αφήγηση
για παιδιά και νέους,
εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997

Κείμενο 7 Μετανάστες, οι είλωτες της Ευρώπης...

[...] Οι μετανάστες στην Ευρώπη υπολογίζονται σε 14 εκατομμύρια.

Οι περισσότεροι βρίσκονται από χρόνια ή έχουν γεννηθεί στο έδαφος της Ε.Ε. και αποτελούν έτσι τη δεύτερη ή την τρίτη γενιά μεταναστών. Για την ώρα αναγνωρίζονται ως «εξωκοινοτικοί» ή «αλλογενείς»: όροι που ορίζουν πλέον το μη Ευρωπαϊό, τον «εσωτερικό ξένο» της Ευρώπης. Για πόσο καιρό όμως θα παραμείνουν οι μετανάστες στην Ευρώπη «ξένοι και από αλλού», πληρώνοντας φόρους όπως οι «εθνικοί», όντας μέλη των ευρωπαϊκών κοινωνιών και συμβάλλοντας αρκετά –όπως τονίζουν τουλάχιστον οι ευρωπαϊκές διακηρύξεις- στην οικονομική και πολιτιστική ζωή των ευρωπαϊκών χωρών; Πότε π.χ. θα τους αναγνωρίζεται το δικαίωμα να ψηφίζουν στις δημοτικές εκλογές, να προσφεύγουν στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, να εξασκούν όλα τα επαγγέλματα, δικαιώματα που το Μάαστριχτ επιφυλάσσει μόνο για τους «εθνικούς»; Και εδώ τίθεται ευθέως το ερώτημα: θα γίνουν ποτέ οι μετανάστες Ευρωπαϊοί πολίτες; Για την ώρα η ιδιότητα του Ευρωπαϊού πολίτη έχει αφεθεί στην απόλυτη

δικαιοδοσία των εθνών – κρατών. Στην Ιταλία, ο καινούριος μεταναστευτικός νόμος των Μπόσι – Φίνι το πρώτο πράγμα που έκανε ήταν να εξαλείψει τα δικαιώματα που αναγνώριζε ο προηγούμενος νόμος: το δικαίωμα ψήφου στις δημοτικές εκλογές όπως και την αυτόματη χορήγηση της ιταλικής υπηκοότητας στα παιδιά των μεταναστών που γεννιούνται στην Ιταλία και οι γονείς των οποίων βρίσκονταν επτά χρόνια νόμιμοι στη χώρα.

Στην Ελλάδα, το παράβολο που πρέπει να πληρώσεις για να κάνεις απλώς αίτηση για να γίνεις Έλληνας (και ταυτόχρονα Ευρωπαίος) πολίτης κοστίζει 1.500 ευρώ... Οι πιθανότητες δε για την έγκριση της αίτησης είναι συνήθως μηδαμινές.

Με αυτό τον τρόπο όμως, αποκλεισμένοι από την ιδιότητα του Ευρωπαίου πολίτη, ουσιαστικά από τη δυνατότητα των ίσων ευκαιριών, της ίσης μεταχείρισης και συμμετοχής στην κοινωνική ζωή, το «εικοστό έκτο έθνος» της Ευρώπης, οι μετανάστες, προορίζονται για πολίτες δεύτερης και τρίτης κατηγορίας: «μέτοικοι» και «είλωτες» που θα ζήσουν πάντα με τη «νεύρωση της παραμονής», κυριολεκτικά «πάνω στο σύνορο». Τότε δυστυχώς –γράφει ο Μπαλιμπάρ– βαίνουμε προς ένα «εκρηκτικό απαρτχάιντ» που μπορεί «να τινάξει στον αέρα» τις ευρωπαϊκές κοινωνίες και που έρχεται συνάμα σε σκληρή αντίφαση με την επιδίωξη της Ευρώπης για τη συγκρότηση ενός δημοκρατικού μοντέλου σε ηπειρωτικό και παγκόσμιο επίπεδο.

Γκαζμέτ Καπλάνι, εφημ. ΤΑ ΝΕΑ, 2003

Ακούω και μιλώ

1. Σύμφωνα με το συγγραφέα του κειμένου 6, η οικοδόμηση της Ευρώπης πρέπει να βασίζεται πάνω σε κάποιες κατευθυντήριες αρχές. Ξαναδιαβάστε προσεκτικά το κείμενο και βρείτε τις αρχές που προτείνει. • Συζητήστε στην τάξη κατά πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε μ' αυτές. • Ποια θεωρείτε ως τα κυριότερα εμπόδια σ' αυτή την προοπτική;
2. Αν οι συγγραφείς των δύο κειμένων (6 και 7) είχαν έναν απευθείας διάλογο μεταξύ τους, σε ποια σημεία νομίζετε ότι θα συμφωνούσαν και σε ποια θα διαφωνούσαν τελικά;
3. Βρείτε και υπογραμμίστε τις αναφορικές προτάσεις με που στα κείμενα 6 και 7. • Αντικαταστήστε το που με τον τύπο της αντωνυμίας ο οποίος (-α, -ο) που ταιριάζει σε κάθε περίπτωση.
4. Πώς διαλέξατε το κατάλληλο γένος και τον κατάλληλο αριθμό; • Από ποια λέξη καθοδηγηθήκατε σε κάθε περίπτωση;

Διαβάζω και γράφω

1. Στο κείμενο 7 διαβάζουμε: «αυτόματη χορήγηση της ιταλικής υπηκοότητας στα παιδιά των μεταναστών που γεννιούνται στην Ιταλία». Κατά τη γνώμη σας, η λέξη που αναφέρεται στους μετανάστες ή στα παιδιά τους; • Πώς το καταλαβαίνετε; • Αν στο σημείο αυτό χρησιμοποιήσουμε την αντωνυμία ο οποίος αντί του που, βοηθάμε περισσότερο στην κατανόηση του νοήματος;

2. Συμπληρώστε τις παρακάτω φράσεις με την αντωνυμία ο οποίος (-α, -ο), επιλέγοντας τον κατάλληλο τύπο. • Προσθέστε κόμματα όπου χρειάζεται.

α. Οι Ευρωπαίοι πολίτες ..... τα δικαιώματα παραβιάζονται μπορούν να προσφύγουν στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

β. Οι ευρωπαϊκές χώρες ..... έχω επισκεφτεί είναι τρεις.

γ. Η συζήτηση για το μέλλον της Ευρώπης ..... αρχίσαμε χτες είχε πολύ ενδιαφέρον.

δ. Οι μετανάστες ..... εργάζονται στην Ευρώπη συμβάλλουν σημαντικά στην ανάπτυξη.

Μαθαίνω ότι:

▶ Η αντωνυμία ο οποίος συμφωνεί ως προς το γένος και τον αριθμό με το όνομα που προσδιορίζει.

▶ Η πτώση αυτής της αντωνυμίας είναι ανάλογη με το συντακτικό ρόλο που παίζει μέσα στην αναφορική πρόταση.

Δηλαδή, μπορεί να είναι:

– σε **ονομαστική**, αν είναι **υποκείμενο**

(παράδειγμα .....)*

– σε **αιτιατική**, αν είναι **αντικείμενο**

(παραδείγματα .....)*

– σε **γενική**, αν είναι **ονοματικός προσδιορισμός**

(παράδειγμα .....)*

* Συμπληρώστε τα κενά με τους αριθμούς των φράσεων της άσκησης 2 που προηγήθηκε.

Επίσης **μαθαίνω** ότι:

- ▶ Όταν μια σύνθετη ονομαστική φράση προσδιορίζεται από μια αναφορική πρόταση, η χρήση της αντωνυμίας ο οποίος, συνήθως, βοηθάει περισσότερο από το που, για να καταλάβουμε σε ποιο από τα ονόματα αποδίδεται ο προσδιορισμός.

π.χ. Τα παιδιά των μεταναστών που γεννήθηκαν στην Ευρώπη (= ;;)

ενώ: Τα παιδιά των μεταναστών τα οποία (= τα παιδιά:) γεννήθηκαν στην Ευρώπη

- ▶ Τις πιο πολλές φορές όμως οι παρανοήσεις αποφεύγονται, επειδή άλλα στοιχεία του κειμένου ή οι γενικότερες γνώσεις μας για το θέμα μάς οδηγούν με ασφάλεια στη σωστή κατανόηση.

π.χ.

Δεν έχει καταλήξει στη μάρκα του αυτοκινήτου που θα αγοράσει.

Οι μάρκες των αυτοκινήτων που τον ενδιαφέρουν πιο πολύ είναι οι ευρωπαϊκές.

B4

Το ΠΟΥ και οι προθετικές φράσεις

(Το απόσπασμα που ακολουθεί προέρχεται από διήγημα που δημοσιεύεται στη συλλογή 12 θαυμαστά ταξίδια στην Ευρώπη και το έχει γράψει ένας εντεκάχρονος μαθητής από το Λουξεμβούργο.)

Κείμενο 8 [Στην καρδιά της Ευρώπης]

[...] **Μ**ετά από τρεις ώρες περί-που διαδρομή σ' ένα ομοιόμορφο τοπίο, το πούλμαν σταματάει μπροστά σ' ένα κτίριο με τζαμαρίες, δίπλα στο γνωστό κτίριο, σε σχήμα σταυρού, που βλέπουμε στις φωτογραφίες, με τις δεκαπέντε σημαίες, η μία με τα δεκαέξι αστεράκια, να ανεμίζουν στα κοντάρια τους. Το πούλμαν κατευθύνεται προς το πολυώροφο γκαράζ κι εμείς προς την είσοδο. [...]

Τα κρύσταλλα της εισόδου άνοιξαν αυτόματα μόλις πλησιάσαμε. Ακολουθούμε ένα μακρύ διάδρομο που οδηγεί σε κυλιόμενες σκάλες κι ανεβαίνουμε στον πρώτο όροφο. Δίνουμε τα στοιχεία μας στη ρεσεψιόν, παίρνουμε τις καρτελίτσες μας, τις καρφισώνουμε στο πέτο μας και μπαίνουμε σε ένα από τα πολλά ασανσέρ. Στον κάθε όροφο που σταματάμε βλέπουμε απέραντους διαδρόμους, σχεδόν άδειους. Μόνο στον ένατο υπάρχει μια μεγάλη αίθουσα γεμάτη κόσμο. Το ίδιο και στο δέκατο που βγαίνουμε.

Περνάμε ανάμεσα από τα «πηγαδάκια» και προχωράμε προς την είσοδο της μιας από τις έξι αίθουσες συνεδριάσεων του ορόφου. Γύρω από ένα τεράστιο τραπέζι σε σχήμα Π κάθονται οι αντιπροσωπείες των χωρών μελών. Στη μέση ο Επίτροπος και οι βοηθοί του. Πάνω από τα κεφάλια τους οι θάλαμοι των διερμηνέων. Απέναντί τους τα τραπέζια των παρατηρητών. Καθόμαστε στις θέσεις μας. Φοράω τα ακουστικά και βγάζω απ' το τσαντάκι μου το μπλοκ και το μολύβι που έχω πάρει μαζί μου για να κρατάω σημειώσεις.

Έχει περάσει πάνω από μία ώρα και η συζήτηση συνεχίζεται, ενώ πολλά μέλη των αντιπροσωπειών έχουν βγει στον προθάλαμο. Παίρνω από το χέρι τη

φίλη μου την Μπέρθα που κάθεται δίπλα μου και βγαίνουμε από την αίθουσα. [...]

Περπατάμε στους απέραντους διαδρόμους με την ατελείωτη σειρά των αριθμημένων γραφείων, μέσα στα οποία βρίσκονται από ένας, δύο ή τρεις υπάλληλοι... Άλλοι σκυμμένοι σε έγγραφα ανάμεσα σε κλασέρ και φακέλους, άλλοι μπροστά στα κομπιούτερ, άλλοι να μιλάνε στα τηλέφωνα σε διάφορες γλώσσες, άλλοι να διαβάζουν την εφημερίδα τους κι άλλοι να συζητάνε, πίνοντας τον καφέ τους... Την ένταση και το πάθος των τελευταίων ορόφων εδώ έχουν αντικαταστήσει η ραθυμία και η γραφειοκρατική ανία.

Κάτω από τα παράθυρά τους απλώνονται η πόλη των Βρυξελλών και στο βάθος ο ορίζοντας της Ευρώπης. Αμφιβάλλω όμως αν αυτό το τοπίο γεννάει στην ψυχή τους τα ίδια αισθήματα που ένιωσα εγώ πάνω στο καμπαναριό του χωριού μου.

Λέω τις σκέψεις μου στην Μπέρθα και συμφωνεί μαζί μου!

Guillaunme Hofman, «Η καρδιά της Ευρώπης» στο Ζωή
Θ. Σπυροπούλου, Αντώνης Δελώνης,
Ανθολόγιο Νεοελληνικών Κειμένων για την Δ', Ε', ΣΤ'
Δημοτικού, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2000

Ακούω και μιλώ

1. Βρείτε στο κείμενο 8 και υπογραμμίστε τις παρακάτω φράσεις:
  - α. «Στον κάθε όροφο..., σχεδόν άδειους»
  - β. «Το ίδιο... βγαίνουμε»
  - γ. «Περπατάμε..., δύο ή τρεις υπάλληλοι»
2. Με ποια ή ποιες λέξεις μπορείτε να αντικαταστήσετε το που στις φράσεις α και β, χωρίς να αλλάξει το νόημα; • Ποια από τις εκδοχές προτιμάτε και γιατί;
3. Γιατί στο απόσπασμα γ δε χρησιμοποιείται το που αλλά η αντωνυμία ο οποίος;
4. Ποια επιρρηματική έννοια εκφράζουν τα που (αποσπάσματα α, β) και η φράση μέσα στα οποία (απόσπασμα γ); • Ποια μορφή έκφρασης νομίζετε ότι ταιριάζει περισσότερο στον καθημερινό και ποια στον επίσημο λόγο;

Διαβάζω και γράφω

1. Από τις παρακάτω διατυπώσεις ποια ή ποιες σας φαίνονται κάπως αφύσικες ή λανθασμένες;
  - α. Το καμπαναριό του χωριού μου, που ανέβαινα παιδί, είχε μια θέα μαγευτική.
  - β. Είχα πάρει μαζί μου το μολύβι που θα κρατούσα σημειώσεις.
  - γ. Τη φίλη μου που πήγαμε στις Βρυξέλλες τη λένε Μπέρθα.
  - δ. Το πούλμαν που ταξιδέψαμε μας άφησε μπροστά στο μεγάλο γυάλινο κτίριο.

2. Στα παραδείγματα της προηγούμενης δραστηριότητας αντικαταστήστε το που με άλλη ισοδύναμη έκφραση.

3. Από τον προφορικό λόγο που ακούτε στο σπίτι, στο σχολείο, στην τηλεόραση συλλέξτε και καταγράψτε στο τετράδιό σας μερικές περιπτώσεις, στις οποίες να χρησιμοποιείται το που

- αντί για το όπου ή
- αντί για μια προθετική φράση με την αντωνυμία ο οποίος.

Διαπιστώνω ότι:

- ▶ Συχνά στον καθημερινό λόγο χρησιμοποιούμε το που στη θέση μιας προθετικής φράσης ή στη θέση του αναφορικού επιρρήματος όπου είτε όταν θέλουμε να δηλώσουμε τον τόπο (βλ. δραστηριότητα 1, Διαβάζω και γράφω, παράδ. α) είτε το όργανο (παράδ. β) είτε τη συνοδεία (παράδ. γ) είτε το μέσο (παράδ. δ).
- ▶ Όταν θέλουμε να διατυπώσουμε λόγο πιο επίσημο ή αν μας ενδιαφέρει να ακριβολογήσουμε, αυτός ο τρόπος έκφρασης πρέπει να αποφεύγεται.

Κείμενο 9 [Ελληνικά... στα Αγγλικά]

from Information Please

Word Wise

Atlas
Almanac
Dictionary
Encyclopedia

Home

World & News

U.S.

People

Word Wise

Science

Math

Sports

Cool Stuff

Games & Quizzes

Homework Center

Search

GO!

[Help ?](#)

2

Word Wise—Speaking of Language

Latin and Greek Word Elements

1

English is a living language, and it is growing all the time. One way that new words come into the language is when words are borrowed from other languages. New words are also created when words or word elements, such as roots, prefixes, and suffixes, are combined in new ways.

Many English words and word elements can be traced back to Latin and Greek.

A **word root** is a part of a word. It contains the core meaning of the word, but it cannot stand alone. A **prefix** is also a word part that cannot stand alone. It is placed at the beginning of a word to change its meaning. A **suffix** is a word part that is placed at the end of a word to change its meaning.

Greek Roots, Prefixes, and Suffixes

Greek root	Basic meaning	Example words
-anthrop-	human	misanthrope, philanthropy, anthropomorphic
-chron-	time	anachronism, chronic, chronicle, synchronize, chronometer
-dem-	people	democracy, demography, demagogue, endemic, pandemic
-philo-, -phil-	having a strong affinity or love for	philanthropy, philharmonic, philosophy

Greek prefix	Basic meaning	Example words
a-, an-	without	amoral, atypical, anaerobic
auto-	self, same	autobiography, automatic, autopilot
geo-	Earth; geography	geography, geomagnetism, geophysics, geopolitics
micro-	small	microcosm, micro waves, microscope

Greek suffix	Basic meaning	Example words
-logy	discourse, expression; science, theory, study	biology, dermatology
-meter, -metry	measuring device; measure	geometry, kilometer, parameter, perimeter
-phobe, -phobia	one that fears a specified thing; an intense fear of a specified thing	agoraphobe, agoraphobia, xenophobe, xenophobia

Ιστοσελίδα www.factmonster.com

47 / 77

1

Word Wise

Atlas
Almanac
Dictionary
Encyclopedia

Search

GO!

Help ?

2

Home
World & News
U.S.
People
Word Wise
Science
Math
Sports
Cool Stuff
Games &
Quizzes
Homework
Center

Word Wise – Speaking of

Latin and Greek Work Elements

English is a living language, and it is growing all the time. One way that new words come into the language is when words are borrowed from other languages. New words are also created when words or word elements, such as roots, prefixes, and suffixes, are combined in new ways.

Many English words and word elements can be traced back to Latin and Greek.

A word root is a part of a word. It contains the core meaning of the word, but it cannot stand alone.

A prefix is also a word part that cannot stand alone. It is placed at the beginning of a word to change its meaning. A suffix is a word part that is placed at the end of a word to change its meaning.

Greek Roots, Prefixes, and Suffixes

Greek prefix	Basic meaning	Example words
anthrop-	human	misanthrope, philanthropy, anthropomorphic
-chron-	time	anachronism, chronic, chronicle, synchronize, chronometer
-dem-	people	democracy, demography, demagogue, endemic, pandemic
-philophil-	having a strong affinity of love for	philanthropy, philharmonic, philosophy

Greek prefix	Basic meaning	Example words
a-, an-	without	amoral, atypical, anaerobic
auto-	self, same	autobiography, automatic, autopilot
geo-	Earth; geography	geography, geomagnetism, geophysics, geopolitics
micro-	small	microcosm, microwaves microscope

Greek prefix	Basic meaning	Example words
-logy	discourse, expression, science, theory, study	biology , dermatology,
-meter, -metry	measuring devise; measure	geometry, kilometer, parameter, perimeter
-phobe, -phobia	One that fears a specified thing; an intense fear of a specified thing	agoraphobe, agoraphobia, xenophobe, xenophobia,
-phone	sound; devise that receives or emits sound; speaker of a language	homophone, telephone, Francophone

Ακούω και μιλώ

- 1. Προσπαθήστε να αποδώσετε στα ελληνικά το νόημα του κειμένου 9. Αν χρειαστεί, ζητήστε τη βοήθεια του καθηγητή σας των αγγλικών.**
- 2. Σύμφωνα με το κείμενο, πολλές νέες λέξεις που χρησιμοποιούνται στα αγγλικά δημιουργούνται με συνθετικά που προέρχονται από την ελληνική γλώσσα. • Οι αγγλικές λέξεις geography και telephone, που αναφέρονται στο κείμενο, από ποια ελληνικά λεξικά στοιχεία προέρχονται; • Αν έχετε αμφιβολίες, συμβουλευτείτε το λεξικό σας.**

3. Οι σύνθετες λέξεις γεωγραφία και τηλέφωνο είναι αρχαίες ελληνικές λέξεις ή μεταγενέστερες; • Πότε νομίζετε ότι μπορεί να έχουν δημιουργηθεί;

Διαβάζω και γράφω

1. Γράψτε τα λεξικά στοιχεία ελληνικής προέλευσης που αναφέρονται στο κείμενο 9.
2. Σκεφτείτε και καταγράψτε άλλες λέξεις-παραδείγματα από ξένες γλώσσες που να έχουν δημιουργηθεί από συστατικά στοιχεία της ελληνικής γλώσσας.

Κείμενο 10 [Σελίδα λεξικού]

biopsy (μπάιοψυ) βιοψία, μικροσκοπική εξέταση ζωντανού τμήματος ιστού του σώματος <βίος + όψις εξωτερική μορφή, εμφάνιση - **biopsic** (μπαϊόψικ) βιοψιακός, ο σχετικός με τη βιοψία
biopsychic, biopsychical (μπαϊοσαΐικικ, -καλ) βιοψυχικός, ο αναφερόμενος σε βιολογικά και ψυχικά φαινόμενα <βίος + ψυχή πνοή, ζωή
biopsychology (μπαϊοσαΐκόλοτζυ) ψυχοβιολογία, η επιστήμη που ερευνά τα ζωικά φαινόμενα των φυτών και τα ερμηνεύει σύμφωνα με τις αρχές του ψυχοβιολογισμού (ότι δηλ. τα φυτά έχουν ψυχή)
biorhythm (μπαϊορύθμ) βιορυθμός, έμφυτος βιολογικός παράγοντας που επηρεάζει τη συμπεριφορά ή διάθεση του ατόμου <βίος + ρυθμός - **biorhythmic, biorhythmicity** (μπαϊορυθμίσιτυ) βιορυθμικότητα

biotechnology (μπαϊοτεκνολοτζυ) βιοτεχνολογία, η εφαρμογή των αρχών της τεχνολογίας στις επιστήμες της Ιατρικής και της Βιολογίας <βίος + τεχνολογία συστηματική εξέταση

biotelemetry (μπαϊοτηλέμετρου) βιοτηλεμετρία, η από απόσταση παρακολούθηση και μέτρηση βιολογικών λειτουργιών, δραστηριοτήτων ανθρώπου ή ζώου <βίος + τήλε μακριά + μέτρον

biotherapy (μπαϊοθέραφυ) βιοθεραπεία, θεραπεία ασθενειών με προϊόντα που παράγονται από ζώντες οργανισμούς (π.χ. εμβόλια, αντιγόνα κ.λπ.) <βίος + θεραπεία

biotic (μπαϊότικ) βιοτικός, αυτός που αναφέρεται ή σχετίζεται με τη ζωή < βιοτικός ο κατάλληλος για τη ζωή, ζωηρός

biotomy (μπαϊότομου) βιοτομία, ζωοτομία, η ανατομία των ζώων <βίος + τομή

biotope (μπαϊοτόουφ) βιότοπος <βίος + τόπος

Αριστείδης Ε. Κωνσταντινίδης,
Οι ελληνικές λέξεις στην αγγλική γλώσσα, 1993

Ακούω και μιλώ

1. Ποιο είναι το πρόθημα των λέξεων της σελίδας του λεξικού (κείμενο 10); • Τι σημαίνει; • Ξέρετε άλλες λέξεις με το ίδιο πρόθημα;
2. biology, biochemical, biography: Προσπαθήστε να βρείτε ελληνικές λέξεις που έχουν χρησιμοποιηθεί ως ρίζες και καταλήξεις στις τρεις αυτές αγγλικές λέξεις.

Διαβάζω και γράφω

1. Δημιουργήστε και εσείς μια σελίδα λεξικού (όπως το κείμενο 10), χρησιμοποιώντας ένα άλλο ελληνικό πρόθημα (π.χ. geo-, tele-κ.λπ.).
2. Ψάξτε σε ξενόγλωσσα βιβλία και σε λεξικά ή σε διαφημίσεις και περιοδικά και γράψτε 10 αγγλικές λέξεις με ελληνική ρίζα.
3. Διαλέξτε τρεις από τις λέξεις που συλλέξατε στις δύο προηγούμενες δραστηριότητες και χρησιμοποιήστε τις σε δικές σας φράσεις.

Διαπιστώνω ότι:

- ▶ Σε πολλές ξένες γλώσσες –ιδίως ευρωπαϊκές– υπάρχουν λέξεις που έχουν ελληνική ρίζα ή κάποιο συνθετικό ή κατάληξη που προέρχονται από την ελληνική.
- ▶ Η ελληνική γλώσσα έχει δώσει πλήθος από τέτοια γλωσσικά στοιχεία, ώστε να δημιουργηθούν νέες λέξεις σε ξένες γλώσσες, για να αποδώσουν έννοιες, ιδέες ή επιτεύγματα του τεχνολογικού πολιτισμού.
- ▶ Αργότερα, οι νέες αυτές λέξεις πολύ συχνά επανεισάγονται στην ελληνική γλώσσα για να εξυπηρετήσουν σύγχρονες επικοινωνιακές ανάγκες.
- ▶ Οι λέξεις αυτές, βέβαια, είναι σύγχρονες, αλλά αντλούν τα υλικά τους από την αρχαία ελληνική γλώσσα.

Κείμενο 11 [Τίτλοι από το γαλλικό Τύπο]

Les bibliothécaires défendent

Une politique alternative d'immigration

RECHERCHE: Bioéthique: zones interdites

Dangers d'une techno-utopie

**CYBERESPACE ET DÉMOCRATIE
Pour l'intelligence collective**

Κείμενο 12 [Ελληνικά και... στα Ισπανικά]

[...] **En concreto, cada uno de estos sectores de intervención exige fórmulas y modalidades profundamente diferenciadas según la complejidad de la crisis. Cada acción se prepara en función de diversos factores: la duración y la dimensión de la crisis (tras el genocidio de 1994, ante las fronteras de Ruanda hubo campos con más de 200 000 refugiados), las características propias de las sociedades afectadas (grado de bienestar, estructuras y costumbres de cada comunidad), el contexto geográfico de la crisis (clima caliente o frío, zona árida o húmeda). Hay situaciones donde las consecuencias de los conflictos provocados por el hombre se anaden a las de catástrofes naturales como sequias, inundaciones y terremotos.**

Ιστοσελίδα www.europa.eu.int

Κείμενο 13 [Πίνακας περιεχομένων]

Introduzione e classificazione	pag. 539
Cenni di fisiopatologia dell'osso	541
Metabolismo del calcio e del fosforo.	543
Osteopetrosi	546
Osteopecilia	547
Disostosi cleidocranica e craniofacciale	548
Osteogenesi imperfetta	550
Iporofosfatasia	552
Sindrome di Marfan	564
Osteoporosi	566
Rachitismo	574
Osteoartropatia ipertrofizzante	591
Displasia fibrosa delle ossa	595
Tumori maligni metastatici	601

Από ιταλικό βιβλίο Ιατρικής

Ακούω και μιλώ

1. Στο κείμενο 11 σας δίνονται πέντε τίτλοι από γαλλικές εφημερίδες. Βρείτε τις γαλλικές λέξεις που έχουν ελληνική ρίζα. • Καταλαβαίνετε τι σημαίνουν οι λέξεις αυτές;
2. Στα κείμενα 12 και 13 υπογραμμίστε τις λέξεις που προέρχονται από την ελληνική γλώσσα, είτε ως προς κάποιο συνθετικό τους είτε ολόκληρες. • Καταλαβαίνετε τι σημαίνουν οι λέξεις αυτές;
3. Οι ελληνικές λέξεις στα παραπάνω ξενόγλωσσα κείμενα σας φάνηκαν λίγες ή πολλές;
  - Συζητήστε στην τάξη τις παρατηρήσεις σας.

Διαβάζω και γράφω

Ψάξτε και εσείς σε ξένες εφημερίδες και καταγράψτε ελληνικές λέξεις που θα βρείτε είτε αυτούσιες είτε να περιέχουν κάποια ελληνική ρίζα. • Μπορείτε να επισκεφτείτε τις ηλεκτρονικές ιστοσελίδες γνωστών ξένων εφημερίδων για να κάνετε την έρευνά σας.

- Ενδεικτικά, σας δίνονται οι ηλεκτρονικές διευθύνσεις: www.unita.it, www.timesonline.co.uk, www.bild.t-online.de, www.dailytelegraph.co.uk, www.elpais.es, www.lemonde.fr, www.liberation.fr

ΣΥΝΩΝΥΜΑ – ΑΝΤΙΘΕΤΑ

Ακούω και μιλώ

1. Για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις γράψτε μία λέξη που να έχει την ίδια ή παρόμοια σημασία.

λουλούδια (κείμενο 1)	πρόσθιο (κείμενο 3)
αέρας (κείμενο 1 και 7)	όμορφης (κείμενο 6)
δήθεν (κείμενο 2)	ένιωσα (κείμενο 8)

2. Σε ποια από τα ζευγάρια συνωνύμων, που σχημάτισατε, οι δύο λέξεις δηλώνουν ακριβώς το ίδιο αντικείμενο, την ίδια κατάσταση, το ίδιο γεγονός;

3. Ποιες λέξεις από τα παραπάνω ζευγάρια ταιριάζουν σε πιο «επίσημο» λόγο;

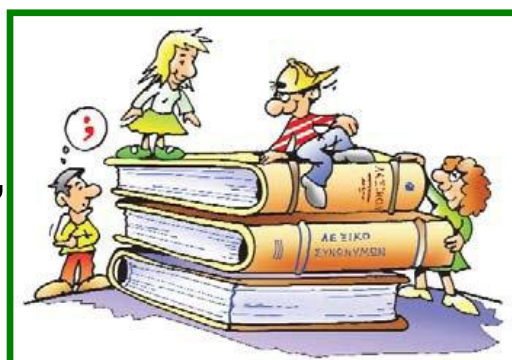
4. Σκεφτείτε γλωσσικά περιβάλλοντα/προτάσεις, στα οποία η μία λέξη του ζευγαριού δεν μπορεί να αντικαταστήσει την άλλη (π.χ. στο άνθος της ηλικίας της / Αλλά όχι: στο λουλούδι της ηλικίας της). • Γιατί αποκλείεται η χρήση της άλλης λέξης σε ορισμένες περιπτώσεις;

Διαβάζω και γράφω

1. Φέρτε τέσσερα αντίτυπα λεξικών με συνώνυμα στην τάξη. • Χωριστείτε σε τέσσερις ομάδες:

- η πρώτη να αναζητήσει τις λέξεις: Ένωση, Συνομοσπονδίας, ιδιαιτερότητα, ενοποίησης, τυποποίηση, προσήλωση (κείμενο 2),

- η δεύτερη τις λέξεις: αλλογενείς, διακηρύξεις, χορήγηση, δικαιώματα (κείμενο 7),

- η τρίτη τις λέξεις: διάβαση, βάνουσα, αντιτάσσει, χοντρά, αρμονία (κείμενο 1),

- η τέταρτη ομάδα να κάνει το ίδιο με τις λέξεις: αποκλεισμού, ισορροπίας, ιδανικό, να κυριαρχήσει, να καταπολεμήσουν (κείμενο 6).

Με τη βοήθεια των λεξικών βρείτε συνώνυμες λέξεις και αντικαταστήστε τες.

2. Διαβάστε στην τάξη τις προτάσεις που αλλάξατε, αντικαθιστώντας τις λέξεις που σας δόθηκαν παραπάνω με τις συνώνυμές τους. • Συγκρίνετε τη νέα εκδοχή με την αρχική. • Ποιες αλλαγές παρατηρείτε; • Σε ποιο κείμενο οι αλλαγές είναι πιο φανερές και ίσως πιο ενοχλητικές; • Οι λέξεις που βρήκατε εσείς

έχουν ακριβώς την ίδια σημασία με τις λέξεις των κειμένων;

3. Συγκεντρώστε τα συνώνυμα που βρήκατε για τη λέξη 'Ένωση και γράψτε δικές σας προτάσεις χρησιμοποιώντας κάθε φορά και ένα διαφορετικό συνώνυμο.
4. Γράψτε άλλα παραδείγματα χρησιμοποιώντας κάθε φορά και μια συνώνυμη λέξη της λέξης ιδιαιτερότητα από αυτές που περιλαμβάνονται στο λήμμα «ιδιαιτερότητα» του Λεξικού της Νέας Ελληνικής Γλώσσας του Γιώργου Μπαμπινιώτη:

Η λέξη **ιδιαιτερότητα** χαρακτηρίζει κάθε μορφής απόκλιση και λειτουργεί ως «μέση» λέξη, ήτοι με θετική (κάτι για το οποίο διακρίνεται κανείς και ξεχωρίζει από τους άλλους) και με αρνητική σημασία (κάτι για το οποίο αποκλίνει κανείς και μειονεκτεί έναντι των άλλων): Οι ιδιαιτερότητες του χαρακτήρα της για άλλους την κάνουν αξιολάτρευτη και για άλλους το πιο μισητό πρόσωπο.

Η **ιδιορρυθμία** δηλώνει χαρακτηριστικά (συμπεριφοράς, χαρακτήρα, αντιλήψεως) που τείνουν περισσότερο προς το αρνητικό, αλλά που θα μπορούσαν ενίοτε να θεωρηθούν και δημιουργικές παραξενιές (συχνά γίνεται λόγος για τις ιδιορρυθμίες των καλλιτεχνών): Η ιδιορρυθμία της ζωγραφικής του όχι μόνον δεν ενοχλεί, αλλά επαινείται από τους περισσότερους κριτικούς ως σημαντικό προσωπικό ύφος.

Η **ιδιοτροπία** αποτελεί, κατά κανόνα, αρνητικό σχολιασμό για κάποιον εκ μέρους του ομιλητή: Οι ιδιοτροπίες του τον κάνουν να ζει απομονωμένος χωρίς φίλους και παρέες.

Μαθαίνω ότι:

- ▶ **Συνώνυμες** λέγονται οι λέξεις που έχουν την ίδια περίπου σημασία.
- ▶ Στη γλώσσα όμως είναι σχεδόν αδύνατο να υπάρξουν δύο λέξεις που να έχουν την ίδια ακριβώς σημασία και να μπορούν να χρησιμοποιηθούν εναλλακτικά σε όλα τα περιβάλλοντα.

Ακούω και μιλώ

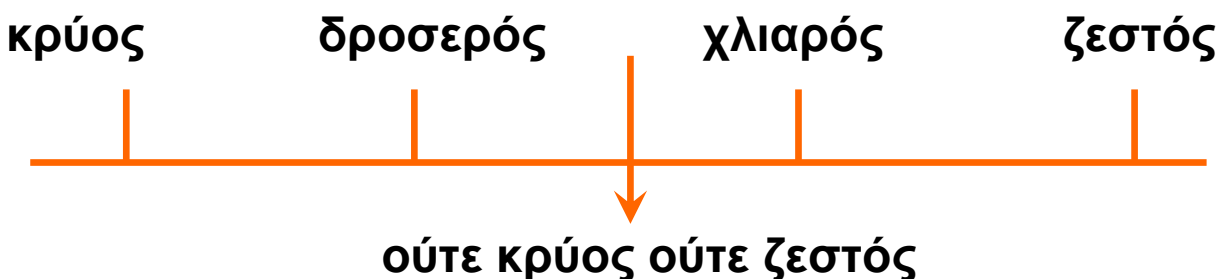
- 1. α.** Για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις βρείτε μία με αντίθετη σημασία:
ζωντανή, χοντρά, μικρές, αντιθέσεις, τελικός, ελεύθερη, ικανότητα, δύναμη (κείμενα 1 και 2).
  - β.** Πηγαίνετε τώρα πίσω στα κείμενα 1 και 2, (1ος τόμος) και εντοπίστε τις παραπάνω λέξεις. • Τα αντίθετα που βρήκατε προηγουμένως ταιριάζουν με τις σημασίες που έχουν οι λέξεις αυτές μέσα στα κείμενα; • Αν όχι, εξηγήστε γιατί και έπειτα σκεφτείτε νέα αντίθετα που να ταιριάζουν στα περιβάλλοντα των κειμένων.
- 2.** αλλογενής ≠ ομογενής, καλός ≠ κακός, ψηλός ≠ κοντός, ειλικρινής ≠ ανειλικρινής, ελεύθερος ≠ δεσμευμένος, φιλικός ≠ εχθρικός: Σε ποια από αυτά τα ζεύγη αντιθέτων μπορείτε να προσθέσετε το επίρρημα πολύ ή λίγο και να φτιάξετε λογικές φράσεις/προτάσεις; • Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί κάποιος (ή κάτι) να μην είναι ούτε το ένα ούτε το άλλο, αλλά κάτι ενδιάμεσο (π.χ. ένας άνθρωπος μπορεί να μην είναι ούτε ψηλός ούτε κοντός αλλά μέτριος, κανονικός).

3. δανείζω ≠ δανείζομαι, γιαγιά ≠ εγγόνι,
αγοράζω ≠ πουλώ: Μπορείτε να πείτε τι κοινό έχουν
αυτά τα τρία ζεύγη αντιθέτων; (Συμβουλή: σκεφτείτε
τις σχέσεις που περιγράφουν, το ρόλο των
ανθρώπων που εμπλέκονται σ' αυτές.)

Μαθαίνω ότι:

- ▶ **Αντίθετες** είναι οι λέξεις που έχουν αντίθετες σημασίες.
- ▶ Μια λέξη μπορεί να έχει διαφορετικά αντίθετα ανάλογα με το περιβάλλον, στο οποίο αυτά εμφανίζονται:
  - π.χ. νέες ιδέες ≠ παλιές ιδέες
  - νέες γυναίκες ≠ γριές γυναίκες
  - ψηλά δέντρα ≠ χαμηλά δέντρα
  - ψηλά παιδιά ≠ κοντά παιδιά
- ▶ Ο τρόπος με τον οποίο δύο λέξεις βρίσκονται σε αντίθεση δεν είναι πάντα ο ίδιος:
  - α. Αντίθετες είναι δύο λέξεις όταν αποτελούν τα άκρα μιας κλίμακας με ενδιάμεσες διαβαθμίσεις.

- Τα ζεύγη αυτά λέγονται **κλιμακωτά αντίθετα**.

β. Αντίθετες είναι όμως και δύο λέξεις ανάμεσα στις οποίες δεν υπάρχει καμία ενδιάμεση κατάσταση: αναγκαστικά ένας άνθρωπος (ή ένα πράγμα) μπορεί να είναι ή το ένα ή το άλλο.

ελεύθερος

≠

σκλαβωμένος

• Αυτά τα αντίθετα είναι **δυσδικά αντίθετα**.

γ. Αντίθετες είναι επίσης δύο λέξεις όταν η μία περιγράφει τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα σε δύο ανθρώπους (ή πράγματα) και η άλλη περιγράφει την ίδια σχέση αλλά από την πλευρά του άλλου ατόμου.

πουλώ

≠

αγοράζω

• Αυτές οι λέξεις λέγονται **αντίστροφες**.

Διαβάζω και γράφω

1. «στην αναζήτηση νέων ιδεών» (κείμενο 2), «όταν είμαστε νέοι» (κείμενο 6), «αρχαία Ελλάδα» (κείμενο 2), οι καθηγητές των αρχαίων: Ποια είναι τα αντίθετα των επιθέτων στις παραπάνω φράσεις; • Γράψτε και άλλες λέξεις που έχουν διαφορετικά αντίθετα ανάλογα με τις φράσεις στις οποίες χρησιμοποιούνται.
2. Γράψτε τα αντίθετα των παρακάτω λέξεων και σημειώστε σε κάθε περίπτωση αν πρόκειται για κλιμακωτά, δυσδικά ή αντίστροφα αντίθετα:

άπειρες (κείμενο 1)

έδωσε (κείμενο 1)

ψηλά (κείμενο 1)

θα γεμίσει (κείμενο 6)

εναντίον (κείμενο 6)

ευθέως (κείμενο 7)

αδιαφόρησαν (κείμενο 2)
πλεονέκτημα (κείμενο 6)
δίκαιη (κείμενο 6)

γονείς (κείμενο 7)
πάνω (κείμενο 7)

3. Η λέξη **απαρτχάντ** (κείμενο 7) είναι μια ξένη λέξη που χρησιμοποιείται όμως και από Έλληνες ομιλητές. Εξηγήστε τι σημαίνει και σε ποιες περιπτώσεις χρησιμοποιείται.
4. Στο κείμενο 7 υπάρχουν οι λέξεις **είλωτες** και **μέτοικοι**. Τι ξέρετε για την ιστορική προέλευση και την αρχική σημασία καθενιάς από αυτές τις λέξεις;
- Τι νομίζετε ότι σημαίνουν μέσα στο κείμενο που διαβάσατε;
  - Μπορείτε να βρείτε συνώνυμους τους;

Ε

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

Ακούω και μιλώ

1. Στην Ευρώπη έχουν διαμορφωθεί τρεις στάσεις απέναντι στις ΗΠΑ:

Η πρώτη είναι το «αμερικανικό όνειρο». Η αμερικανική εκδοχή της ελεύθερης αγοράς για κάποιους αποτελεί πρότυπη μορφή καπιταλισμού.

Άλλοι θεωρούν ότι οι ΗΠΑ και η Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκονται σε διαρκή ανταγωνισμό.

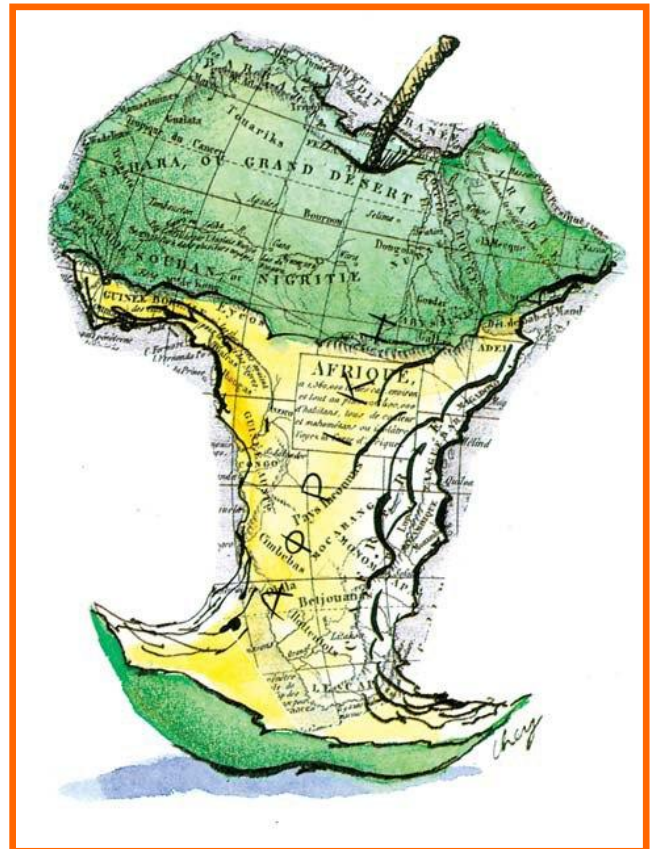
Τέλος, υπάρχουν και κάποιοι που εκτιμούν ότι υπάρχει σύμμετρη σχέση μεταξύ ΗΠΑ και Ευρωπαϊκής Ένωσης με έντονη αλληλεξάρτηση στον οικονομικό τομέα.

Ηλίας Μακρής, περ. «Κ»,
εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ,
2003

- Η γυναίκα που απεικονίζεται στο παραπάνω σκίτσο παριστάνει την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ποια από τις τρεις αυτές στάσεις φαίνεται να οραματίζεται;
  - Συζητήστε στην τάξη ποια σχέση μεταξύ ΗΠΑ και Ευρωπαϊκής Ένωσης υποδηλώνεται στο σκίτσο.
2. Συσχετίστε το παρακάτω σκίτσο με το κείμενο 6.
- Ποια θεωρείτε εσείς ότι είναι η προτιμότερη στάση της Ευρώπης απέναντι στον Τρίτο Κόσμο;
  - Για ποιους λόγους;

Σκίτσο του Charley Case
στο Jacques Le Goff,
Η Ευρώπη. Μια αφήγηση
για παιδιά και νέους,
μτφρ. Βάσις
Τσακόπουλος, εκδ. Ελληνικά
Γράμματα, 1997

Διαβάζω και γράφω

- 1. Αν το σχολείο σας δε συνεργάζεται με σχολεία από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, προσπαθήστε να έρθετε σε επαφή με κάποια σχολεία ευρωπαϊκών χωρών.**
  - Ετοιμάστε ένα κείμενο, στο οποίο θα παρουσιάζετε το σχολείο και τη χώρα σας και θα εξηγείτε τους λόγους για τους οποίους επιθυμείτε τη συνεργασία μαζί τους.
  - Αποφασίστε τι είδους κείμενο θα γράψετε (επιστολή, e-mail κ.λπ.) και αξιοποιήστε για το σκοπό αυτό στοιχεία από τα κείμενα της ενότητας.
- 2. Είστε πολίτες μιας Ευρώπης που σταδιακά ενοποιείται. Τι περισσότερο ελπίζετε και τι κυρίως φοβάστε από την προοπτική αυτή;**
  - Γράψτε ένα κείμενο, το οποίο στη συνέχεια θα διαβάσετε στην τάξη σας προκειμένου να αποτελέσει αφορμή για προβληματισμό και συζήτηση.

Χρησιμοποιήστε (ατομικά ή χωρισμένοι σε ομάδες) τα παρακάτω κριτήρια αξιολόγησης για να κρίνετε αν στα κείμενα που γράψατε οι ίδιοι ή οι συμμαθητές σας:

- διακρίνονται με σαφήνεια οι θέσεις σας και οι προβληματισμοί σας,
- αιτιολογούνται επαρκώς οι κρίσεις σας,
- ενσωματώνονται συγκεκριμένες γνώσεις που αφορούν την Ευρωπαϊκή Ένωση,
- χρησιμοποιείται το κατάλληλο λεξιλόγιο αναφορικά με τα θέματα που θίγονται στο κείμενο σας.

Διαθεματική εργασία

- ▶ **1. Μελετήστε τις παραστάσεις των τραπεζογραμμάτων ευρώ. Χωριστείτε σε επτά ομάδες – όσες τα τραπεζογραμμάτια. • Δείτε προσεκτικά τις παραστάσεις και αναγνωρίστε τους αρχιτεκτονικούς ρυθμούς τους. • Φτιάξτε ένα ενημερωτικό φυλλάδιο για τους ρυθμούς αυτούς και την ιστορία τους και μοιράστε το στο σχολείο. • Σε συνεργασία με τον καθηγητή της Αισθητικής Αγωγής και των Μαθηματικών, αντιγράψτε τις παραστάσεις. Κάντε τες μεγαλύτερες, αναλογικά σε κλίμακα, ώστε να φαίνονται καλύτερα οι λεπτομέρειές τους. Χρωματίστε τες. Ενσωματώστε τις ζωγραφιές σας στο φυλλάδιο.**

Εναλλακτικά:

- 2. Φανταστείτε ότι είστε ταξιδιώτες με τη μηχανή του χρόνου στην ιστορία της Ευρώπης.
  - Επιλέξτε την περίοδο της ευρωπαϊκής ιστορίας στην οποία θα ταξιδέψετε. (Προτιμήστε μία από τις περιόδους της Ιστορίας που διδάσκεστε τη χρονιά αυτή.)
  - Κάθε μαθητής μόνος του είτε χωρισμένοι σε ομάδες 3-4 ατόμων, επιλέξτε τη χώρα που θα επισκεφτείτε.
  - Σε ένα κείμενο:
    - α. Αφηγηθείτε τη συνάντησή σας με κάποιο σημαντικό πρόσωπο που θα μπορούσατε να έχετε συναντήσει στην κάθε χώρα την περίοδο που επιλέξατε.
    - β. Περιγράψτε κάποια σημαντικά μέρη που θα μπορούσατε να είχατε επισκεφτεί.
    - γ. Μιλήστε για κάποια σημαντικά έργα τέχνης που θα μπορούσατε να γνωρίσετε στη χώρα που επισκεφτήκατε.

- δ. Παρουσιάστε τα αντικείμενα που θα φέρνατε μαζί σας πίσω στην πατρίδα σας.**
- ε. Αποκαλύψτε τις σκέψεις που σας δημιουργούνται ύστερα από αυτό το ταξίδι σας στο χρόνο.**
- Κάντε ένα μεγάλο κολάζ με λέξεις κλειδιά, εικονογραφικό ή άλλο υλικό και κείμενα που συγκεντρώσατε.**

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ Σ' ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

Αναφορικές προτάσεις

Ονοματικές

Επιρρηματικές

	Επιθετικές	Ελεύθερες
Αντωνυμίες με τις οποίες εισάγονται	....	....

	Ελεύθερες
Αντωνυμίες με τις οποίες εισάγονται	....

► Στον επίσημο λόγο, όταν θέλουμε να δηλώσουμε τον τόπο, το όργανο ή τη συνοδεία, αποφεύγουμε να χρησιμοποιούμε τη λέξη ..... και προτιμούμε την κατάλληλη πρόθεση με την αντωνυμία .....

- ▶ Πολλές ξένες λέξεις έχουν φτιαχτεί από ..... και ..... που προέρχονται από την αρχαία ελληνική γλώσσα.
- ▶ Οι λέξεις ωραίος, όμορφος λέγονται συνώνυμες, γιατί .....
- ▶ Οι λέξεις κρύος, ζεστός λέγονται κλιμακωτά αντίθετα, επειδή .....
- ▶ Οι λέξεις ζωντανός, νεκρός λέγονται δυαδικά αντίθετα, επειδή .....
- ▶ Οι λέξεις παπούς, εγγόνι λέγονται αντίστροφες, επειδή .....

5η ενότητα

ΕΙΡΗΝΗ–ΠΟΛΕΜΟΣ

Πάμπλο Πικάσο, Πόλεμος, 1952 (λεπτομέρεια), στο Τίμοθου Χίλτον, Πικάσο, μτφρ. Ανδρέας Ρικάκης, εκδ. Υποδομή, 1982

Πάμπλο Πικάσο, Ειρήνη, 1952 (λεπτομέρεια), στο Αντονίνα Βαλλαντέυ, Πάμπλο Πικάσο, μτφρ. Σ. Πρωτοπαπιάς, εκδ. Γκοβόστη, 1993

Σ' αυτή την ενότητα:

Θα μάθουμε τους τρόπους με τους οποίους εκφράζονται στη γλώσσα μας οι έννοιες του **σκοπού** και της **αιτίας**.

Θα ασκηθούμε στη σωστή χρήση του υποταγμένου λόγου και ιδιαίτερα των δευτερευουσών **τελικών** και **αιτιολογικών** προτάσεων.

Θα μελετήσουμε τη **δομή** των κειμένων για να κατανοήσουμε πώς αναλύονται τα κείμενα στα συστατικά τους (παραγράφους, προτάσεις, λέξεις).

Θα επισημάνουμε **λέξεις** που έχουν την ίδια ή **παρόμοια προφορά** και **διαφορετική ορθογραφία**.

Θα μιλήσουμε για την **ειρήνη** και τον **πόλεμο** και θα **σκεφτούμε** πώς μπορεί ο καθένας μας και όλοι μαζί **να αγωνιστούμε** για την αποτροπή του πολέμου και την επικράτηση της ειρήνης.

A ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Κείμενο 1 Η ειρήνη δεν είναι φυσική κατάσταση
[Οικοδομείται παντού και κάθε στιγμή]

ΕΙΡΗΝΗ

Σε πολλές χώρες της Ευρώπης, οι άνθρωποι που είναι κάτω από 50 χρόνων δε γνώρισαν τον πόλεμο στον τόπο τους. Από την ώρα που γεννήθηκαν, κάθε πρωί, όταν ξυπνάνε, είναι ειρήνη. Τους φαίνεται φυσικό να ζουν μέσα στην ειρήνη. [...]

Για να διατηρείται η ειρήνη, είναι σπουδαίο να ξέρουμε πως η ειρήνη δεν είναι κάτι εντελώς φυσικό. Όμως, οι άνθρωποι αυτό το θυμούνται δύσκολα. Μπαίνοντας κάποιος σ' ένα κατάστημα λέει «καλημέρα», δε βροντάει την πόρτα όταν έρχεται ένας άλλος από πίσω του και όταν τον εξυπηρετήσουν, λέει «ευχαριστώ». Είναι ένας ευγενικός κύριος. Αυτή η συμπεριφορά είναι έμφυτη; Όχι. Όταν ήτανε παιδί, δεν ήτανε ευγενικός από φυσικού του. Τους κανόνες της ευγένειας τους έμαθε. [...]

Με την ειρήνη συμβαίνει το ίδιο. Είναι θέμα ανατροφής. Δεν είναι πάντα εύκολο, γιατί πρέπει να σεβόμαστε τους κανόνες, να μάθουμε ν' ακολουθούμε το νόμο, να μάθουμε να μη χρησιμοποιούμε τη φυσική μας δύναμη. Οι άνθρωποι διαπιστώνουν μονάχα αργότερα πως έτσι είναι καλύτερα, γιατί, όσο έχουν ειρήνη, ζούνε πιο ευχάριστα παρά αν κάνανε πόλεμο. [...]

Πολλοί άνθρωποι ξέρουν ότι η ειρήνη δεν αποκαθίσταται μια και καλή και για πάντα. Γι' αυτό σκέφτονται όλα όσα πρέπει να γίνουν για να στεριώσει και να μην ξαναγυρίσει ο πόλεμος. Η ειρήνη μπορεί να οικοδομείται παντού και σε κάθε στιγμή. Όταν μελετούμε την ιστορία του κόσμου, όταν συζητάμε μ' αυτούς που έχουν διαφορετικές αντιλήψεις, όταν αντιδρούμε μπροστά στις αδικίες, χτίζουμε την ειρήνη.

Στο σχολείο οι μεγάλοι μαθητές βασανίζουν τους μικρούς, τα πρωτάκια. Ένας μαθητής πηγαίνει στο διευθυντή και του ζητάει να σταματήσει αυτή την κατάσταση: Ο μαθητής αυτός, που δεν αδιαφορεί για ό,τι γίνεται γύρω του, που αντιδρά και προσπαθεί να δώσει τέλος στα βάσανα των μικρών, δουλεύει για την ειρήνη.

Ο διευθυντής βρίσκει αυτούς που δέρνουν τους μικρούς, τους τιμωρεί και τους εξηγεί γιατί τους τιμωρεί: Κι αυτός δουλεύει για την ειρήνη.

Σε μια εφημερίδα δημοσιεύεται ένα άρθρο που προτείνει ν' απαγορευτεί η είσοδος στους κινηματογράφους σ' αυτούς που είναι ξένοι. Χιλιάδες άνθρωποι αντιδρούν και γράφουν άρθρα για να εξηγήσουν ότι δε συμφωνούν μ' αυτή την πρόταση: Αυτοί βοηθούν να επικρατεί ειρήνη. [...]

Στα σχολεία οι καθηγητές διδάσκουν την ιστορία. Προσπαθούν, μαζί με τους μαθητές, να καταλάβουν γιατί ξεσπάνε πόλεμοι. Μα και όλος ο κόσμος αναρωτιέται: Τι πρέπει να κάνουν για να μην επαναληφθεί; Έτσι οικοδομούν την ειρήνη.

Περ. «Ερευνητές», εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 2003

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1** Γιατί η ειρήνη δεν είναι φυσική κατάσταση;
- 2** Ο συγγραφέας του άρθρου παραθέτει μερικές καθημερινές συμπεριφορές που θεωρεί ότι οικοδομούν την ειρήνη. Εσείς μπορείτε να σκεφτείτε άλλες συμπεριφορές από την καθημερινή ζωή που μπορεί να προετοιμάζουν τον πόλεμο;

Κείμενο 2
[Λερώνει...]

ΚΥΡ, εφημ.
ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ,
2003

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1 Ποια γνωστά σύμβολα αναγνωρίζετε στο σκίτσο;
- 2 Γιατί στο σκίτσο αυτό παρουσιάζονται αλλοιωμένα;

Κείμενο 3 [Η σκληρή πραγματικότητα του πολέμου]

[...] **Α**ς μετρήσουμε λίγο – ναι, στην ιστορία του πολέμου οι αριθμοί και τα μεγέθη αποκτούν μια ιδιαίτερη σημασία. Αν, για παράδειγμα, στη διάρκεια του λεγόμενου Μεσαίωνα ένα 2% των εμπολέμων έχαναν (κατά μέσον όρο;) τη ζωή τους, η αναλογία ανέβηκε κατακόρυφα λόγου χάρη κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όπου οι απώλειες σε εμπολέμους έφτασαν το 40%. Μας χρειάζονται, όμως, και άλλοι αριθμοί για να προσέξουμε: γιατί μόλις το 1/4 από αυτούς που πέθαναν σ' αυτόν το λεγόμενο Μεγάλο Πόλεμο ήταν πολίτες (δηλαδή άοπλος και άμαχος – ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, εθνότητας ή θρησκείας – πληθυσμός)· ενώ στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο το ποσοστό των άμαχων νεκρών ανέβηκε στο 1/2, για να φτάσει στους πολέμους της Ινδοκίνας τα 3/4 των νεκρών να είναι άμαχος πληθυσμός. Ας μετρήσουμε ακόμη λίγο: βιασμοί, ψυχώσεις, καταστροφές, εξαφανίσεις, αναστατώσεις, μετακινήσεις, ξεσπιτωμοί, ανακατατάξεις, αδικίες, καταπιέσεις· και πείνα, θλίψη και απελπισία. Ναι, οι νεκροί και οι ωσάν νεκροί είναι πάντα πολύ περισσότεροι από αυτούς που καταγράφουν ή υπολογίζουν οι στατιστικές. [...]

Όμως είναι λάθος [...] να αποδίδει κανείς την εξάπλωση και τη γεωμετρική πρόοδο των μετρήσιμων μεγεθών του πολέμου στην εξέλιξη της τεχνολογίας:

περισσότεροι νεκροί επειδή τα σύγχρονα όπλα σκοτώνουν πιο εύκολα πιο πολλούς. Γιατί τότε πώς θα μπορούσε να εξηγήσει ορισμένες πολύ απλές πράξεις: ένα παιδί που πεθαίνει από την πείνα ή έναν «άντρα» που βιάζει όποιο αδύναμο πέσει στα χέρια του; Πώς θα εξηγούσε, επίσης, ότι στο λυκόφως του αιώνα της ηλεκτρονικής επανάστασης πολύ απλά κάποιοι μπορούν να σκοτώνουν κάποιους άλλους, γιατί δεν τους αρέσει το χρώμα τους, η φάτσα τους, η ηλικία τους, η φωνή τους ή η εθνική, η θρησκευτική, η πολιτική, η κοινωνική ή η όποια άλλη ταυτότητά τους;

Γιατί εδώ πια, τη στιγμή που πρέπει η απορία να μετασχηματιστεί σε πράξη που να έχει κοινωνική σημασία, βρισκόμαστε όλοι παγιδευμένοι σ' έναν κόσμο ο οποίος όχι μόνο δημιούργησε ένα φάσμα πολεμικών πρακτικών, αλλά και καλλιεργεί ένα αντίστοιχο φάσμα πολεμικής ρητορικής. Παγιδευμένοι (θύτες, θύματα και μαζί θεατές) σ' αυτές τις σύγχρονες εκδοχές του πολέμου, αυτές που βλέπουμε από την τηλεόραση ή ακούμε ή διαβάζουμε (αυτές που άλλοι ζουν τη φρίκη της πραγματικότητάς τους κι άλλοι εισπράττουν ανωδύνως τη φρίκη ή το μεγαλείο των παραστάσεων και των αναπαραστάσεών τους). Παγιδευμένοι σε πολέμους όπου δεν υπάρχουν πανοπλίες και λόγχες, μαγικά σπαθιά και φουσάτα· όπου δεν υπάρχουν παλικαράκια και έπαθλα, πρωταθλητές και αγώνες, ηρωικοί υπερασπιστές και πάνδημοι θρίαμβοι. Ας μη μας ξεγελούν οι παρασημοφορήσεις και οι παρελάσεις, οι υποδοχές και οι παράτες. Στους πραγματικούς πολέμους υπάρχουν μόνο μαυραγορίτες και βιαστές, στρατηγοί και μισθοφόροι· και βέβαια υπάρχουν και οι μεσάζοντες κάθε είδους: οι μεσάζοντες των όπλων και οι μεσάζοντες των συνθηκών, οι μεσάζοντες των πράξεων

και οι μεσάζοντες των αποφάσεων, οι μεσάζοντες των ιδεών και οι μεσάζοντες της πληροφορίας. Όμως στην πραγματικότητα του πολέμου [...] προκύπτουν θύματα.

Νόρα Σκουτέρη-Διδασκάλου,
«Υπάρχει ένας τρόπος
οπού τα παιδιά βγαίνουνε τη νύχτα
και κλαίνε...», εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ, 1993

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1** Συνοψίστε σε δύο περιόδους λόγου τη μεταβολή των αριθμών και των μεγεθών που αφορούν τον πόλεμο από το Μεσαίωνα ως τις μέρες μας (πρώτη παράγραφος του κειμένου).
- 2** Εκτός από την εξέλιξη της τεχνολογίας των όπλων, τι άλλο νομίζετε ότι συνέβαλε στην αύξηση της αγριότητας του πολέμου;

Κείμενο 4 [...Όσα φέρνει ο πόλεμος]

[...] Σε καιρούς ειρήνης κι όταν υπάρχει σχετική ευημερία, τόσο οι πολιτείες όσο και τα άτομα είναι πιο καλοπροαίρετοι ο ένας για τον άλλον, επειδή δε φτάνουνε σε απόγνωση

από άκρα ανάγκη που δεν τους ήρθε με τη θέλησή τους· ο πόλεμος όμως, που παίρνει ύπουλα κάτω απ' τα πόδια των ανθρώπων την ευκολία να κερδίζουν το καθημερινό τους, τους διδάσκει την ωμότητα, κι εντείνει την αγανάκτηση των πολλών ανάλογα με την κατάσταση όπου τους φέρνει. Γίνονταν λοιπόν επαναστάσεις στις πολιτείες, κι αν τυχόν καμιά είχε καθυστερήσει, μαθαίνοντας το τι είχε σταθεί αλλού πρωτύτερα, προχωρούσε μακρύτερα στις άκρες βιαιότητες, και ξάναβαν τα μυαλά των ανθρώπων προσπαθώντας να επινοήσουν κάτι χειρότερο και πιο περίτεχνο, και να επιβάλουν πιο τερατώδικες αντεκδικήσεις. Και νόμισαν πως είχαν το δικαίωμα ν' αλλάξουν και τη συνηθισμένη ανταπόκριση των λέξεων προς τα πράγματα, για να δικαιολογήσουν τις πράξεις τους. Έτσι η αστόχαστη αποκοτιά θεωρήθηκε παλικάριά γι' αγάπη των συντρόφων, ο δισταγμός από πρόνοια για το μέλλον δειλία που προβάλλει ενάρετες δικαιολογίες, η γνωστική μετριοπάθεια ως πρόφαση ανανδρίας και η ικανότητα να βλέπει κανείς όλες τις πλευρές μιας κατάστασης ανικανότητα να δράσει από καμιά· την απότομη και βίαιη αντίδραση την πρόσθεσαν στα προτερήματα του αντρός και η αποχή από τις ραδιουργίες λογίστηκε φαινομενικά λογική πρόφαση για ν' αποφύγει κανείς τον κίνδυνο. Τον αδιάκοπα έξαλλο κατήγορο τον θεωρούσαν πάντα αξιόπιστο, όποιον όμως του αντιμιλούσε, τον υποψιάζονταν για προδοσία. Κι αν έκανε κανείς ραδιουργίες και πετύχαινε, τον είχαν για έξυπνο, κι όποιος υποψιαζόταν και ξεσκέπαζε έγκαιρα τα σχέδια του άλλου ήταν ακόμα πιο καπάτσος. Όποιος όμως προνοούσε, ώστε να μη χρειαστούν αυτά καθόλου, έλεγαν πως διαλύει το κόμμα κι αφήνει να τον τρομοκρατήσουν οι αντίπαλοι. Και μ' ένα λόγο, όποιος πρόφταινε να κάνει το κακό πριν από τον άλλον,

άκουγε παινέματα, καθώς κι όποιος παρακινούσε στο κακό έναν άλλον που δεν το είχε πρωτύτερα βάλει στο νου του. [...]

Αιτία για όλ' αυτά είναι η όρεξη ν' αποκτήσουν δύναμη οι άνθρωποι από απληστία και φιλοδοξία· κι απ' αυτά πηγάζει η ορμή που τους σπρώχνει.

Θουκυδίδης, ο Αθηναίος, Ιστορία, Βιβλίο Γ', παρ. 82,
μτφρ. Έλλη Λαμπρίδη, Ι. Κακριδής,
εκδ. Γκοβόστη, 1962

Ερώτηση κατανόησης

■ Ποια φθορά προκαλεί ο πόλεμος, κατά το Θουκυδίδη, στο ήθος και το λόγο των ανθρώπων;

B

ΤΕΛΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

B1

Τελικές προτάσεις

Ακούω και μιλώ

1. Για ποιο σκοπό γίνονται οι πόλεμοι σύμφωνα με το κείμενο 2; • Συμπληρώστε τις παρακάτω πιθανές απαντήσεις:

α. Οι πόλεμοι γίνονται για .....

β. Οι πόλεμοι γίνονται για να .....

γ. Οι πόλεμοι έχουν στόχο .....

δ. Οι πόλεμοι γίνονται με σκοπό .....

2. Ο Θουκυδίδης έζησε τον πόλεμο και διαπιστώνει (κείμενο 4) ότι οι άνθρωποι σε καιρό πολέμου συχνά διαστρέφουν το πραγματικό νόημα των λέξεων

α. προκειμένου να .....

β. για να .....

γ. με σκοπό να .....

- Αφού συμπληρώσετε τις απαντήσεις, να συζητήσετε τι δηλώνουν οι φράσεις που προσθέσατε.

3. Ποιες από τις παραπάνω συμπληρώσεις αποτελούν δευτερεύουσες προτάσεις;

Διαπιστώνω ότι

- ▶ Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να δηλώσουμε το σκοπό που οδηγεί σε μια ενέργεια. Ένας από τους τρόπους αυτούς είναι οι δευτερεύουσες προτάσεις που εισάγονται με τους συνδέσμους για να και να.
- ▶ Οι προτάσεις αυτές λέγονται τελικές (τέλος στα αρχαία ελληνικά σημαίνει σκοπός) και είναι επιρρηματικές.

Διαβάζω και γράφω

1. Βρείτε και υπογραμμίστε τις δευτερεύουσες προτάσεις των κειμένων 1 και 4 που εισάγονται με να και για να.

2. Κατατάξτε τις προτάσεις, που υπογραμμίσατε, σε έναν πίνακα με τη παρακάτω μορφή:

Δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις (απαντούν στην ερώτηση ποιος, ποιον, τι;)

να ζουν μέσα στην ειρήνη

Δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις (απαντούν στην ερώτηση για ποιο σκοπό;)

για να διατηρείται η ειρήνη

3. Σε ποιο είδος δευτερευουσών προτάσεων ανήκουν οι προτάσεις της πρώτης στήλης και σε ποιο της δεύτερης; • Απαντήστε, αφού λάβετε υπόψη σας όσα διδαχτήκατε για τις δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις στη 2η ενότητα. (Τομ.1ος)

Κείμενο 5 [Γκουέρνικα]

Μια πόλη που λέγεται Γκουέρνικα

Ο πίνακας ζωγραφίστηκε από τον Πάμπλο Πικάσο το 1937. Ο ζωγράφος ήταν εξαιρετικά ταραγμένος από τον εμφύλιο πόλεμο που σπάρραζε την πατρίδα του, την Ισπανία. Μαθαίνοντας το βάρβαρο αεροπορικό βομβαρδισμό της μικρής πόλης Γκουέρνικα, ένωσε φρίκη. Ο Πικάσο ζωγράφησε αυτό τον πίνακα για να δείξει πόσο απαίσιος και καταστροφικός είναι ο πόλεμος, και του 'δωσε τ' όνομα της πόλης. Η Γκουέρνικα είναι ένας πολύ μεγάλος πίνακας, μεγαλύτερος απ' τον τοίχο ενός συνηθισμένου δωματίου.

Άκουσε τους ήχους

Αυτή η εικόνα δεν είναι πολύχρωμη. Έχει μόνο μαύρο, άσπρο και γκριζο. Ίσως ο ζωγράφος θεώρησε ότι η ομορφιά των χρωμάτων δεν ταίριαζε σ' ένα τόσο τραγικό θέμα. Δε σου φαίνεται πως ακούς τους φοβερούς ήχους; Κραυγές, ουρλιαχτά, βογγητά. Μπορείς να δεις ότι τα περισσότερα ζώα και οι άνθρωποι έχουν ανοιχτό το στόμα σαν να βγάζουν κραυγές πόνου. Ο ζωγράφος τα 'κανε όλα να μοιάζουν κομματιασμένα, στραβωμένα κι άσχημα.

Τι αισθάνεσαι βλέποντας αυτές τις γραμμές και τα σχήματα αραδιασμένα το ένα πάνω στ' άλλο;

Η διάθεση του ζωγράφου

«Είμαι θυμωμένος», «Είμαι πληγωμένος»: αυτές οι κουβέντες ίσως να λένε τα πιο έντονα συναιθήματα που εκφράζει η εικόνα. Με ποιον τρόπο ο καλλιτέχνης μάς μεταδίδει αυτά του τα συναιθήματα; Άκουσες τους φοβερούς ήχους, είδες τα κοφτερά σχήματα, τη ζωγραφιά χωρίς χρώμα.

Κοίταξε τα πρόσωπα. Είναι μεγάλα άσπρα σχήματα με μάτια τρομαγμένα και στόματα ανοιχτά σαν να οδύρονται. Φαίνονται και τα δύο μάτια σε κάθε πρόσωπο, όπως κι αν είναι γυρισμένο. Τα μάτια είναι ορθά-νοιχτα και στηλωμένα με τρόμο, σαν μάτια πεθαμένου. Στο πάνω μέρος της εικόνας κρέμεται μια γυμνή λάμπα ηλεκτρικού. Ρίχνει φως για να φανούν οι συμφορές του πολέμου. Οι ακτίνες σχηματίζουν μυτερά δόντια. Ο ζωγράφος τις έκανε έτσι κοφτερές για να μας αναστατώσει, να ερεθίσει τα νεύρα μας.

Μ' αυτές και άλλες λεπτομέρειες μπόρεσε ο Πικάσο να μας πει πως κάτι τρομερό έγινε σ' αυτή την πόλη.

Μιλάει σε όλους

Έχεις δει ποτέ στα επίκαιρα του σινεμά εικόνες από αληθινό πόλεμο; Έχεις σκεφτεί πώς σκοτώνονται άνθρωποι και ζώα στις μάχες; Παρόλο που ο Πικάσο έφτιαξε την εικόνα του με αφορμή τον πόλεμο στην Ισπανία, η Γκουέρνικα είναι μια εικόνα διαμαρτυρίας ενάντια σε κάθε πόλεμο. Κι αυτός είναι ο λόγος που έγινε διάσημη. Άνθρωποι απ' όλο τον κόσμο τη βλέπουν και καταλαβαίνουν τι ήθελε να πει ο ζωγράφος.

Παιδικός οδηγός για
Γνωριμία με τη ζωγραφική, Φράνσες Κένετ, Τέρυ Μήσαμ
(επιμ.), μτφρ. Σοφία Ζαραμπούκα,
εκδ. Διάγραμμα/Ντουντούμη, 1982

Ακούω και μιλώ

1. Εσείς πώς θα περιγράφατε την Γκουέρνικα σ' ένα φίλο σας που δεν έχει δει τον πίνακα;
  - Συνοδέψτε την περιγραφή σας με αναφορά στα συναισθήματα που δημιουργεί.

2. Βρείτε τις δευτερεύουσες προτάσεις του κειμένου 5.

Διαβάζω και γράφω

1. Επιλέξτε μία από τις τελικές προτάσεις που βρήκατε στην προηγούμενη δραστηριότητα και αναδιατυπώστε την με τρεις τουλάχιστον διαφορετικούς τρόπους που να εκφράζουν πάλι το σκοπό. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε μερικές από τις λέξεις: αποβλέπω, επιδιώκω να, προκειμένου να, με σκοπό να, με στόχο να, θέλοντας να.
2. Εντοπίστε την τελική πρόταση στο παρακάτω κόμικς. • Προσπαθήστε να εκφράσετε την έννοια του σκοπού με όσο το δυνατό περισσότερους τρόπους.

ΙΝΔΙΑ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ
ΕΠΑΝΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ

ΦΟΒΕΡΟ ΠΡΑΓΜΑ ΕΙΝ' ΑΥΤΟ!
ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΠΕΙΝΑΝΕ ΚΙ ΑΥΤΟΙ
ΞΟΔΕΥΟΥΝ ΤΟΣΑ ΧΡΗΜΑΤΑ ΓΙΑ
ΝΑ ΦΤΙΑΞΟΥΝ ΟΠΛΑ!

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΦΟΒΕΡΟ
ΠΡΑΓΜΑ ΑΥΤΟ ΦΕΛΙΠΕ, ΑΛΛΑ
ΔΥΟ ΦΟΒΕΡΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΜΑΖΙ.

Quino, Μαφάλντα, εκδ. Παρά πέντε, 1991

Ακούω και μιλώ

1. «περισσότεροι νεκροί επειδή... πιο πολλούς»:
Βρείτε το απόσπασμα στο κείμενο 3.
  - Μελετήστε τις παρακάτω εκδοχές του:
    - α. Οι περισσότεροι νεκροί οφείλονται στο ότι τα σύγχρονα όπλα σκοτώνουν πιο εύκολα πιο πολλούς.
    - β. Υπάρχουν περισσότεροι νεκροί από τα σύγχρονα όπλα, που σκοτώνουν πιο εύκολα πιο πολλούς.
    - γ. Υπάρχουν περισσότεροι νεκροί, αφού τα σύγχρονα όπλα σκοτώνουν πιο εύκολα πιο πολλούς.
    - δ. Εφόσον τα σύγχρονα όπλα σκοτώνουν πιο εύκολα πιο πολλούς, υπάρχουν περισσότεροι νεκροί.
      - Το νόημα αλλάζει ή παραμένει το ίδιο;
2. Όλες οι παραπάνω εκδοχές περιλαμβάνουν δύο στοιχεία:

περισσότεροι νεκροί

σύγχρονα όπλα

- Ποια σχέση συνδέει τα στοιχεία αυτά;

Διαβάζω και γράφω

1. «κάποιοι μπορούν να σκοτώνουν κάποιους άλλους, γιατί δεν τους αρέσει το χρώμα τους»: Βρείτε το απόσπασμα στο κείμενο 3 και προσπαθήστε να το μετασχηματίσετε με διάφορους τρόπους, σαν και αυτούς της δραστηριότητας 1 του Ακούω και μιλώ. • Αν θέλετε, χρησιμοποιήστε τις λέξεις: εξαιτίας, επειδή, από, αφού, μια και, καθώς.

Διαπιστώνω ότι:

- ▶ Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να δηλώσουμε την αιτία μιας κατάστασης. Ένας από τους τρόπους αυτούς είναι οι δευτερεύουσες προτάσεις που εισάγονται με τους συνδέσμους: **γιατί, διότι, επειδή, καθώς, εφόσον, αφού, μια και**. Μερικές φορές εισάγονται και με το που (π.χ. Λυπήθηκε που σκοτώθηκαν τόσο άνθρωποι).
- ▶ Οι προτάσεις αυτές λέγονται **αιτιολογικές** και είναι **επιρρηματικές**.

2. Στη δραστηριότητα 1 του Ακούω και μιλώ βρείτε σε ποια παραδείγματα η αιτιακή σχέση εκφράζεται με δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση.
3. «Πολλοί άνθρωποι ξέρουν... ο πόλεμος» (κείμενο 1), «η Γκουέρνικα είναι μια εικόνα διαμαρτυρίας... έγινε διάσημη» (κείμενο 5): Μετασχηματίστε τα παραπάνω αποσπάσματα ενώνοντας τις δύο περιόδους του κάθε αποσπάσματος σε μία και χρησιμοποιώντας κάποιον από τους συνδέσμους που εισάγουν αιτιολογικές προτάσεις.

Κείμενο 6 Τα παιδιά μπορεί να μεγαλώνουν διαφορετικά.

Ένας ψυχολόγος που εργάστηκε με παιδιά από εμπόλεμες ζώνες περιγράφει σε διεθνές συνέδριο: «Ίσως το πιο θλιβερό αποτέλεσμα του πολέμου δεν είναι ούτε η πείνα ούτε οι τραυματισμοί ούτε η διακοπή της σχολικής φοίτησης. Είναι το γεγονός ότι μεγαλώνει μια γενιά παιδιών που δυσκολεύεται να γελάσει, να παίξει, να ονειρευτεί.

Σε πολλά μέρη του κόσμου, τα παιδιά παίζουν παιχνίδια φαντασίας και ρόλων. Όμως, στις περιοχές όπου υπάρχουν πόλεμοι, τα παιχνίδια συχνά αντικατοπτρίζουν τον φόβο και τη βία. Και αυτό γιατί κάποια παιδιά μιμούνται ήρωες που φαίνεται να έχουν τη δύναμη και τον έλεγχο, συχνά μέσα από εικόνες που έχουν δει ή ζήσει.

Μετά από χρόνια έντασης, κάποιες εικόνες αλλάζουν. Μερικά παιδιά πια επιλέγουν να μιμούνται αυτούς που αγωνίζονται για την ειρήνη, που βοηθούν άλλους, που ενώνουν αντί να διχάζουν. Δεν ξέρω αν αυτό είναι απλώς μια διαφορετική περίοδος της ζωής τους ή κάτι βαθύτερο. Ξέρω, όμως, ότι ο πόνος και ο φόβος επηρεάζουν την παιδική ψυχή και καθορίζουν τον τρόπο που τα παιδιά βλέπουν τον κόσμο, γιατί μια καθημερινότητα γεμάτη ανασφάλεια γεννάει ερωτήματα. Και αυτά τα ερωτήματα δεν έχουν πάντα εύκολες απαντήσεις».

**Κείμενο που δημιουργήθηκε μέσω εφαρμογής
Τεχνητής Νοημοσύνη**

Ακούω και μιλώ

1. Το κείμενο 6 δημιουργήθηκε μέσω μιας εφαρμογής Τεχνητής Νοημοσύνης. Τι είδους πληροφορίες μπορεί να χρησιμοποιήσει η εφαρμογή, για να το γράψει; Από πού τις βρήκε; Τι θα άλλαζε, αν το κείμενο είχε γραφτεί από άνθρωπο;

2. Το κείμενο 6 είναι μια προσωπική μαρτυρία βασισμένη στο προσωπικό βίωμα του προσώπου που μιλάει. Από ποια στοιχεία του φαίνεται αυτό; • Ποιος είναι αυτός που μιλάει σε πρώτο πρόσωπο μέσα σ' αυτό το κείμενο;

3. Εξηγήστε γιατί τα παιδιά που ζουν σε εμπόλεμες περιοχές δυσκολεύονται να γελάσουν και να χαρούν την παιδική τους ηλικία;

• Χρησιμοποιήστε όσες περισσότερες δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις μπορείτε.

4. Βρείτε και υπογραμμίστε τις δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις του κειμένου 6. • Με ποιον σύνδεσμο εισάγονται;

• Προσπαθήστε να αντικαταστήσετε τον σύνδεσμο αυτόν με άλλους συνδέσμους που εισάγουν αιτιολογικές προτάσεις;

5. Στις τρεις τελευταίες παραγράφους του κειμένου 1, βρείτε τις δευτερεύουσες προτάσεις που εισάγονται με γιατί. • Μπορείτε να αντικαταστήσετε τον σύνδεσμο γιατί με άλλον αιτιολογικό σύνδεσμο; • Αν όχι, γιατί πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό;

6. Τι είδους είναι οι προτάσεις που εντοπίσατε στην προηγούμενη δραστηριότητα; (Για να βοηθηθείτε μπορείτε να ανατρέξετε στη θεωρία της 3ης ενότητας)

Διαβάζω και γράφω

Ο ειδικός που μιλάει στο κείμενο υποστηρίζει ότι πιο σοβαρό από την πείνα, τους τραυματισμούς και τη διακοπή της σχολικής φοίτησης είναι το γεγονός ότι τα παιδιά χάνουν το χαμόγελό τους και τη διάθεσή τους για παιχνίδι και για όνειρα. Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τη γνώμη του;

- Διατυπώστε τη δική σας άποψη σε ένα κείμενο (έως 10 γραμμές).

- Χρησιμοποιήστε δευτερεύουσες προτάσεις, ιδιαίτερα αιτιολογικές, για να υποστηρίξετε την άποψή σας.

ΑΝΑΛΥΟΝΤΑΣ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΣΤΑ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΤΟΥ

Κείμενο 7 Η φριχτή πολιτεία

Μόλις έμεινε μόνος του, ο Πέτρος κατάλαβε ξαφνικά πως δεν ήτανε και τόσο σίγουρος πως ξέρει το δρόμο. Τα γαλάζια λαμπιόνια της συσκότισης πάνω στους στύλους φέγγουνε μονάχα για να μην κουτουλήσεις. Οι δρόμοι όμως μένουνε το ίδιο σκοτεινοί και άγνωροι. Ο Πέτρος δεν θέλει να φοβάται. **ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ.** Κι ας χτυπάει η καρδιά, ντουκ ντουκ, σαν τα άρβυλα του Ιταλού στο πεζοδρόμιο. Θα 'ναι γιατί περπατούσε γρήγορα και λαχάνιασε. Τα χέρια του είναι ξυλιασμένα και τα χώνει κάτω από το πουλόβερ του. Το ίδιο και τα γόνατά του. Κάθε τόσο βγάζει ένα χέρι και τρίβει μια το ένα γόνατο, μια το άλλο. Όχι, δε φοβάται. Τι να φοβηθεί; Ποιος θα πειράξει ένα κακόμοιρο αγόρι που έχασε το δρόμο... Στην ουρά που στεκότανε για το ψωμί, λέγανε κάτι γυναίκες πως ένας Γερμανός έσπασε το χέρι ενός αγοριού, γιατί είχε κλέψει ένα καρβέλι. Το 'πιασε έτσι με τα δυο του χέρια, σαν να 'τανε σανίδι, το χτύπησε πάνω στο γόνατο του και, κρακ, το τσάκισε στα δυο... Ο Πέτρος δεν έχει κλέψει τίποτα. Όσο θηρία κι αν είναι οι Γερμανοί, δεν μπορούνε στα καλά καθούμενα να σπάνε χέρια... Έστριψε ένα δρόμο... δεύτερο... τρίτο. Βράδυ είχε να βγει από πριν να μπουν οι Γερμανοί στην Αθήνα. Τώρα όμως αυτή δεν ήτανε η Αθήνα. Ήτανε μια ξένη πολιτεία, με σκοτεινά κι αλλόκοτα σπίτια. Κι αυτός ήτανε ένα παράξενο ανθρωπάκι, που [...] **ΠΡΕΠΕΙ** να μη φοβάται, να περπατάει στο μισοσκόταδο και να σφυρίζει. Δοκίμασε, μα δε βγαίνει ήχος... Είναι γιατί κρυώνει. [...]

Γύρισε απότομα το κεφάλι του και κοίταξε την ταμπέλα ενός μαγαζιού που μόλις και τη φώτιζε ένα μπλε λαμπιόνι. «ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΕΙΟΝ Ο ΚΡΙΝΟΣ.» Τότε ο Πέτρος φοβήθηκε για καλά, γιατί κατάλαβε πως είχε πάρει τελείως αντίθετο δρόμο και βρέθηκε στην Ομόνοια. Το ζαχαροπλαστέιο «Ο Κρίνος» το 'ξερε απέξω κι ανακατωτά. Πριν τον πόλεμο τον έφερνε ο μπαμπάς, πολλές φορές, τις Κυριακές το απομεσήμερο κι έτρωγε λουκουμάδες. Ζεστούς με πολύ μέλι. Τα γλυκά χαλάνε τα δόντια. Ποιος βλάκας το 'χει πει αυτό; Τώρα χαλάνε τα δόντια. Μαυρίζουνε ένα ένα και σαπίζουν. «Ο Κρίνος» δεν πουλάει πια γλυκά. Πάνω στο τζάμι της βιτρίνας είναι κολλημένο ένα χαρτί, που γράφει με τεράστια γράμματα:

ΑΓΟΡΑΖΟΝΤΑΙ ΣΙΔΕΡΙΚΑ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΑ ΝΗΜΑΤΑ.

Άλκη Ζέη, Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου,
εκδ. Κέδρος, 1974

Ακούω και μιλώ

1. Σε ποιο γενικό θέμα αναφέρεται το κείμενο 7;
2. Βρείτε έναν άλλο τίτλο για το κείμενο, που να δίνει πιο συγκεκριμένα στοιχεία για το περιεχόμενο του.
3. Ποιο είναι το θέμα κάθε παραγράφου; • Προτείνετε έναν πλαγιότιτλο για καθεμιά.
4. Εντοπίστε δυο τρεις περιόδους σε κάθε παράγραφο που νομίζετε ότι έχουν πιο κεντρικό ρόλο στην ανάπτυξη του θέματος της παραγράφου. • Συζητήστε στην τάξη γιατί τις επιλέξατε.
5. Βρείτε στην πρώτη παράγραφο τις λέξεις που θεωρείτε ότι παίζουν τον πιο βασικό ρόλο στη δημιουργία της ατμόσφαιρας του αποσπάσματος.
6. Στη δεύτερη παράγραφο βρείτε τις λέξεις που δηλώνουν την αντίθεση μεταξύ ειρήνης και πολέμου. • Συγκρίνετε μεταξύ τους και τις δύο φράσεις που είναι γραμμένες με κεφαλαία γράμματα.

Μαθαίνω ότι:

- ▶ Κάθε κείμενο μπορεί να αναλυθεί από τα γενικά στοιχεία του στα ειδικότερα. Έτσι μπορούμε κάθε φορά να εντοπίζουμε:
  - το θεματικό πεδίο στο οποίο ανήκει
  - το ειδικό θέμα στο οποίο αναφέρεται
  - το επιμέρους ζήτημα που αναπτύσσει η κάθε παράγραφος

- τις προτάσεις, κύριες και δευτερεύουσες, που δίνουν τις λεπτομέρειες της κάθε παραγράφου
- τις λέξεις με τις οποίες διατυπώνονται οι ιδέες του συγγραφέα

Διαβάζω και γράφω

1. Βάλτε τον εαυτό σας στη θέση του παιδιού που περιδιαβαίνει τη «φριχτή πολιτεία». • Συνεχίστε το κείμενο σε πρώτο πρόσωπο και προσθέστε δύο ακόμα παραγράφους. • Μιλήστε για τα πράγματα που συναντάτε και που συνθέτουν την εικόνα του πολέμου και αναπολήστε τις εικόνες της ειρήνης. (Διαλέξτε προσεκτικά τις λέξεις που θεωρείτε καταλληλότερες για να αποδώσετε την ατμόσφαιρα του πολέμου και της ειρήνης.)
2. Αναζητήστε στο σχολικό σας βιβλίο το Α΄ στάσιμο της Ελένης του Ευριπίδη. • Μελετήστε το κείμενο και βρείτε ποιο είναι το θέμα της κάθε στροφής και αντιστροφής. • Προσπαθήστε να δώσετε έναν τίτλο σε καθεμιά. • Στη β΄ αντιστροφή να βρείτε τις λεπτομέρειες από τις οποίες συντίθεται το σύνολο. • Τέλος, βρείτε και υπογραμμίστε τις λέξεις με τις οποίες ο ποιητής αποδίδει την έννοια του πολέμου.

Κείμενο 8 Η πορεία προς το μέτωπο

Έλενα Χουζούρη (εισαγωγή, επιλογή κειμένων), «Στρατός περνούσε...» στη Νεοελληνική Λογοτεχνία, εκδ. Μεταίχμιο, 2003

Ξημερώνοντας τ' Αγιαννιού, με την αύριο των Φώτων, λάβαμε τη διαταγή να κινησουμε πάλι μπροστά, για τα μέρη όπου δεν έχει καθημερινές και σκόλες. Έπρεπε, λέει, να πιάσουμε τις γραμμές που κρατούσανε ως τότε οι Αρτινοί, από Χειμάρρα ως Τεπελένι. Λόγω που εκείνοι πολεμούσανε απ' την πρώτη μέρα, συνέχεια, κι είχαν μείνει σκεδόν οι μισοί και δεν αντέχανε άλλο. [...]

Κι ότι ήμασταν σιμά πολύ στα μέρη όπου δεν έχει καθημερινές και σκόλες, μήτε αρρώστους και γερούς, μήτε φτωχούς και πλούσιους, το καταλαβαίναμε. Γιατί κι ο βρόντος πέρα, κάτι σαν καταιγίδα πίσω απ' τα βουνά, δυνάμωνε ολοένα, τόσο που καθαρά στο τέλος να διαβάζουμε το αργό και το βαρύ των κανονιών, το ξερό και το γρήγορο των πολυβόλων. Ύστερα και γιατί,

ολοένα πιο συχνά, τύχαινε τώρα ν' απαντούμε, απ' τ' άλλο μέρος να 'ρχονται, οι αργές οι συνοδείες με τους λαβωμένους. Όπου απιθώνανε χάμου τα φορεία οι νοσοκόμοι, με τον κόκκινο σταυρό στο περιβραχιόνιο, φτύνοντας μέσα στις παλάμες, και το μάτι τους άγριο για τσιγάρο. Κι όπου κατόπι σαν ακούγανε για πού τραβούσαμε, κουνούσαν το κεφάλι, αρχινώντας ιστορίες για σημεία και τέρατα. Όμως εμείς το μόνο που προσέχαμε ήταν εκείνες οι φωνές μέσα στα σκοτεινά, που ανέβαιναν, καυτές ακόμη από την πίσσα του βυθού ή το θειάφι. «Όι όι, μάνα μου», «όι όι, μάνα μου», και κάποτε, πιο σπάνια, ένα πνιχτό μουσούνισμα, ίδιο ροχαλητό, που 'λεγαν, όσοι ξέρανε, είναι αυτός ο ρόγχος του θανάτου. [...]

Οδυσσέας Ελύτης, Άξιον εστί, Ανάγνωσμα πρώτο, εκδ. Ίκαρος, 1999

Ακούω και μιλώ

1. Διηγηθείτε στην τάξη δικά σας βιώματα από τις γιορτές των Φώτων και του Αϊ-Γιαννιού. • Πόσο διαφέρει ο τρόπος που ζείτε εσείς τις γιορτές αυτές από αυτόν που παρουσιάζει ο ποιητής στο κείμενο του;
2. Τι εξήγηση μπορείτε να δώσετε στο γεγονός ότι ο Οδυσσέας Ελύτης τοποθετεί χρονικά την αφήγησή του σε μια μέρα γιορτής;
3. Βρείτε και υπογραμμίστε τις λέξεις του κειμένου 8 που φέρνουν στο μυαλό σας τον πόλεμο. • Στη συνέχεια αντικαταστήστε τες με άλλες δικές σας ή προσθέστε λέξεις-κλειδιά για τον πόλεμο που θα σκεφτείτε εσείς.

Ομόηχες και παρώνυμες λέξεις

Ακούω και μιλώ

1. Στο κείμενο 6 βρείτε τις λέξεις: Ίσως, πιο, γενιά, απλώς, για, ότι, όμως • Μέσα σ' αυτό το κείμενο καθεμιά από τις λέξεις αυτές έχει μια συγκεκριμένη σημασία. • Αν ακούσετε τις λέξεις αυτές μόνες τους, έξω από κείμενο, τι άλλο μπορεί να σημαίνουν;
2. Στο κείμενο 8 βρείτε λέξεις:
  - που μπορεί να έχουν και κάποια άλλη σημασία εκτός από αυτήν που έχουν στο συγκεκριμένο κείμενο
  - που, αν τους αλλάξουμε την ορθογραφία, παίρνουν άλλη σημασία
  - που, αν τις τονίσουμε αλλιώς, παίρνουν άλλη σημασία
3. Με τις λέξεις που βρήκατε στην προηγούμενη δραστηριότητα φτιάξτε δικές σας φράσεις, όπου να φαίνονται οι διαφορετικές σημασίες.

Διαπιστώνω ότι:

- ▶ Δύο λέξεις (με διαφορετική σημασία) μπορεί να έχουν την ίδια προφορά. Αυτές οι λέξεις λέγονται ομόηχες ή ομώνυμες.
ΠΡΟΣΟΧΗ: Συχνά οι λέξεις αυτές έχουν και διαφορετική ορθογραφία.

Π.χ. Έχουμε στην τάξη 25 παιδιά. Μας χρειάζεται ίσος αριθμός βιβλίων. Ίσως αυτά που έχουμε στην αποθήκη να μη φτάνουν. Ζήτησε τη χείρα της χήρας.

- ▶ Υπάρχουν και λέξεις που μοιάζουν πολύ στην προφορά αλλά έχουν διαφορετικές σημασίες και συνήθως διαφορετική ορθογραφία. Αυτές τις λέξεις τις λέμε **παρώνυμες**.

Π.χ. σφήκα - σφίγγα, φτηνός - φτενός

- ▶ Μερικές παρώνυμες λέξεις διαφέρουν μόνο ως προς τον τόνο. Αυτές τις λέμε **τονικά παρώνυμα**. Π.χ. ξέρω, ξερό (κείμενο 8)

ΕΠΟΜΕΝΩΣ: Για να γράψω σωστά μια λέξη, πρέπει να φέρω στο νου μου τη σημασία της.

Διαβάζω και γράφω

1. Τις λέξεις που σας δίνονται στη δραστηριότητα 1 του Ακούω και μιλώ γράψτε τες με διαφορετική ορθογραφία, όπου χρειάζεται. • Στη συνέχεια διαλέξτε τρεις από τις λέξεις αυτές και φτιάξτε δικές σας προτάσεις, στις οποίες να φαίνονται οι διαφορετικές σημασίες τους. Εργαστείτε ανά ζεύγη.
2. Στις φράσεις που ακολουθούν, συμπληρώστε τα κενά διαλέγοντας μία από τις ομόηχες ή ομώνυμες λέξεις που βρίσκονται στο πλαίσιο:

– Ξέχασα ..... έχω βάλει το βιβλίο .....
δανείστηκα από τη βιβλιοθήκη. **που - πού**

– ..... είναι το ..... ψηλό βουνό της
Ελλάδας; **πιο - ποιο**

– Μια ..... γυναίκα.
– Μια ..... κλωστή. **ψηλή - ψηλή**

– Είναι ο καιρός να κλαδέψω το .....
– Η Ελλάδα έχει εύκρατο ..... **κλίμα - κλήμα**

– ..... το παράθυρο.
– Ο Γιώργος ..... προς τα θεωρητικά μαθήματα. **κλείνει - κλίνει**

– Τα ..... της πορτοκαλιάς.
– Η ισότητα ανάμεσα στα δύο ..... **φύλλα - φύλα**

– ..... μαλλιά.
– ..... φαγητά. **λιτά - λυτά**

**3. Κάντε το ίδιο με τα παρώνυμα που ακολουθούν.
Πείτε ποια από αυτά είναι τονικά παρώνυμα**

Ο Γιάννης ..... και με ..... κάθε πρωί για το
σχολείο. **περνά - παίρνει**

- Μόλις αντίκρισα το τοπίο ..... από την ομορφιά του.
- Τα βουνά της Ηπείρου είναι στ' αλήθεια .....
μαγεύτηκα - μαγευτικά

- Θα γίνει ..... ψηφοφορία για να εκλεγεί ο νέος πρόεδρος.
- Στη γραμματική μιλήσαμε για την ..... φράση.
ονοματική - ονομαστική

- Είναι μικρός ακόμα και δεν πάει .....
- Δεν έκαναν κανένα ..... για τα αποτελέσματα των εκλογών.
σχόλιο - σχολείο

- Τα .....ήταν οι αγώνες που γίνονταν στην.....
Ολυμπία - Ολύμπια

- Ακόμη ψάχνουν να βρουν σε ποιο ..... μπορούν να κάνουν τον ετήσιο ..... της τάξης τους.
χώρο - χορό

4. Σκεφτείτε για τις λέξεις πόλεμος και ειρήνη παράγωγες και σύνθετες λέξεις και κατατάξτε τες σε έναν πίνακα σαν τον παρακάτω:

Πόλεμος	
Παράγωγα	Σύνθετα
πολεμικός	φιλοπόλεμος

Ειρήνη	
Παράγωγα	Σύνθετα
ειρηνιστής	ειρηνοποιός

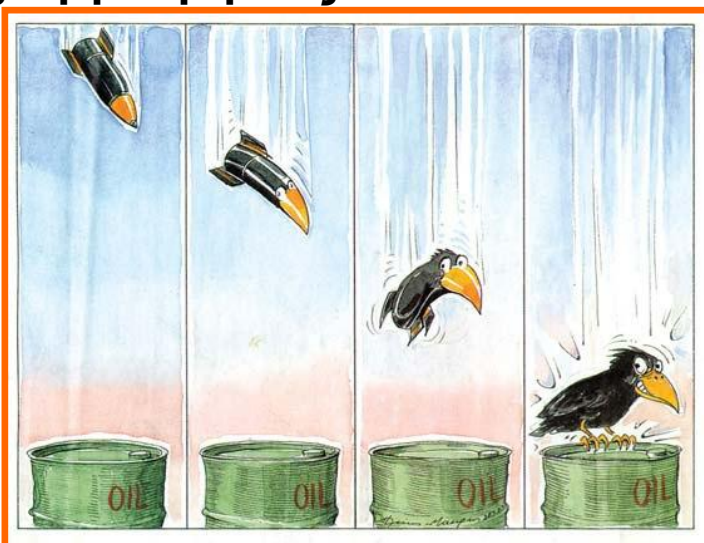
Ε ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

Ακούω και μιλώ

1. Συζητήστε στην τάξη: Τι βλέπετε στο σκίτσο; • Τι συμβολίζει καθετί που εικονίζεται σ' αυτό; • Τι υπαινίσσεται ο σκιτσογράφος; • Αξιολογήστε το σκίτσο αιτιολογώντας τη γνώμη σας.

OIL →

Ηλίας Μακρής, εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 2004

2. Κάντε στην τάξη σας μια δίλεπτη παρουσίαση ενός ηλεκτρονικού παιχνιδιού με πολεμικό περιεχόμενο. Στην παρουσίασή σας να περιλάβετε αναλυτική περιγραφή (σενάριο, γραφικά, κίνηση, σκοπός

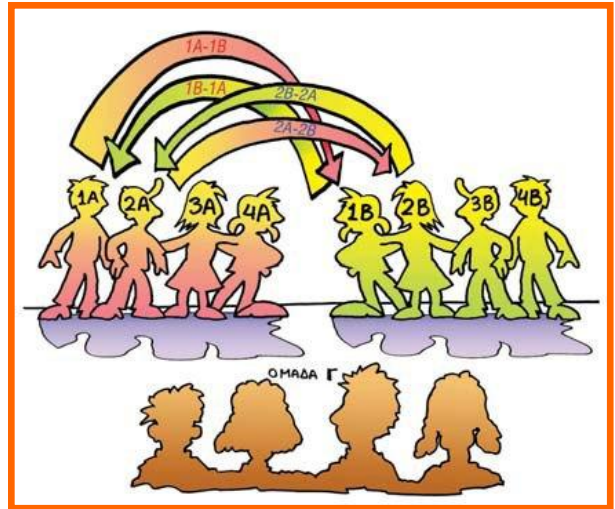
παιχνιδιού κ.λπ.) και σύντομες προσωπικές κρίσεις για την ποιότητα του παιχνιδιού.

- 3. Συχνά, ψυχολόγοι και παιδαγωγοί ασκούν αυστηρή κριτική στα πολεμικά ηλεκτρονικά παιχνίδια, υποστηρίζοντας ότι εξοικειώνουν τα παιδιά με τη βία και καλλιεργούν τις φιλοπόλεμες διαθέσεις. Από την άλλη, υπάρχουν πολλοί που υποστηρίζουν ότι τα παιδιά έχουν την ικανότητα να ξεχωρίζουν το παιχνίδι από την πραγματικότητα και χρησιμοποιούν τα παιχνίδια αυτά απλώς για ψυχαγωγία και εκτόνωση.**
- **Οργανώστε στην τάξη σας έναν αγώνα λόγου πάνω σ' αυτό το θέμα.**

Οι κανόνες του παιχνιδιού:

- **Χωριστείτε σε τρεις ομάδες.**
- **Η ομάδα Α θα υποστηρίξει την πρώτη θέση, η ομάδα Β τη δεύτερη και η ομάδα Γ θα παίξει το ρόλο του ακροατηρίου και θα κρίνει το νικητή. Πριν από την έναρξη της αναμέτρησης, οι ομάδες Α και Β έχουν το δικαίωμα να συσκεφτούν για πέντε λεπτά, για να ετοιμάσουν τα επιχειρήματά τους και να καταστρώσουν τη στρατηγική τους.**
- **Αρχίζει ο ομιλητής νούμερο 1 της ομάδας Α μιλώντας ένα λεπτό και ο ομιλητής νούμερο 1 της ομάδας Β αναλαμβάνει να του απαντήσει σε ίσο χρόνο. Στη συνέχεια παίρνει το λόγο ο ομιλητής νούμερο 2 της ομάδας Β και του απαντά ο ομιλητής νούμερο 2 της ομάδας Α κ.ο.κ.**
- **Τα μέλη της ομάδας Γ, αν χρειαστεί, μπορούν να διακόψουν τους ομιλητές, για να υποβάλουν ερωτήσεις (μία φορά το πολύ για τον κάθε ομιλητή). Τα μέλη των ομάδων Α και Β δεν επιτρέπεται να κάνουν καμιά διακοπή.**

- Τα μέλη της ομάδας Γ σημειώνουν αναλυτικά τις βαθμολογίες που δίνουν σε κάθε ομιλητή και τα στοιχεία εκείνα που αιτιολογούν τη βαθμολογία του καθενός. Στο τέλος αθροίζουν όλες τις βαθμολογίες για την ομάδα Α και όλες τις βαθμολογίες για τη Β και ανακηρύσσουν νικήτρια όποια ομάδα συγκέντρωσε συνολικά τη μεγαλύτερη βαθμολογία.

Διαβάζω και γράφω

1. Στο μάθημα της Ιστορίας έχετε διδαχτεί πολλούς πολέμους που έχουν γίνει από τα αρχαία χρόνια ως τις μέρες μας. Επιλέξτε έναν από τους πολέμους αυτούς και γράψτε μια ιστορική αφήγηση με έκταση περίπου μιας σελίδας, όπου θα αναφέρετε συνοπτικά τις αιτίες, τις αφορμές, τα κυριότερα γεγονότα και τις συνέπειες του πολέμου αυτού.
2. Αναζητήστε εικονογραφικό υλικό από εφημερίδες, περιοδικά, βιβλία, το Διαδίκτυο κ.λπ. που θεωρείτε κατάλληλο για να οπτικοποιήσετε τις έννοιες της ειρήνης και του πολέμου. • Γράψτε ένα σύνθημα (σλόγκαν) σχετικό. • Συνθέστε με αυτά μια αφίσα που να εκφράζει την προσωπική σας αντίληψη και στάση απέναντι στο θέμα ειρήνη – πόλεμος. Παρουσιάστε τα έργα σας στην τάξη και κάντε μια συζήτηση κριτικής πάνω σε αυτά.

3. Υποστηρίζεται ότι η εκπαίδευση μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο στην υπόθεση της ειρήνης. • Με ποιους συγκεκριμένους τρόπους νομίζετε ότι μπορεί να επιτευχθεί κάτι τέτοιο; • Η εκπαίδευση, όπως τη γνωρίζετε, κάνει ό,τι είναι δυνατό για να ενισχύσει το πνεύμα της ειρήνης; • Τι άλλο θα μπορούσε να κάνει; • Γράψτε ένα κείμενο 250-300 λέξεων που να αποτελέσει αφορμή για προβληματισμό και συζήτηση με τους καθηγητές και τους συμμαθητές σας.

Χρησιμοποιήστε, ατομικά ή χωρισμένοι σε ομάδες, τα παρακάτω κριτήρια αξιολόγησης για να κρίνετε αν τα κείμενα που γράψατε οι ίδιοι ή και οι συμμαθητές σας:

- προβάλλουν συγκεκριμένες ιδέες και προτάσεις,
- οι ιδέες και οι προτάσεις αιτιολογούνται,
- αξιοποιείται ο εκφραστικός πλούτος της γλώσσας στην απόδοση των σημασιών της αιτίας και του
- αξιοποιείται το λεξιλόγιο το σχετικό με την ειρήνη και τον πόλεμο.

4. Αν από τη συζήτηση που προκλήθηκε στην τάξη μέσα από τα κείμενα που γράψατε προκύπτουν κοινές, συγκεκριμένες και καινοτόμες προτάσεις, συντάξτε μια ανοιχτή επιστολή προς τον Υπουργό Παιδείας, καλώντας τον να τις μελετήσει και, πιθανόν, να τις εφαρμόσει στο εκπαιδευτικό μας σύστημα.

Διαθεματική εργασία

1. Θα θέλατε να γνωρίσετε την ιστορία του όπλου; Διερευνήστε το θέμα: «Από το ακόντιο στα σύγχρονα όπλα μαζικής καταστροφής».

Χωριστείτε σε ομάδες:

- ▶ Η πρώτη ομάδα θα ψάξει στα βιβλία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας ή σε άλλα που διδάσκεστε στο Γυμνάσιο (ιδιαίτερα στην Ιλιάδα) για περιγραφές όπλων στην ελληνική αρχαιότητα μέχρι τα κλασικά χρόνια.
- ▶ Η δεύτερη ομάδα θα ψάξει σε βιβλία Ιστορίας για να βρει στοιχεία για τα όπλα από την προϊστορία ως και το 19ο αιώνα. Χρήσιμη μπορεί να είναι η βοήθεια του καθηγητή Τεχνολογίας του σχολείου, που μπορεί να δώσει στοιχεία για τις τεχνικές κατασκευής των όπλων κάθε εποχής.
- ▶ Η τρίτη ομάδα θα διερευνήσει την εξέλιξη των όπλων τον 20ό αιώνα και θα συλλέξει στοιχεία για τα όπλα που χρησιμοποιήθηκαν στους πολέμους που έγιναν κατά τη διάρκειά του. Στοιχεία μπορεί να αντλήσει η ομάδα αυτή από βιβλία Ιστορίας, Λογοτεχνίας, το Διαδίκτυο, το Πολεμικό Μουσείο της Αθήνας, από τα αρχεία εφημερίδων και περιοδικών.
- ▶ Η τέταρτη ομάδα θα συνεργαστεί με τον καθηγητή της Χημείας ή της Βιολογίας και θα διερευνήσει τα σύγχρονα βιολογικά και βιοχημικά όπλα και τις συνέπειες της χρήσης τους για τον άνθρωπο και το φυσικό περιβάλλον.

Όταν κάθε ομάδα ολοκληρώσει την εργασία της, συνεργαστείτε όλοι μαζί και συνθέστε ένα φυλλάδιο-άλμπουμ που να αποδίδει με σύντομα κείμενα και πλούσιο εικονογραφικό υλικό την εξέλιξη του όπλου από την αρχαιότητα ως σήμερα.

Στο τέλος προσθέστε ένα κείμενο με τον προβληματισμό σας ως επίλογο.

Εναλλακτικά

2. Στην Αθήνα, όπως και σε άλλες πόλεις του κόσμου, υπάρχει ένα Πολεμικό Μουσείο. Φανταστείτε ποια θα μπορούσαν να είναι τα εκθέματα ενός «Αντιπολεμικού Μουσείου».

- ▶ Χωριστείτε σε ομάδες και συλλέξτε υλικό: π.χ. φωτογραφίες, λογοτεχνικά κείμενα, τραγούδια, πίνακες ζωγραφικής ή άλλα έργα τέχνης κ.λπ. με αντιπολεμικά μηνύματα.**
- ▶ Φτιάξτε το Μουσείο σας.**

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ

ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ Σ' ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

Δευτερεύουσες τελικές προτάσεις

Ονοματικές

Επιρρηματικές

(βάλτε ένα ✓ στο σωστό)

▶ Δηλώνουν .....

▶ Εισάγονται με τους συνδέσμους

Δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις

Ονοματικές

Επιρρηματικές

(βάλτε ένα ✓ στο σωστό)

▶ Δηλώνουν .....

▶ Εισάγονται με τους συνδέσμους

▶ Κατανοούμε ένα κείμενο καλύτερα, αν το αναλύσουμε στα συστατικά του, δηλαδή αν βρούμε

.....του κειμένου.

▶ Οι λέξεις πιο και ποιο λέγονται .....

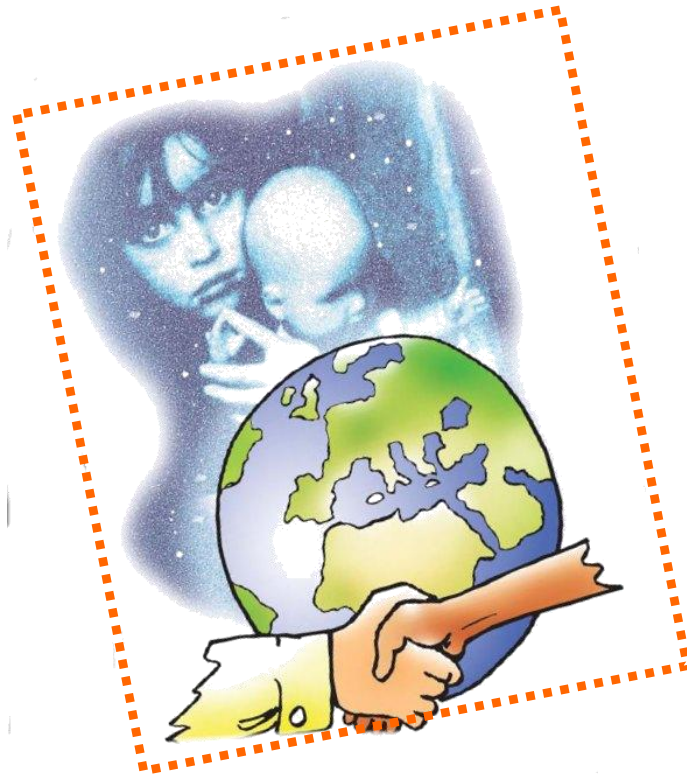
Γιατί;

▶ Οι λέξεις σχόλιο και σχολείο λέγονται .....

Γιατί;

6η ενότητα

ΕΝΕΡΓΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩΝ ΑΞΙΩΝ

Σ' αυτή την ενότητα:

Θα μελετήσουμε τις **δευτερεύουσες χρονικές προτάσεις** και θα δούμε τις **χρονικές σχέσεις** μεταξύ των γεγονότων και πώς αυτές εκφράζονται στο λόγο μας.

Θα μελετήσουμε τους **υποθετικούς λόγους** και θα μάθουμε να τους χρησιμοποιούμε κατάλληλα για να δηλώσουμε τις προϋποθέσεις για την εκπλήρωση μιας ενέργειας.

Θα συνειδητοποιήσουμε ότι **οι σημασίες** μερικών λέξεων **περιλαμβάνονται** στη σημασία μιας άλλης λέξης και αποτελούν εξειδικεύσεις της.

Θα μάθουμε **να ορίζουμε** διάφορες έννοιες με την ακρίβεια και τη σαφήνεια που απαιτούνται σε κάθε περίπτωση.

Θα μιλήσουμε για τη φτώχεια, την αδικία, την καταπίεση και τα άλλα **βάσανα του κόσμου μας** και θα δούμε **κριτικά** και **αυτοκριτικά** τη **στάση** μας απέναντι σ' αυτά.

Θα μιλήσουμε για την αξία **της αλληλεγγύης** και θα σκεφτούμε με ποιες μορφές μπορεί αυτή να εκδηλωθεί σήμερα.

Κείμενο 1 [Αν δώσεις...]

**Αν δώσεις ένα ψάρι σ' έναν
άνθρωπο,
θα φάει μια φορά.
Αν τον μάθεις να ψαρεύει,
θα τρώει σ' όλη του τη ζωή.**

**Αν τα σχέδιά σου είναι για ένα χρόνο, σπείρε σπόρους.
Αν είναι για δέκα χρόνια, φύτεψε δέντρο.
Αν είναι για εκατό χρόνια, μόρφωσε το λαό.
Σπέρνοντας μια φορά σπόρους, σοδιάζεις μια φορά.
Φυτεύοντας ένα δέντρο, σοδιάζεις δέκα φορές.
Μορφώνοντας το λαό, σοδιάζεις εκατό φορές.**

Κουάνγκ-Τσέου, 4ος-3ος αι. π.Χ., Κίνα

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1** Ποια είναι η καλύτερη βοήθεια που μπορεί κάποιος να προσφέρει στους συνανθρώπους του σύμφωνα με τον Κινέζο ποιητή;
- 2** Πιστεύετε ότι η πρότασή του έχει αξία σήμερα; • Με ποιους τρόπους θα μπορούσε να εφαρμοστεί στο σύγχρονο κόσμο;

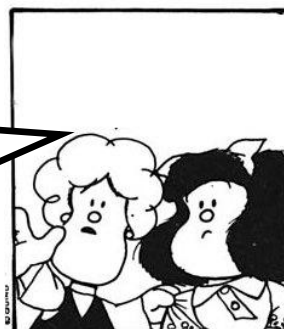

Κείμενο 2

**ΚΑΙ ΜΕΝΑ ΠΟΝΑΕΙ
Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ, ΟΤΑΝ ΒΛΕΠΩ
ΦΤΩΧΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ
ΠΙΣΤΕΨΕ ΜΕ!**

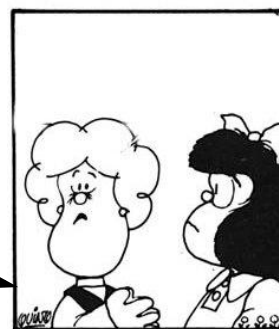
**ΓΙ' ΑΥΤΟ, ΟΤΑΝ
ΘΑ ΓΙΝΟΥΜΕ ΚΥΡΙΕΣ, ΘΑ
ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΟΥΜΕ ΓΙΑ ΝΑ
ΒΟΗΘΗΣΟΥΜΕ ΤΟΥΣ ΑΠΟΡΟΥΣ...**

**...ΚΑΙ ΘΑ ΟΡΓΑΝΩΝΟΥΜΕ
ΣΥΜΠΟΣΙΑ ΣΤΑ ΟΠΟΙΑ ΘΑ
ΕΧΟΥΜΕ ΚΟΤΟΠΟΥΛΟ, ΓΑΛΟΠΟΥΛΑ
ΚΑΙ ΓΟΥΡΟΥΝΟΠΟΥΛΑ ΚΙ ΟΛΑ ΤΑ
ΚΑΛΑ, ΚΙ ΕΤΣΙ ΘΑ ΕΧΟΥΜΕ ΤΗ
ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ...**

**...ΝΑ ΑΓΟΡΑΣΟΥΜΕ ΣΤΟΥΣ
ΦΤΩΧΟΥΣ ΑΛΕΥΡΙ, ΣΠΟΡΟΥΣ,
ΦΙΔΕ ΚΙ ΑΛΛΕΣ ΤΕΤΟΙΕΣ ΑΗΔΙΕΣ
ΠΟΥ ΤΡΩΝΕ ΑΥΤΟΙ**

Quino, Μαφάλντα, εκδ. Παρά πέντε, 1991

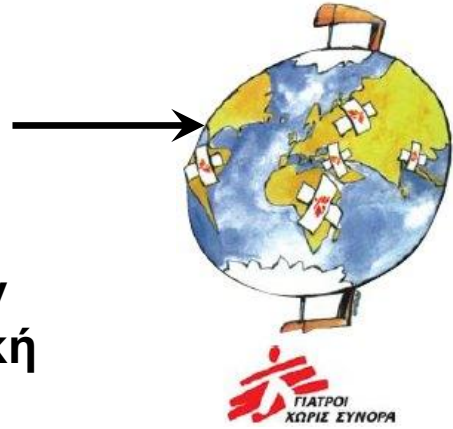
Ερώτηση κατανόησης

- Ποιες μορφές «αλληλεγγύης» σατιρίζει το κόμικς;

Κείμενο 3 Πώς ξεκινά μια αποστολή;

ΓΙΑΤΡΟΙ ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΟΡΑ

Μόλις ξεσπάσει μια κρίση, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα στέλνουν μια έμπειρη ομάδα για διερευνητική αποστολή στην εν λόγω περιοχή. Η ομάδα αυτή θα εκτιμήσει τις ιατρικές και υγειονομικές ανάγκες, την τεχνική υποδομή, τις δυνατότητες μεταφοράς και αποθήκευσης του ιατροφαρμακευτικού υλικού, θα καταγράψει τους φυσικούς παράγοντες (πολιτικούς, γεωγραφικούς, κλιματολογικούς κ.λπ.) και θα καθορίσει τους στόχους και τις προτεραιότητες της επικείμενης αποστολής στη χώρα.

Αμέσως μετά τη διερευνητική αποστολή, η ομάδα θα ενημερώσει τα κεντρικά γραφεία σχετικά με τα αποτελέσματα και τις εκτιμήσεις που προέκυψαν από την επίσκεψη στην περιοχή. Αν παρθεί απόφαση να ξεκινήσει εκεί μια νέα αποστολή, μια συντονιστική ομάδα θα καθορίσει τον προϋπολογισμό που θα δαπανηθεί στην αποστολή, τον αριθμό των εθελοντών που θα συμμετάσχουν στο πρόγραμμα καθώς και τις ειδικότητές τους, τις προτεραιότητες τόσο στον ιατρικό όσο και στον τεχνικό τομέα και το είδος και την ποσότητα του εξοπλισμού που θα χρειαστούν οι ομάδες για τη λειτουργία του προγράμματος.

Ενημερωτικό φυλλάδιο της οργάνωσης Γιατροί Χωρίς Σύνορα, 2003

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Έχοντας υπόψη τις πληροφορίες του κειμένου, ποια γνώμη σχηματίζετε; • Για να γιατρευτούν οι πληγές του κόσμου φτάνουν οι καλές προθέσεις; • Τι άλλο χρειάζεται;

2 Ποιο είναι το μήνυμα του σκίτσου που συνοδεύει το κείμενο;

B

ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΠΟΘΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

B1

Χρονικές προτάσεις

Κείμενο 4 Unicef

Έχετε σκεφτεί πως κάθε φορά που «βάζετε» τις ευχές στα αγαπημένα σας πρόσωπα να ταξιδέψουν πάνω σε μια κάρτα της Unicef, δίνετε ταυτόχρονα ένα γερό χτύπημα στις ασθένειες, στην πείνα, την αμάθεια και την παιδική εργασία; Ίσως το συνειδητοποιήσετε, αφού πρώτα μάθετε τι ακριβώς είναι και τι κάνει η Unicef. Για όσους από εσάς δεν το ξέρουν, πρόκειται για έναν οργανισμό που ίδρυσαν στις 11 Δεκεμβρίου 1946 τα Ηνωμένα Έθνη, ώστε να κάνουν κάτι για τις αμέτρητες στρατιές των παιδιών που υπήρξαν θύματα του Β΄ Παγκόσμιου πολέμου. Στις μέρες μας η Unicef έχει πια παραρτήματα σε όλο τον κόσμο, που ασχολούνται με τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των παιδιών στις υπό ανάπτυξη χώρες. Ένα από τα 145 αυτά παραρτήματα βρίσκεται στην Ελλάδα. Η Unicef έκανε την εμφάνισή της στη χώρα μας το 1947,

λίγο μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, όταν οι ελλείψεις σε τρόφιμα ήταν τεράστιες. Οι άνθρωποι της μοίραζαν γάλα στα μικρά Ελληνόπουλα, ενώ το 1950, όταν η χώρα υπέφερε από τους μεγάλους σεισμούς, η Unicef ήταν πάλι εκεί για να στηρίξει τα παιδιά με είδη πρώτης ανάγκης. Αργότερα, όταν η Ελλάδα βγήκε από τη λίστα των υπό ανάπτυξη χωρών αυτού του είδους, η βοήθεια σταμάτησε. Το 1977, ωστόσο, ιδρύθηκε η Ελληνική Επιτροπή Συνεργασίας (σήμερα Ελληνική Εθνική Επιτροπή Unicef), με στόχο πλέον να ευαισθητοποιήσει τους Έλληνες στα προβλήματα των παιδιών άλλων λαών και να συνεισφέρει στα προγράμματα εκπαίδευσης, παροχής καθαρού νερού, εμβολιασμών, προστασίας των παιδιών του πολέμου και άλλα.

«Unicef, Η δράση της Unicef στην Ελλάδα - Πώς μπορώ να βοηθήσω;», περ. «Ερευνητές», εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 1999 (διασκευή)

Ακούω και μιλώ

1. Βρείτε στα κείμενα τα ακόλουθα αποσπάσματα
  - α. «όταν η χώρα υπέφερε από τους μεγάλους σεισμούς, η Unicef ήταν πάλι εκεί» (κείμενο 4)
  - β. «Το 1977, ωστόσο, ιδρύθηκε η Ελληνική Επιτροπή Συνεργασίας» (κείμενο 4)
  - γ. «Αργότερα, όταν η Ελλάδα βγήκε από τη λίστα των υπό ανάπτυξη χωρών αυτού του είδους, η βοήθεια σταμάτησε» (κείμενο 4) Υπογραμμίστε το μέρος κάθε αποσπάσματος που δηλώνει την έννοια του χρόνου.

- Τα μέρη που υπογραμμίσατε ανήκουν σε πολλές διαφορετικές συντακτικές κατηγορίες (προθετικές φράσεις, επιρρήματα, πλάγιες πτώσεις ως προσδιορισμοί κ.λπ.).
- Ποια από αυτά είναι δευτερεύουσες προτάσεις;

2. Προσπαθήστε να ξαναδιατυπώσετε τα παραπάνω αποσπάσματα αλλάζοντας το υπογραμμισμένο μέρος τους.

- Για να δηλώσετε την έννοια του χρόνου, χρησιμοποιήστε λέξεις/φράσεις που να ανήκουν σε διαφορετική συντακτική κατηγορία από αυτήν του κάθε παραδείγματος.

Διαπιστώνω ότι:

- ▶ Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να τοποθετήσουμε ένα γεγονός στον άξονα του χρόνου. Ένας από τους τρόπους αυτούς είναι οι δευτερεύουσες χρονικές προτάσεις με τις οποίες δηλώνεται η χρονική σχέση που υπάρχει ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα γεγονότα.
- ▶ Οι δευτερεύουσες χρονικές προτάσεις είναι επιρρηματικές.

3. Βρείτε τις χρονικές προτάσεις του κειμένου 2.

- Προσπαθήστε να δηλώσετε τη χρονική σχέση με άλλους τρόπους.

4. Βρείτε στο κείμενο 4 τα αποσπάσματα που ακολουθούν.

α. «κάθε φορά που... παιδική εργασία;»

β. «Ίσως το συνειδητοποιήσετε, αφού πρώτα μάθετε τι ακριβώς είναι και τι κάνει η Unicef»

- Ποιες είναι οι δύο ενέργειες που δηλώνονται σε καθένα από αυτά;
- Ποια χρονική σχέση τις συνδέει;
- Ποια ενέργεια προηγείται και ποια ακολουθεί;

5. Επαναδιατυπώστε το απόσπασμα β της παραπάνω δραστηριότητας χρησιμοποιώντας τις λέξεις: πριν να αντί για τις λέξεις: αφού πρώτα. • Μη διστάσετε να κάνετε όσες αλλαγές χρειάζονται. Προσέξτε όμως να μην αλλάξετε το νόημα του αποσπάσματος. • Τι διαπιστώνετε;

Μαθαίνω ότι:

- ▶ Το γεγονός που δηλώνεται με τη δευτερεύουσα χρονική πρόταση μπορεί να συμβαίνει **ταυτόχρονα** ή **πριν** (προτερόχρονο) ή **μετά** (υστερόχρονο) από εκείνο που δηλώνεται με την κύρια πρόταση.
- ▶ Για να δηλώσουμε τη διαφορετική χρονική σχέση, χρησιμοποιούμε διαφορετικούς χρονικούς συνδέσμους.

Ταυτόχρονο: εκεί που, ενώ, ενόσω, καθώς, όσο, όποτε, όταν, σαν

Προτερόχρονο: άμα, αφού, αφότου, μόλις, μετά που, όποτε, όταν, σαν

Υστερόχρονο: μέχρι να/ που, όσο να/που, πριν (να), προτού (να), ωσότου (να), ώσπου (να), όποτε, όταν

Κείμενο 5 [Γράμμα από τη Σομαλία]

Ας πούμε ότι σιγά σιγά μπαίνουμε σε μια ρουτίνα! Όχι ότι οι γκαντεμιές σταμάτησαν, απλά η κατάσταση φαίνεται σταθερή.

Για να μη λες όμως ότι μόνο γκρίνια ακούς από μένα (στο κάτω κάτω, τι φταίω εγώ αν βρέθηκα, ψαρούκλα όντας, στο μάτι του κυκλώνα, πρώτη αποστολή στη Σομαλία), υπάρχουν και καλά νέα...

Κατ' αρχάς, η ομάδα που απέμεινε είναι καινούρια και επίσης αναμένονται και νέες αφίξεις, όπερ σημαίνει, νέο αίμα και ενέργεια. αρκετά πια με την κούραση των προηγούμενων και τους συνεχείς αποχαιρετισμούς! Έπειτα, (που είναι και το σπουδαιότερο) το πρόγραμμα βαδίζει καλά και τα παιδάκια στρογγυλεύουν και χαμογελάνε: Ζουμπουρλούδικα ζουμπουρλούδικα, αρχίζουν και κάνουν μαγουλάκια και όταν δεν κουβαλάω το στηθοσκόπιο και το ωτοσκόπιο, ξεθαρρεύουν και δεν κλαίνε, παρά το ότι είμαι ένας άσχημος μουζούνγκου (δηλ. λευκός) με γυαλιά και ξασπρισμένο δέρμα.

Ύστερα, έχουμε και χρόνο για μια μπίρα στο ποτάμι χαζεύοντας τους κροκόδειλους και τους ιπποπόταμους και τις Κυριακές πάμε στην αγορά για μάνγκο και παπάγια και λαχανικά και κάνουμε παζάρια. [...]

Παρά το γεγονός ότι μου τη σπάνε οι σοβινισμοί υπάρχουν κάποια πράγματα που μου λείπουν απ' την Ελλάδα: η ΘΑΛΑΣΣΑ, το ελαιόλαδο, η φέτα, το ξενύχτι και τα ελληνικά ως γλώσσα και ως ήχος (μπούχτισα τα ισπανικά μέρα, νύχτα, αν και τώρα τα ψιλοκαταλαβαίνω).

Πολλούς χαιρετισμούς σε όλους

εκεί, κι αυτούς που
ξέρω και αυτούς
που δεν ξέρω.

Φιλάκια Πέτρος

Πέτρος Ισαακίδης, γιατρός, μέλος της αποστολής των
Γιατρών Χωρίς Σύνορα στη Σομαλία, ενημερωτικό
φυλλάδιο της οργάνωσης, 2003

Ακούω και μιλώ

Σε ποιόν νομίζετε ότι απευθύνει το γράμμα του ο
γιατρός;

- Με ποιο σκοπό το έγραψε;
- Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

Διαβάζω και γράφω

1. Υποθέστε ότι ο γιατρός του κειμένου 5 γράφει μια
επιστολή

α. προς τους υπευθύνους του ελληνικού γραφείου των
«Γιατρών Χωρίς Σύνορα» για να τους ενημερώσει
σχετικά με την αποστολή και

β. προς μια ελληνική εφημερίδα για την ενημέρωση
των αναγνωστών της.

- Πώς θα ήταν οι επιστολές αυτές;
- Επιλέξτε ο καθένας έναν από τους δύο τύπους επιστολής και γράψτε ένα σύντομο κείμενο (200-250 λέξεις).
- Διαβάστε τα κείμενά σας στην τάξη
- Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές παρατηρείτε ανάμεσα στους τρεις τύπους

της επιστολής, τους δύο που γράψατε και τον τρίτο του κειμένου 5; • Εξηγήστε τις διαφοροποιήσεις που επιφέρατε στο αρχικό κείμενο γράφοντας το δικό σας.

2. Ένα από τα χιλιάδες παιδιά της Λιβερίας που παγιδεύτηκαν και εξαναγκάστηκαν να πάρουν μέρος στην εμφύλια αιματοχυσία που συγκλόνησε αυτή την αφρικανική χώρα στις αρχές της δεκαετίας του 2000 αφηγείται την ιστορία του. Παρακάτω σας δίνεται η αφήγησή του, από την οποία έχουν αφαιρεθεί όλες οι ενδείξεις του χρόνου. • Αφού τη διαβάσετε, προσπαθήστε να την αποκαταστήσετε βάζοντας τις χρονικές ενδείξεις που σας δίνονται ανακατεμένες στη β' στήλη, στη σωστή τους θέση.

Αφήγηση

Ένας φίλος μου πρότεινε να πάμε μια βόλτα. Συναντήσαμε ένα φορτηγό φορτωμένο με μια οπλισμένη ομάδα κυβερνητικών στρατιωτών που πήγαιναν στο μέτωπο. Ο φίλος μου πρότεινε να μπούμε στο φορτηγό και μπήκαμε. Νόμιζα πως θα πάμε βόλτα. Κατάλαβα πόσο δύσκολο ήταν να αποδράσω, αφού ήμουν περιτριγυρισμένος από ένοπλους άντρες. Ο διοικητής μάς είπε να σκοτώνουμε όποιον μας φαινόταν ότι κάνει πλιάτσικο. Σκοτώσαμε ή τραυματίσαμε τους περισσότερους φίλους μας. Βγήκα από αυτήν τη φοβερή κατάσταση. Θέλω να πω στους φίλους μου που κρατάνε ακόμη όπλα να τα αφήσουν και να πάνε στο σχολείο.

Robert Smith, 14 ετών από τη Λιβερία,
περ. Action Aid Ελλάς, Οκτώβριος-Δεκέμβριος
2003 (διασκευή)

Χρονικές ενδείξεις

- Σήμερα
- Όταν συνάντησα τους ανθρώπους της Action Aid
- Ένα πρωί που ήμουν σπίτι μου
- Εκεί που περπατούσαμε
- Σιγά σιγά Στην αρχή Τότε
- Όταν φτάσαμε στο μέτωπο του πολέμου
- Τις φοβερές εκείνες μέρες

- Αξιολογήστε τις δύο εκδοχές της αφήγησης. • Ποια σας φαίνεται καλύτερη και γιατί;

Διαπιστώνω ότι:

- ▶ Όταν θέλουμε να αφηγηθούμε κάτι (γραπτά ή προφορικά), οι προσδιορισμοί του χρόνου και οι δευτερεύουσες χρονικές προτάσεις μάς είναι πολύ χρήσιμες στην οργάνωση του λόγου μας και βοηθούν τον αναγνώστη / ακροατή να παρακολουθεί τη ροή της αφήγησης και να κατανοεί τις σχέσεις ανάμεσα στα γεγονότα.

Υποθετικές προτάσεις

Ακούω και μιλώ

1. Στους τέσσερις πρώτους στίχους του κειμένου 1 υπάρχουν δύο ζεύγη προτάσεων. • Ποια σχέση βλέπετε να συνδέει τις προτάσεις του κάθε ζευγαριού;
2. Βρείτε ζευγάρια προτάσεων με την ίδια σχέση στη δεύτερη στροφή του ίδιου κειμένου.
3. Υπογραμμίστε τα ρήματα των προτάσεων που εντοπίσατε στις δύο παραπάνω δραστηριότητες και αναγνωρίστε το χρόνο και την έγκλιση στην οποία βρίσκεται το καθένα.
4. Στο δεύτερο ζευγάρι προτάσεων της πρώτης στροφής αλλάξτε τους χρόνους των ρημάτων.
  - Χρησιμοποιήστε τύπους του παρατατικού και του υπερσυντέλικου. • Ξαναδιαβάστε ολόκληρη τη στροφή. • Ποια διαφορά προκύπτει στη σημασία;

Μαθαίνω ότι:

- ▶ Ένα ζευγάρι προτάσεων, στο οποίο η μία πρόταση αποτελεί όρο για να ισχύσει η άλλη, είναι ένας υποθετικός λόγος. Η πρόταση η οποία περιέχει τον όρο που πρέπει να ισχύει για να γίνει αυτό που δηλώνει η άλλη ονομάζεται υπόθεση. Η πρόταση που προσδιορίζεται από αυτήν λέγεται απόδοση.

Αν δώσεις ένα ψάρι...

θα φάει μια φορά

Υπόθεση

+

απόδοση

= υποθετικός λόγος

- Οι υποθετικές προτάσεις είναι δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις και εισάγονται συνήθως με το σύνδεσμο **αν**. Σε μερικές περιπτώσεις μπορεί να εισάγονται και με άλλες λέξεις, όπως: **άμα, έτσι και, σε περίπτωση που**.
- Υπάρχουν δύο είδη υποθετικών λόγων:
  - α. αυτοί που εκφράζουν το **πραγματικό**, δηλαδή αν αληθεύει η υπόθεση, τότε αληθεύει και η απόδοση
  - β. αυτοί που εκφράζουν το **αντίθετο του πραγματικού**, δηλαδή καταστάσεις στις οποίες η υπόθεση δεν έχει πραγματοποιηθεί στο παρελθόν (ή πιθανότατα δε θα πραγματοποιηθεί ούτε στο μέλλον) και κατά συνέπεια το περιεχόμενο της απόδοσης είναι επίσης αππραγματοποίητο (ή ελάχιστα πιθανό να πραγματοποιηθεί).

Παραδείγματα:

- α. Αν δώσεις ένα ψάρι..., θα φάει...(πραγματικό)
- β. Αν είχες δώσει ένα ψάρι... θα είχε φάει... (αντίθετο του πραγματικού)

5. Δύο ομιλητές κάνουν παρόμοιες διαπιστώσεις:

Ο Α λέει: «Αν ο αναπτυσσόμενος κόσμος διέθετε ελάχιστο μέρος του πλούτου του για να βοηθήσει στην ανάπτυξη της Αφρικής, το πρόβλημα θα λυνόταν».

Ο Β λέει: «Αν ο αναπτυγμένος κόσμος είχε διαθέσει ελάχιστο μέρος του πλούτου του για να βοηθήσει στην ανάπτυξη της Αφρικής, το πρόβλημα θα είχε λυθεί». Και οι δύο ομιλητές χρησιμοποιούν υποθετικούς λόγους αντίθετους του πραγματικού. Βρίσκετε όμως κάποια διαφορά στο νόημα των διαπιστώσεών τους; • Ποιος άραγε από τους δύο ομιλητές σας φαίνεται πιο αισιόδοξος; • Τι συμπέρασμα βγάξετε;

Διαβάζω και γράφω

- 1. Μετατρέψτε τον υποθετικό λόγο που βρήκατε στην προηγούμενη δραστηριότητα σε υποθετικό λόγο του άλλου είδους.**
- 2. Στο κείμενο 1 μετατρέψτε τους τρεις τελευταίους στίχους σε υποθετικούς λόγους διατηρώντας το νόημά τους.** • Σε ποια λέξη του κειμένου 1 αντιστοιχεί καθεμιά από τις υποθετικές προτάσεις που σχηματίσατε; • Τι συμπέρασμα μπορείτε να βγάλετε από την αντιστοίχιση που κάνατε;

Κείμενο 6 [Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί (ΜΚΟ) στο Διαδίκτυο]

Όπως όλοι οι οργανισμοί έτσι και οι Μη Κυβερνητικοί έχουν αναπτύξει τα τελευταία χρόνια μια έντονη δικτυακή παρουσία. Μπορείτε να βρείτε άφθονες ιστοσελίδες για ανθρωπιστικά θέματα και

θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων που έχουν δημιουργηθεί είτε από απλούς πολίτες είτε από ΜΚΟ είτε από θεσμικούς οργανισμούς.

Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα δε θα μπορούσαν να λείπουν από αυτό το παγκόσμιο χωριό.

Οι σελίδες του ελληνικού τμήματος «κατοικούν» στη διεύθυνση www.msf.gr όπου μπορείτε να βρείτε τις τελευταίες πληροφορίες από τις αποστολές της οργάνωσης,

τα τελευταία νέα τους από όλο τον κόσμο, διευθύνσεις ιστοσελίδων άλλων τμημάτων της οργάνωσης, άρθρα, δελτία τύπου κ.λπ. Υπάρχει και ειδικά αφιερωμένη σελίδα στα σχολεία και το εκπαιδευτικό πρόγραμμα! Περιμένουμε λοιπόν τα μηνύματά σας για να επικοινωνούμε... ηλεκτρονικά! [...]

Το ACTIONAID (<http://www.actionaid.org>) είναι μια από τις μεγαλύτερες οργανώσεις αρωγής στη Μεγάλη Βρετανία. Αν μείνουμε στη Γηραιά Αλβιώνα, θα βρούμε το site της Oxfam (<http://www.oxfam.org>) που είναι μια ένωση 11 αυτόνομων ΜΚΟ που αγωνίζονται για την εξάλειψη της φτώχειας και της αδικίας από τον πλανήτη.

Στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θα βρούμε το site της Διεθνούς Αμνηστίας Amnesty International (AI) (<http://www.amnesty.org>) με πολύ σημαντικές πληροφορίες σχετικά με την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τις εξαφανίσεις πολιτικών προσώπων, τους βασανισμούς και τις κακοποιήσεις και το site του Human Rights Watch (<http://www.hrw.org>), του γνωστού δικτύου παρακολούθησης της κατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε διάφορες χώρες. [...]

Και βέβαια, αν κάποιος αναζητά περισσότερες

πληροφορίες για το ίδιο θέμα, θα βρει ένα πλούσιο ευρετήριο με σελίδες οργανισμών αλλά και απλών πολιτών για τα ανθρώπινα δικαιώματα Indexes of human rights Internet sites (<http://diana.law.yale.edu/diana/links/indexes.shtml>).

Αν θέλετε επίσης να λαμβάνετε τακτικά νέα από το χώρο αυτό, η εγγραφή σας στην παρακάτω Mailing List θα σας αποζημιώσει: Human Rights Lists (<http://liszt.com/select/Politics/Human...Rights>). [...]

Αν βρίσκετε τα παραπάνω ενδιαφέροντα και θέλετε να λαμβάνετε στο ηλεκτρονικό σας ταχυδρομείο συχνά πληροφορίες, στις διευθύνσεις <http://liszt.com> και <http://onelist.com> θα βρείτε ό,τι είδους λίστα θεμάτων θέλετε. Απλά ψάξτε!

Ηλίας Παυλόπουλος, Network Administrator, ενημερωτικό φυλλάδιο της οργάνωσης
Γιατροί Χωρίς Σύνορα, 2003

Ακούω και μιλώ

1. Ποιοι από τους Μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς (ΜΚΟ) που αναφέρονται στο κείμενο σας ήταν γνωστοί και ποιους τους ακούσατε τώρα για πρώτη φορά; • Μιλήστε στην τάξη γι' αυτούς που γνωρίζετε καλύτερα.
2. Βρείτε και υπογραμμίστε όλους τους υποθετικούς λόγους του κειμένου 6. • Σε ποιο είδος ανήκουν;

Διαβάζω και γράφω

1. Ένας φίλος σας ισχυρίζεται ότι δε συμμετέχει σε καμία οργάνωση για την προστασία των

ανθρώπινων δικαιωμάτων, επειδή δεν ξέρει αρκετά πράγματα γι' αυτές. Ο ισχυρισμός του δε σας πείθει. • Απαντήστε του χρησιμοποιώντας τους υποθετικούς λόγους που εντοπίσατε στην προηγούμενη δραστηριότητα, αφού τους μετασχηματίσετε κατάλληλα.

2. Μελετήστε προσεκτικά τις υποθετικές προτάσεις που ακολουθούν και σκεφτείτε τι άλλο υποδηλώνουν. • Κάντε τις σωστές αντιστοιχίσεις, συμπληρώνοντας τα τετράγωνα των προτάσεων της στήλης Α' με το σωστό γράμμα της στήλης Β'.

A'

---

1. Αν υπάρχουν στον κόσμο πολλοί πρόσφυγες, είναι επειδή παραβιάζονται σε πολλές περιοχές τα ανθρώπινα δικαιώματα.
2. Αν οι δυσκολίες φαίνονταν ανυπέρβλητες, οι εθελοντές γιατροί ήταν μαχητές.
3. Αν ο Robert Smith πάει σήμερα στο σχολείο, το χρωστάει στην Actionaid.
4. Έτσι και αδιαφορήσουμε για τα προβλήματα του Τρίτου Κόσμου, το μέλλον του πλανήτη μας κινδυνεύει.
5. Αν δεν σου κάνει κόπο, στείλε μου τις ηλεκτρονικές διευθύνσεις των ΜΚΟ.

B'

α. έντονη αντίθεση
β. απειλή
γ. ευγένεια

δ. αποτέλεσμα
ε. επεξήγηση

Διαπιστώνω ότι:

- ▶ Κάποτε οι **υποθετικές προτάσεις** μπορεί να υποδηλώνουν και κάτι άλλο πέρα από υπόθεση, όπως: έντονη αντίθεση, απειλή, αποτέλεσμα, επεξήγηση, αναλογία-παρομοίωση, αιτία κ.λπ.

Ακούω και μιλώ

1. Τι είδους δευτερεύουσες προτάσεις είναι υπογραμμισμένες στα παραδείγματα που ακολουθούν:
  - α. Όταν όλοι οι άνθρωποι του κόσμου εξασφαλίσουν τα απαραίτητα για την επιβίωσή τους, τότε μόνο υπάρχει ελπίδα για την ειρήνη.
  - β. Όταν ξεσπάσει μια κρίση, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα στέλνουν μια έμπειρη ομάδα για διερευνητική αποστολή.
2. Οι παραπάνω υπογραμμισμένες προτάσεις δηλώνουν προτερόχρονο, υστερόχρονο ή ταυτόχρονο;
3. Αντικαταστήστε το σύνδεσμο όταν με μια από τις λέξεις που εισάγουν υποθετικές προτάσεις.
  - Νομίζετε ότι το νόημα ανατρέπεται ή μένει περίπου ίδιο;
  - Τι συμπέρασμα βγάζετε;

Συμπεραίνω ότι:

- ▶ Οι χρονικές προτάσεις που δηλώνουν το προτερόχρονο πολύ συχνά δηλώνουν και κάποια προϋπόθεση. Είναι δηλαδή **χρονικοϋποθετικές**.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ 2ου ΤΟΜΟΥ

3η ΕΝΟΤΗΤΑ Είμαστε όλοι ίδιοι. Είμαστε όλοι	
διαφορετικοί	5
Δ. Σχήματα λόγου. Κυριολεξία και μεταφορά	5
Ε. Δραστηριότητες παραγωγής λόγου	13
Διαθεματική εργασία	16
Ανακεφαλαιωτικός πίνακας	14
4η ΕΝΟΤΗΤΑ Ενωμένη Ευρώπη και Ευρωπαίοι	
πολίτες	18
A. Εισαγωγικά κείμενα	19
B. Αναφορικές προτάσεις	26
B1. Επιθετικές αναφορικές προτάσεις	27
B2. Ελεύθερες αναφορικές προτάσεις	31
B3. Γένος, αριθμός και πτώση της αναφορικής αντωνυμίας ο οποίος	37
B4. Το που και οι προθετικές φράσεις	42
Γ. Ελληνικά σε ξένες γλώσσες	47
Δ. Συνώνυμα –Αντίθετα	56
Ε. Δραστηριότητες παραγωγής λόγου	62
Διαθεματική εργασία	65
Ανακεφαλαιωτικός πίνακας	67
5η ΕΝΟΤΗΤΑ Ειρήνη – Πόλεμος	69
A. Εισαγωγικά κείμενα	70
B. Τελικές και αιτιολογικές προτάσεις	77
B1. Τελικές προτάσεις	77
B2. Αιτιολογικές προτάσεις	83
Γ. Αναλύοντας το κείμενο στα συστατικά του	88

Δ. Λεξιλόγιο– Ομόηχες και παρώνυμες λέξεις	94
Ε. Δραστηριότητες παραγωγής λόγου.....	98
Διαθεματική εργασία	101
Ανακεφαλαιωτικός πίνακας	104

6η ΕΝΟΤΗΤΑ Ενεργοί πολίτες για την υπεράσπιση οικουμενικών αξιών.....	105
A. Εισαγωγικά κείμενα	107
B. Χρονικές και υποθετικές προτάσεις.	110
B1. Χρονικές προτάσεις.	110
B2. Υποθετικές προτάσεις.....	118

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.